

స ర్వ స్వా మ్య సం క లి త ము

1941

రాజమండ్రి

శ్రీనివాసాముద్రాలయమునందు

ముద్రింపబడియె.

శ్రీమత్పరదేవతామైనమః

శ్రీ

సాభాగ్య కామేశ్వరీస్తవము

(తిరు ప తి వేంక టీ య ము)



కాపీరైటు]

[నెల రు ~~0-10-0~~ లు

1941

ప్రథమముద్రణము 1000 కాపీలు



శ్రీనివాసప్రెస్
రాజమండ్రి.



శ్రీ శతావధాని చెళ్ళపిళ్ళ వేంకటశాస్త్రి.

శ్రీమత్పరజేవతాయైనమః-

పీఠిక

నే నెప్పుడైననేమి కామేశ్వరీ, అనెడిమకుటముతో నిప్పటికి
సుమారు 15 వందలపద్యాలువఱకు వ్రాసి యున్నాడను. అందు
మొట్టమొదటిది కామేశ్వరీశతకము. ఇది ముప్పదివత్సరముల ప్రియ
ములో రచించితిని. ఈయంశ మాశతకమునందలి—

మ॥ మన మీపాటికి శాంతమున్ సలుపు మంటా? సర్వభోగమ్ములు
స్లనినాడన్ సగమాయె నాయువును సంస్కారుల్ “కతాపష్టి”నా
విసమే? పైసగమేని “బ్రహ్మమువినా విశ్వంబు సర్వం బస
త్తునుచర్చన్ గమనింప నిమ్మధికమున్ బార్గిరింపఁ గామేశ్వరీ.

అనెడి పద్యమువలనఁ దేలెడిని. నాకు జాతకమువ్రాసిన ద్విభాషి
వెంకన్నగారు—

“వష్టివర్షాః పరమాయుః”

అనిమాత్రమే వ్రాసిరి. దానిం బురస్కరించుకొని ముప్పది
యేండ్లప్రాయములో వ్రాసిన కామేశ్వరిలో నేను—

‘సగమాయె నాయువును’

అని వ్రాయవలసి వచ్చినది—ఇటీవల శ్రీఅమరవాది వెంక
టప్పయ్య సిద్ధాంతిగారు వష్టి (60) వత్సరములు కాదనియు నెనుబడికి
మించుననియు ననేకగ్రంథోక్తసూత్రముల నుదాహరించి సిద్ధాంతీక
రించిరి. ప్రస్తుతవయస్సు డెబ్బదియొకటవవత్సరము పూర్తి కావచ్చినది.
కావున రెండవవారిదే యుక్త మనుకోవలయును. (దైవోపాసనవిగా
నాయుర్విజ్ఞానము దుర్లభమని ఆగ్రంథకర్తలే వ్రాసియున్నారు.) నేను
ముప్పదియేండ్ల వయస్సు జాగ్రత్తినది మొదలు వ్యాధినిర్మూలనమునకు

నాపథసేవకన్న భగవత్సేవనే యెక్కువగా మన్నించి ప్రవర్తించుచున్నట్లు కొన్ని పాత్రములు తెల్పెడిని, వానిం జూపెదను—

(1) ఆరోగ్యకామేశ్వరి, (2) ఆరోగ్యభాస్కరము, (3) మృత్యుంజయస్తవము, (4) సౌభాగ్యకామేశ్వరి.

ఇవిమాత్రమే కాక శ్రీజయపురంమహారాజు విక్రమదేవవర్మ గారిని సందర్శించు సందర్భములోఁ జెప్పినపద్యములుకూడ— కామేశ్వరీ, అనుమకుటములోనివే(ఈపద్యములకువిక్రమచెల్లపిల్లచూ)మొత్తమివి యన్నియుఁగలిసి రెండువేలకుఁ దక్కువలో నుండవు. ఇందులో—

ఆ రో గ్య కా మే శ్వ రి.

రెండువందల పైచిల్లర పద్యములుమాత్రము ప్రత్యేకించి మూపెద్దచిరంజీవి యారోగ్యమునకు నబంధించినవి. ఆరోగ్యభాస్కరస్తవముకూడ జాలభాగము వానియారోగ్యమునకు సంబంధించినదే కాని తుట్టతుదను నావిషయముకూడ నుండును. ప్రకృతమైన సౌభాగ్యకామేశ్వరి యిప్పటికి మూడేళ్ళనాఁడు (68వ వత్సరమునందన్నమాట) బొత్తిగా బలహీనత యేర్పడి ప్రారంభించినట్లు దీనిలోనిమొట్టమొదటి పద్యములే చెప్పెడిని, ఇవియిన్ని పద్యములగు నని కాని యంతకాలము నేనుండునని కాని అనుకోలేదు. కొన్ని పద్యములు మఱియును, చేదస్తముగా నుండునని వదలితినిగాని యట్లుకానిచో నివి వేయివఱకును గలవు. ఇవి నాజీవితకాలములోనే ప్రకటింపఁబడు ననికూడ నే ననుకొని యుండలేదు. ఏదో కవికిఁదోచినదెల్ల వ్రాసికొనుట కొందఱు కవుల కలవాటు, ఆరచన లోకము నెట్లు రంజించును? ఆకారణముచే దీనిని నేనై ప్రకటింపఁ దలంచుకోలేదు. ప్రకటించుటకుఁ గల్గిన కారణము తుట్టతుదిపద్యములు వక్కాణించుటంజేసి యియ్యెడ విస్తరింపను. ఆయీగ్రంథమును గృతిగాఁ గోరిన కృష్ణశాస్త్రిగారు మిక్కిలి ఆస్తికులు, పండితులు, సరిత్రుస్థులు, ఒకవిషయముకాదు, పలువిషయములు

తెలిసినవారు. ఈయనకు స్త్రీ పురుషసంతాన ముభయమును గలిగియు నందుఁ బురుషసంతానము—

“పుత్ర మంతేచ కర్మణి”

అనునభియుక్తోక్తి ననుసరించునది కాకుండుటచే నాలోటు దీర్చికొనుటకై యొకచిరంజీవిని దత్తుఁగాఁ గైకొనియును దానితోఁ దృప్తిగైకొనక యీసంతానద్వారమునఁ దరియింపవలయునని మా యింటికి విచ్చేసి నాశిష్యుఁడు ప్రతాపకృష్ణమూర్తి శాస్త్రిముఖమునఁ నన్నఁ గోరిరి.” అప్పటికి నాయొద్ద నిదిమాత్రమే సిద్ధముగా నుంట చేతను వేటొకటి రచించు నోపికలేకుంటచేతను దీని నిచ్చి యాయనను దృప్తి పఱచితిని. ఇది మూఁడేళ్ళ కాలములో నప్పుడప్పుడు న న్నెదు రొక్కన్న అనారోగ్యాదులను సూత్రప్రాయముగాఁ దెల్పు నాజీవిత చరిత్ర మనుకొనవచ్చును. ఆయనకు నన్ను స్వగ్రామము చీరాలకుఁ దీసికొనివెళ్ళి మిన్నగా సమ్మానింపవలయునని బోలెడుకుతూహలము కలదు గాని అందులకు నాఆరోగ్యము తగి యుండలేదు. మాగ్రామ మునకేవచ్చి సమ్మానింత మనుకోరికకూడ నిటీవలఁ గల్గినది గాని ఆయనయారోగ్యముకూడ నందులకుఁ దగియుండనికతన నాయన సాహసించినను నే నందులకు సమ్మతింప లేకపోతిని, భవతు అది యెట్లో నెఱవేఱకమానదు, ఇద్దఱుమును వృద్ధులము, రుగ్గులము, జాతకానుభవము కల చేదస్తులము. దానిమీఁదనే యాధారపడి యీ కార్యమునకుఁ గడంగితిమి (ఎట్లో తప్పులతడకగానేని దీనిముద్రణము నెఱవేఱినది. దీనికి శుద్ధపత్రిక వేయవలసివచ్చినచోఁజాలవిస్తరించును. మనపూర్వులు తమయనవభమును బట్టియే

“తచ్ఛాంతి రాష్మధై ర్దానై ర్జపహోమసురార్చనైః”

అని వ్యాధినివృత్త్యచాయములలో దేవతారాధనముగూడఁ జేర్చి యున్నారు. మయూరుఁడు మొదలైన కవులవ్వారినుడిని ఫృత్యక్షి కరించిరి. జపహోమాదులు కర్మములకును దానములు ధనికు

లకును దేవతారాధనము కవులకును మలభములుగ నుండును. ఔషధ నేవకూడ నుండవలయును గాని కేవలము దీనిమీఁదనే యాధారపడి కృతకృత్యత సంపాదింపఁ దగినంతటి ధర్మకాల మిది గాదు. అట్టికాలము కూడ నున్నట్లు,

శ్లో॥ శీతోష్ణసుఖదుఃఖేషు సమః॥

ఇత్యాద్యార్యవాక్యములవలన నవగత మయ్యెడిని, ముఖ్యముగా దీర్ఘ (యాప్య) వ్యాధులవలనఁ జిక్కుపడువారు సుఖజీవనము చేయవలయునన్నచో దేవతారాధనమువంటి దేదియును లేదని నేను నాయనుభవమువలనఁ జెప్పఁగలను, వెంటనే గుణము కలుగలేదని విసుగుచెందువారికి దేవతారాధనముమాత్రమే కాదు, ప్రప్రథమనివారణోపాయమైన ఔషధనేవకూడ నిరుపయోగమే, కావున నోషికగల్గి దేవతారాధనమునందుఁ బ్రవర్తించినచోఁ దప్పక విజయము కల్గి తీరునని నానమ్మకము—

“నా కవినాభావముగా శివస్మరణమే వ్యాపార మద్దానినే తెవులందుండి సుఖించుచుంటిన్”

అని దీనిలో నేను వ్రాసినది నాయనుభవముం బురస్కరించియే ఆయీయనుభవ మొక్కనాఁటిది కాదు. ఒక్కయేఁటిదియును గాదు, సుమారు నలువదియూఱువత్సరములనుండి యలవడిన దని పాఠకులకు విన్నవించుచున్నాఁడను, ఇందలి పద్యములకుఁ బూర్వోత్తర సందర్భములు చదువరులు జాగ్రత్తగా గమనించుకోవలయును, ఒక విషయముంగూర్చి రచించినవి కాకుంటచే దీని కీయోగము తటస్థించిన దని విన్నవించుచు దీనినింతతో ముగింతును.

‘సర్వేజనా స్సుఖినోభవంతు’

గృంధకర్త.





శ్రీ అప్పజ్యోత్యుల కృష్ణశాస్త్రి దంపతులు.

శ్రీ మత్పురదేవతామయనమః

శాభమస్తు—అవిష్కృతమస్తు.

శ్రీ సాభాగ్యకామేశ్వరి-తిరుపతి వేంకటీయము.

- శా॥ శ్రీరామారనుశాది నిర్జరశిరస్సేవ్యంబు సంసార సౌ
ఖ్యారామాంకురదోహదంబు పరితాపాసార మత్యంతశో
భారమ్యంబు పరార్థదాయకము నీపాదంబు మోదంబు దై
వాఁలం గొల్తు నమస్కరింతు మదిసంభావించుఁ గామేశ్వరీ॥ 1
- *శా॥ ఆయుర్దాయముఁ గట్టిపెట్టితివి నా కారోగ్య మీవైతి న
మ్మా! యేలాగున నీని భుక్తముగఁ జేయంగల్గుదున్ శక్తి లే
దాయెన్ వ్యాసునియంతవానికి భవన్నాఽస్తిత్వపర్యాప్తియం
దాయీ వెంకటలెక్కయేమి? బల మిమ్మా! సుంత కామేశ్వరీ॥ 2
- మ॥ బలమన్నన్ భవనీయ తేజుగు నీబ్రహ్మాండభండమ్ము లా
బలముంజేసియె కాలచక్రమున నేభంగమ్ము లేకుండ వ
త్తిలు, నే నిందొక దోమనే నగుదునే? దేవీ! సనున్ శక్తిమం
తులలో నొక్కనిఁ జేసి ప్రోచుటదియున్ దోసంబె? కామేశ్వరీ॥ 3
- మ॥ శృణుయొక్కం డటఁ బెట్టి దీనిఁ గదపుం జేరీ? భవద్బాహుగు
ర్వణముం జూచెదఁగాక నాఁగ దివిషద్వర్ణంబు బెండై నినుం

* టిప్పణి: వ్యాసులవారు కొన్ని వైష్ణవపురాణములున్నా కొన్ని వైవ
పురాణములున్నా రచించినవిమ్మట పరాశక్తి మాతం గీస్వరూపమునఁ బ్రత్యక్షమై
తన ఆదిక్యాన్నిగూర్చి బోదించిన యతిహాసం పైపద్యంలో చూచుకోవాలి.

* టిప్పణి: గుర్వణము = పరాశ్రమము, తేజస్వంగణము = తేజముయొక్క
లేశము, (తేజము + కణము, అని చెదించుకోదగు) ఆయాపద్యంలో వున్న
విషయము దేవీభాగవతం ౧౨వ స్కంధమునందున్నా కేనోపనిషత్తునందున్నా
కలదు. చూచుకోదగును.

బ్రణుతిం జేసి క్షమాపణం బడుగదే? పాణంబు నీతేజపుం
గణమే ప్రాణమనన్ బలంబ అదియే కామ్యంబు కామేశ్వరీ॥ 4

మ॥ బటవుల్ మోయుదు నంటినో? అరులఁ జంపంబోదు నిమ్మంటినో?
తరు లెక్కన్ పలె నంటినో? మదవతీదాంపత్య మాసించి ము
ష్కరత న్నా కిడు మంటినో? గృహమునం గాలూఁది యిట్టటునేఁ
దిరుగంజాలినఁ జాలు సంతవటకే దీవింపు కామేశ్వరీ? 5

మ॥ బలమీ వెక్కుడొసంగెదేనియు వృధావాదాలకుం బోయికో
: ర్దులవెంటంబడి నీకు లజ్జ గొలుపన్ రోసంబు గల్పింపఁ గో
ర్దుల కేరేనియుఁ ద్రిప్పఁజూచినను నెట్లో వెన్నకున్ దగ్గి సాం
జలిబంధంబు క్షమాపణం బిడుచు నేఁ జాటెడుఁ గామేశ్వరీ॥ 6

శా॥ అంబా! కోర్దులు పాండితీగరిమ మీ నర్హంబులే యైనఁబృ
ధ్విం బాలించు జమీనుదారులు మహావిద్యచ్చిరోమాళిషీఁ
రిం బాదం బిడ కేల తక్కుదురు? గోష్ఠీవేదు లవ్వారితో
డం బోరంగలరే! తదీయమగు ధార్మ్యం బాఁగి; కామేశ్వరీ॥ 7

మ॥ స్వయ మీక్షించిన యంశమేనియును సాక్ష్యం బన్యథాయున్నచో
నయనిర్ణేత యథార్థ మిట్టి దనుచున్ శాసింప దత్తుండు గాఁ
డయయో! బంకెడివారికిన్ జయము గా కచ్చోట నీవెట్టివెం
కయ కెట్టుల్ జయ మబ్బుఁ బ్లీడరులకే గ్రాహ్యంబు కామేశ్వరీ॥ 8

మ॥ అసమర్థత్వముకల్గి నాసలుపు వ్యాఖ్యానంబు గా దిద్ది నే
ను సమర్థత్వము గాంచి మించు నలయానూనూఁగు మీసాల మే
ల్మిసిమిం బొల్చెడి ప్రాయమం దయిన నిట్లే యిందు వర్తింతు న
క్కసుకుం బండితి కేటిచుట్టటికమోకామాక్షి! కామేశ్వరీ॥ 9

మ॥ కపటోపాయము కీర్తికాములు గొనంగాఁ బోరు కావట్టపుం
గుపధానన్ బలి నాఁగి వామనుఁడు కైకొన్నాఁడ! సత్కీర్తి, ని

ప్రపకున్ సూచకమైన యీపథము విద్యాశూరులౌ వారు త్రొక్కి పడంబో రవకీర్తిలో; యశముకై 'కే'సేల కామేశ్వరీ॥ 10

శా॥ కేసుల్ కల్పనచేసి కోర్టు కతనం గీర్తిన్ గడింపంగఁ దా
మేసూరుల్ ప్రియతింపఁ బోదు యశ మెందేనిన్ దుకాశాల లోఁ
బైసా యిచ్చి కొనంగఁ దగ్గ దగుచోఁ బైరీతికిన్ సాధ్యపూ
సీ! సీ! పాండితిలేమి యెట్టికృతులం జేయించుఁ గామేశ్వరీ॥ 11

మ॥ యశ మార్జించుటపట్లఁ గోర్కి కడు శ్లాఘ్యంబే యగుంగాక తా
దృశవిజ్ఞం డనృతోక్తి దూరముగ వర్తింపన్వలెన్ గీర్తి తా
వశమా నప్పుడె దాని నిల్పికొనుటే పాండిత్య మహ్మాండితిన్
గళ కేలంగొని యశ్వమట్లు నడుపంగారాదు కామేశ్వరీ॥ 12

శా॥“రావమ్మా?యశమా?”అటన్ననదితారాబోదు“పో పొ”మృగన్
బోవన్ గా ల్గదలింప దెవ్వనికడన్ బొచ్చెమ్ము లేకుండుఁ దా
నావై పేగును గీర్తికాంత; కపటం బావంత చూపట్టెనా?
తా వాలాటిది“హేయ”మంచువిడుచున్ దధ్యమ్ము కామేశ్వరీ॥13

మ॥ యశ మీలోకమునంద కాదు, పరమం దర్పించు సౌఖ్యంబు, తా
దృశనద్వస్తువు శాంతిబాంధియుతులౌ ధీరాగ్రణుల్ తక్కు మా
దృశు లార్జించుట కల్గ, కొంచె మెటులో యేపూర్వపుణ్యాననో!
వశమయ్యున్ గృహమాఁ గ్రమక్రమముగా వక్రించి కామేశ్వరీ॥ 14

శా॥ తిమ్మిన్ బమ్మిగఁ బమ్మి దిమ్మిగ సమర్థింపన్ సమర్థుల్ ధనా
ర్థమై “స్లిడరు” లుండి కేసు నడుపం, దధ్య మృతధ్య మృత
ధ్యమ్ముం దధ్యము గాఁగఁ దేలు నిట; నీయాటల్ భవత్పన్నిధా
నమ్ముం జేగతి సాఁగనేర్చు? నఖిలఁజ్ఞ! తల్లి! కామేశ్వరీ॥ 15

మ॥ ఇదివో, యశాహికపున్ విలాస మిది, తా 'నెన్నాళ్లు'మూన్నాళ్లు బా
ల్యదశాబద్ధులు దీనిచారి బడుచో లాభించినన్ మాదృగుల్

- ముదుకల్ దీనికే మొగ్గుటన్నది మహా మోహంబు, దుష్కే-త్తిదో
హద మీమార్గము; దీన నేగుట యసహ్యం బంబ? కామేశ్వరీ॥ 16
- మ॥ అస్మతం బాడ భయంపడనే వలె, సగమ్మందుండచుం గూర్చి యే
వనుచున్నాలో? యెఱుంగఁగా నలయు “విద్యాస్పర్థకున్ గోర్తు”తో
బనియే మంచనకొక్కొ? ప్రాజ్ఞ; “లిదివో; వాధ్యక్షమందుంగవుల్
పొనఁదింపని గుకృత్యమం నునఁడె? యేమూర్ఖుండు గామేశ్వరీ॥ 17
- మ॥ భగవన్నామకవంబు చేసికొన కిప్పొట్టలపో? మాకు, నీ
వగ కాతాఘమె మూలభూతము పరీభావమ్ము వాచమ్ములో,
దగులం ‘గో’ ట్టెగఁబ్రోకు తెక్కడి కహదర్పంబా? పాంశేత్యపుం,
దగవుల్ దీర్చగఁ “గోర్తు” లేర్పడెనె? దుష్టంత్రీముక్తు కామేశ్వరీ॥ 18
- మ॥ పదిమందిం దను నవ్వఁ గోర్తు కడకుం బంచాంగపుంగట్టతో
ముదివగ్గుల్ కవు లేగకున్న యశ మామోదింపదే? తమ్ము, నే
మిది తల్లీ? ఇది హేయ మంచనగరాదే! యెందు కీబాధ? యె
ప్పదిదాదాపున దీన మంచియశమే ప్రాపించు గామేశ్వరీ॥ 19
- శా॥ జాతీన్ ఖ్యాతికె దెచ్చుపొంతు నెదియో సంఘంబు చిహ్నారుజ
ల్లాతీ ర్పంచును జూపుచుండు నది యేలాగున్నదో? నేటివి
ద్యాత త్త్విజ్ఞత కోర్టులందు సుకవుల్ తర్కించు నీ లాటిదే
పాతివ్రత్యముగూడఁ గోర్తులె యిఁకన్ బాలించు గామేశ్వరీ॥ 20
- మ॥ మునులం దెవ్వరిం గాని మోక్షము గనం బోకొంగదా? కీరితిం
గను టాలాటిదె సత్కవుల్; మఱి యటన్ గాపట్ట మెందేని సా
ధన మాచోఁ బ్రకృతమ్మునందును వగున్ ధన్యేతరుల్ వర్ధపుం
బనులం గీర్తి గడింప నెంతు రిది యేపాపంబా! కామేశ్వరీ॥ 21
- మ॥ క్రతువుల్ చిత్తవిశుద్ధి జేయు నితఁ డాకర్మంబు లేమాత్రముం
గృతముల్ కాకయె చిత్తశుద్ధిగఁ బ్రవర్తించు భవత్పాదభ

క్తత యీసేరని శుద్ధి యేకృతువు లీఁగానేర్చెడిన్? నీదుభ
క్తతయందే మఖిళాల మంతటికి సంతహృతి కామేశ్వరీ॥ 22

మ॥ అతిసూక్ష్మండ గుహాపదేశములు లే వామ్నాయమంత్రములున్
స్తతిసూక్తిములు నాకు రావు మది నేదో వెట్టగా నీను సం
స్తతి గావించుటమాత్ర మున్నయది యీశుంతన్ గటాక్షించి యు
న్నతికిం చెచ్చితి విప్పు డామయములోనన్ ముంతె? కామేశ్వరీ॥ 23

శా॥ ప్రాణంబిమ్మన, వ్యాధి కోర్వఁగల దార్థ్యం బిమ్మ టంటిన్నినున్
ధ్యానంబు బాసరింపఁగాఁ దగిన యూహాపోహ లిమ్మంటి నీ
కే సత్యంశము భక్తుడంగద? యెట్లో యీషిడ తగ్గించి వి
జ్ఞానంబుం గరుణింపు మంటి నిదియే నాకోర్కీ కామేశ్వరీ॥ 24

శా॥ చావన్నన్ భయ మందునట్టివె సమ స్తప్రాణులున్; నేను స
త్తై వై రాగ్యము గల్గి యుండియును; నింకేమన్న? నీరోగపున్,
దావంబున్ భరియింప లేక మృతికే భన్యత్వ మర్పింతు సం
బా? పీలున్న శ్రమించి నాదుమొఱ సుంతాలింపు కామేశ్వరీ॥ 25

శా॥ ఎన్నో సారులు నిన్ను వేడి మఱియెన్నేనిన్ వరాల్ గొంటి, నా
పన్నత్వంబు దరిద్రతాభరము సర్వంబున్ దిగంద్రావి సం
పన్నత్వంబున కాకరింబ సయితిన్ భారంబుగాఁ దోచకే,
యున్న నాదు మాపుమమ్మ? పడలేకున్నాడఁ గామేశ్వరీ॥ 26

మ॥ పది గా దిర్వది గాద యీహుజ ననున్ బాధింపఁగాఁ జొచ్చి న
ల్వదిపై నాలుగు దాటె వత్సరము, ప్రాప్తివ్రోగాన కే
నద నొక్కింతుక చోటాసంగియెనుమా? యెట్లెట్లో వర్తింతు నే
డిది నాకున్ భరియింపరాద, యింకనీవే దిక్కు కామేశ్వరీ॥ 27

మ॥ ఇదియే బందరుసందు నిల్పె నను నెన్నేనేళ్లు; సంపన్నుగా
నిదియే నల్ప సనేశిష్యులకుఁ దా నీరోగమే యొడ్డుగాఁ

బాదలింఁచెన్ ధ్రువ మేను దీనిభయమున్ బోనెట్టఁగా లేక నె
 మ్మదిగా నొక్కట నిల్చితి న్నిజమునుచూర్చు; తల్లి కామేశ్వరీ॥ 28
 మ॥ ప్రతిరేయన్ దెలవాఱుజాము నను నిర్బంధించి బాధించి ప
 క్రితచూపించెడి దీరుజాభరమె మేన్ గంపించు నిద్వానిపే,
 ర్మతికిందోచిన; నేమి చెప్పుదుఁ బవల్ మూటై కనన్ రాద యీ
 గతి బందర్పురీ నేగెఁ గాల మెటులో కష్టాణి కామేశ్వరీ॥ 29
 మ॥ ఇదియే సేవయి నీదుభర్తపయి నాకిచ్చెన్ గడున్ భక్తి నా
 ందముల్ రోగములయ్యు దేవునెడ భక్తింగూర్చు నారోగ్యసం
 పదకున్ భక్తికిఁ జాల దప్పు, భరియింపన్ రాక యీరోగమున్
 దుద ముట్టింపు మటంచు వేడెదను నిన్నున్ దల్లి! కామేశ్వరీ॥ 30

*శా॥ సీసత్తన్ గణియింప కూరకయ పన్నెం దాఁ బురాణమ్ము లా
 వ్యాసుం, డంతట సీకుఁ దోచినది సత్యంబుం బ్రబోధించు సం
 తోసం; బాతని బొంద దింపితివి నిన్నుం దెల్పి విజ్ఞానపున్
 దాసున్ జేసితి వట్టిసీవు నను మన్నన్లేవె? కామేశ్వరీ॥ 31

శా॥ మాతంగీ! భవదీయమామహిమ మాహ్నాయమ్ములే చెప్ప లే
 వోతల్లీ! వివరింప నేరుతునె? నే నూహించి? దూరోగపున్
 గోతన్ ముంచక యుద్ధరింపు తఱితో, గో డంద లేకుంటి స
 ర్వాతీతంబు భవత్కూక్ష మెదిసేయన్ లేదు కామేశ్వరీ॥ 32

మ॥ పయికిన్ వ్యాధి కనంగరా దొరుల కేవల బించుకే నీదు త
 ద్దయ సారమ్ము హరించు దేహబల మద్దానం గృశించున్ భవ
 ద్దయ కేదేనియు సాధ్యమే యిది యసాధ్యంబొనె; హుష్ణన్నఁ గా
 కియుఁబోలెన్ బరుగెత్తు నే నెఱిగియే కేల్ మోక్షుఁ గామేశ్వరీ॥ 33

* టిప్పణి: ఈపద్యంలో రోగద 2వ పద్యపు టిప్పణి నను సంబంధించు
 కోవలెను.

సా భా గ్య కా మే శ్వ రి.

- శా॥ మందు ల్లేవని కాదును మృవియు నేమాత్రమ్ము నీసత్కృపా
 స్యందం బబ్బనిచో ఫలింపవు భవత్పాహాయ్యమే యున్నచో
 మందే యక్కఱ లే దెఱుంగుదు భవన్మంత్రంబు సర్వాఘముల్
 కుందించున్ గలిగించుఁ బుణ్యగరిమన్ గొండంత కామేశ్వరీ॥ 34
- మ॥ తెలియం జాల యథార్థ మీహ శివుఁడో దేహమ్మునందున్ బలం
 బలమం జేయుచునుండి రింత నిజమే యకా గానిచో నాకు నీ
 బల మెందుండి లభించెఁ జిక్కియు బలభ్రాజిష్ఠు వౌచుంటి నీ
 బలమే కావలె నింక నెట్టితి రుజాపాయమ్ము కామేశ్వరీ॥ 35
- మ॥ పగలున్ రేయును నొక్కరీతి రుజతోఁ బంతమ్ము సాధించి హె
 చ్చుగ యుద్ధం బొనరించుచుంటిఁ గరిరాజుంబోలె సత్త్వంబు త
 గ్గఁగదా? హెచ్చగఁనేల? నీదుదయయే కొండొక్క తోడయ్యె ది
 క్కగుపట్టెన్ బడనెట్టనేర్పితి రుజాపాయంబు కామేశ్వరీ॥ 36
- శా॥ తప్పు ల్లెక్కకుఁ దెచ్చుచో నిలుతురే? దాసుల్; పారి న్న నిటుల్
 ముప్పుందిప్పలఁ బెట్టనేటికి వినము; న్నేటి కాంగ్రెస్సు వా
 రప్పుల్ దీర్చుప్రణాళికం దెలిపినట్లైనం గృపం జూచుచుచోఁ
 దప్పన్ వేగఁగఁ జాల మ్రొక్కెద భవద్దాసుండఁ గామేశ్వరీ॥ 37
- *మ॥ కల రెండేనిఁ గుబుద్ధులౌ సుతులు లోకమ్మందుఁ; దల్లుల్ కుబు
 ధ్ధలుగానుండ రటంచు శంకరుండనెన్ దుర్బుద్ధినే యన్ను చెం
 పలు వాయింపు మనుగ్రహింపుము ననున్ బాధించు రోగంబు న
 వ్వలికి న్నెట్టఁగఁ జాలి మానటది భావ్యం బౌనె? కామేశ్వరీ॥ 37
- మ॥ రవి కుష్ఠ మృడఁగించెఁ బద్యముల నారాధింపఁగా నొక్కన
 త్కవికిన్; మూకత, బాపితీ వెఱిగియే ధ్యానించెదన్ ద్వత్కృపా
 భవభూతిన్ గలితఁ; ననుం గలఁచునీపాపిష్ఠరోగంబు నా
 కవనంబుం గొని సఁహరింపు మనుచుం గైమోడ్తుఁ గామేశ్వరీ॥ 38

* టిప్పణి: శ్లో॥ కుపుతో జాయేత క్వచిదపి కుఘాతా నభవతి॥

మ॥ కడతేర్పం వలపెట్టి వచ్చినటులుం గన్నట్ట వీరోగ; మె
క్కడు బాధించుటె దీనికోర్కి; మిగులం గో డంచుచున్నాడ నీ
యమగుల్ దక్క శరణ్య మేమియును లే దావంత యీదీను నీ
కడగంటన్ గనెదేని మాయమగు రోగంజెల్లఁ గామేశ్వరీ॥ 39

శా॥ ప్రారబ్ధం బనుభూతిఁదక్కఁ జెడదప్పా? యన్న నౌఁగాక ని
న్నారాధించెదఁ బద్యపుష్పముల నా కద్దాన సౌఖ్యంబు చే
కూరున్ జేకూఱకున్ననున్ సరియె సస్తోష్ఠి వినోదంబు నం
సారమ్మన్ గడుసారవంతముగ నిష్పాదించుఁ గామేశ్వరీ. 40

శా॥ ఏసారమ్మను లేని సన్సృతియెడన్ హృద్యమ్ములౌఁ గాళికా
వాసమ్మన్ దివిజాపగాజలము విద్యద్తోష్ఠి సాంబాంఘిపూ
జానంసక్తియు నంచుఁ బెద్దలు వచించన్ వింటిఁ గాఁబట్టి యి
ట్లే సాంగించెద నీపయిం గవిత, పై నేమైనఁ గామేశ్వరీ 41

శా॥ ప్రాణం బెంతకు మేననుండునా? నినుం బద్యాలతో నంతకు
నే నారాధన సేయఁగావలయు నింతే కోర్కి నా కట్టివి
జ్ఞానంబుం గరుణింపుమమ్మ? అదియే చాలున్ భవద్రాపని
ధ్యానం బీయనిశ్రేయ మున్నె? యిహమం దన్యత్రీకామేశ్వరీ॥

శా॥ సన్నాసమ్మను బుచ్చికొంద మనునిచ్చ న్నాకు నీరోగమే
అన్యాయమ్ముగ నడ్డై, ముక్తికి భవద్ధ్యానంబె కాణాచి నన్
ధన్యన్ జేయఁగడమ్మ నీస్మరణపైఁ దాత్పర్యము న్నించ; ఆ
ధన్యల్ గాంచెడి శ్రీయ మిచ్చి; రుజకున్ దప్పించి; కామేశ్వరీ॥ 43

మ॥ జననీ! నీపయి నెమ్మది న్నిలుపుచో సన్యాసి కాకుండియె
గను ముక్తిన్ మదినిల్పఁడో? యతియునై కాంచండుపో! ముక్తియిం
దనుమానంబణుమాత్రమున్నయదియే? యాం తేమతిస్సాయంట
చనదే? గీత, తదర్థ మీరుజయె నా కార్జించె గామేశ్వరీ॥ 44

- మ. ఇది యంచుక గద మొండు లేనియెడ నే నీ ఘోరసంసారభూ
రిమరాశాలతలందుఁ జిక్కికొని దారిం దెన్నునున్ లేక యుం
డుదుఁగానీ నినుఁ గొల్చునగ్గతిని గన్గోనేర్తునే? మంచికే
యిది నాకున్ ఘటియించితంచు మదిలోనీక్షింతుఁ గామేశ్వరీ॥ 45
- మ. భగవంతుం డెది యిచ్చునో తనకు సాభాగ్యంబూ దౌర్భాగ్యమో
అగుఁగాకయ్యది దానికే హృదయ మాఃప్లవంబు కైకోవలెన్
దెగులంచున్ దెగడంగ నేమియగు “నాదేవుం డెఱుంగంఁడ? తా
నగుఁబాటుంబనులం బొనర్పఁ”డని యెన్నున్ మేలు కామేశ్వరీ॥ 46
- *మ. పృథ్వితం బించుక పీడ తగ్గినటు కన్నట్టున్ భవతనైత్కృపా
శకలంపుం జలవేయగున్, మును భరించన్ రాని దిష్టెట్టు లిం
చుక కూర్తత్వము తగ్గు లేకునికి; నీస్తోత్రమ్ము వర్ణ్యమ్ము గా
దికముందున్ సుఖ మిచ్చి తీరుననియే యేనెంతుఁ గామేశ్వరీ॥ 47
- మ. మరలన్ వ్యాధి ఘనీభవించి ననునొంపజొచ్చె నోతల్లి, నీ
కరుణాలేశ మొకింత నాపయిని జల్కంగావలెన్, లేనిచో
మరణంబేనియు సత్వరమ్ముగ ఘటించంగావలెన్ రెంటిలో
మఱి నీకెయ్యదినచ్చు నయ్యదియ కామ్యం బంబ కామేశ్వరీ॥ 48
- మ॥ బ్రతుకన్ జేసితి వెంతొ గౌరవముగా బ్రహ్మాండమా క్షీప్త క
ల్పితముం జేసి యనుగ్రహించితివి నీలీలావిశేషమ్ము ల
ద్యుతముల్ నేటికి నిట్టిదుష్టరుజచే దోరించుచున్నావు నా
కితికర్తవ్యము దోచ దెందులకు నీవే దిక్కు కామేశ్వరీ॥ 49
- మ॥ పర మీనేర్చు నిహ మ్ముసంగు సకలాపత్తుల్ తొలంగించు నీ
చరణారాధన, పూర్వజన్మకృతదుష్కర్మమ్ములంగూడ జ

*టిప్పణి: ఇంతవఱకు రచనసాగినంతలో వ్యాధి చాలా లొంగినట్లుగా కన
పడింది గాని ఆగుణంకొలదిరోజులుమాత్రమే నిలిచి మళ్లా బాధించుటనుగూర్చి
పైవద్యంలో చెప్పబడుచున్నది.

- ర్జరితంబొబుల్ నరించు నీవదరజన్మంసక్తి, నన్నున్ దురు
 ధ్ధరపీడం బడద్రోయుటెక్కడివిచిత్రం బంబ! కామేశ్వరీ. 50
- మ॥ జ్వరమో! యేదియో! వచ్చికోన్ని దినముల్ బాధించియేకొంచెమో;
 మరణంబున్ ఘటియించుటన్నదియె సామాన్యంబుగాఁజూతు మే
 దురితమ్ముం బొనరించినాఁడనో? కడున్ దోరించుచున్నావు నీ
 చరణారాధకుఁడం గృపం గొలుపు మీషత్తేని కామేశ్వరీ. 51
- మ॥ బ్రీతికెన్ బెక్కులు వత్సరమ్ము లనుటల్ భాగ్యంబె? యెవ్వనిజీ
 విత మాశ్వాసనివృత్తి సౌఖ్యయుతమై విజ్ఞానసౌభాగ్యనం
 యుతమా వానిది జీవితం, బితరమో? కాబోదు నా కట్టిజీ
 వితమే నిన్నొసగంగ వేడెదను దేవీ! సారఁ గామేశ్వరీ. 52
- శమ॥ అటువై నొకయెన్నిదేం డ్లరుగఁ గానయ్యెన్, వయస్సిప్పు డీ
 కఅకున్ రోగము దుర్భరం బగుచు నన్ గాఁటించెడిన్ బూర్వ మే
 సరకే చేయఁగలేదు వార్ధకదశాసంప్రాప్తిచే లోఁగితిన్
 గరుణాలేశము నించి వ్యాధికిఁదుదిన్ గల్పింపు కామేశ్వరీ. 53
- మ॥ మృతి కీరోగమె యుండి తీరవలెనే? యేదేనియుం జాలుఁ గొ
 ల్పితి నేమాత్రమె నిన్నుఁబూర్వజనిలో, శ్రేయస్సులన్ గంటి ని
 ల్పితి నిష్ఠన్ మది నీదుపాదయుగళిన్ వేతెద్దియుం గోర న
 న్నతిగా నొంపకు హాజ రయ్యెద 'బులా' వన్నంతఁ గామేశ్వరీ. 54

• టిప్పణి: యీపద్యంలో వున్న "అటువై" అనే ప్రయోగం శ్రీనాథమహా
 కవి పార్వభూమునికి సమృతమైనట్లు ఆయన గంధములలో వున్న అసకృదావృత్తి
 ప్రయోగాలవల్ల సృష్టపడుతుంది. కాని అతఁ డట్లు ప్రయోగించినప్పటికీ మనం
 ప్రయోగించడానికి వల్లకాదనే కుద్ధచ్ఛందసులు కొందఱు బయలుదేరినారు. దీన్ని
 గుఱించి కాదుగాని వేఱొక ప్రయోగాన్ని కూర్చి ఆంధ్రభాషాపరిషత్పత్రికలో విన్న
 మొన్న చదివి ఆశ్చర్యం వేసింది. నాకు యీవయస్సులో బాధిస్తూ వున్న ప్రస్తుత
 రోగంకంటేకూడా యీలాటివారి అనుచితపుసిద్ధాంతాలు బాధకాలుగా వుండడం
 నేర యీగోగప్రస్తావన గ్రంథదృష్టి టిప్పణిలో యెత్తుకున్నానని విజ్ఞప్తి.

మ॥ తగుమాత్మమ్ము తనూబల మ్మొనఁగి; నిన్ ధ్యానింపఁగాఁజాలు శ
క్తిగరిష్ఠమ్ముగు బుద్ధి నిమ్ము జననీ! కేల్కొడ్డి పొర్లింతు నీ
తెగులున్ బాపుము నాదుబిఠము నిస్తేజమ్ము గానీకు మేఁ
బగలున్ రేయియు దీని కోర్వఁగలనా? పాలింపు కామేశ్వరీ॥ 55

*మ॥ అదిగో! వచ్చుచున్నవాఁడు శనిలో సంతర్దశానాథుడై
అడనై కేతువు; వాఁడు మారకుఁడు తా నానంచు జ్యోతిఃకలా
విదు లేకొందఱో వల్కి, రింకను బయిన్ విజ్ఞాల్ మఱింఁగొంద టో
ప్పుదు రాయునుచు; దీనికేమి సుఖముం బూరింపు కామేశ్వరీ॥ 56

మ॥ “శని వోవున్ బుధుఁ డేగుదెంచు”ననుచున్ శాస్త్రమ్ముశోధించి య
ప్పనసిద్ధాంతి వచించె, చూనవున కీయంశమ్ము దుర్జ్ఞేయ మం
దునకు న్ని విడుశాప మున్నయదిగా? తో, డీనిచారమ్ముతోఁ
బనియే మామయపీడమాత్మముడుపం బొర్లింతుఁ గామేశ్వరీ॥ 57

మ॥ గతకాలమ్మునఁ జేసినట్టి పనియుం గప్పట్ట దీపై ననా
గతకాలమ్మునఁ జేయఁబోవునదియుం గప్పట్ట దీపుట్టు వే
కృత్తికై యేర్పడె నన్న పౌశ్నకు జవాబే లేదు సంసార ఘా
గతిఁ దొప్పున్ గనఁబోరు జ్ఞానఘను లీకష్టంబు కామేశ్వరీ॥ 58

శా॥ “ఏదో! మిఁకైన నాదుజాతకము భూమిశత్రు మార్చించె నం
పాదించెన్ యశ మెందఱో చెలులు నావల్లభ్య మధించి రిం
కేదీ? నాకిల సాటి” యం చెగురు పే యెందున్ గండ్వచ్చుఁ గా
నీ దోషజ్ఞులు సర్వమున్ వృథ యటం చీక్షింతు కామేశ్వరీ॥ 59

*మ॥ భగవంతుండె పృజన్ సృజించె నతఁడే పాలించుచున్నాఁడు వాఁ
డగుపట్టండు లయించువాఁడు నతఁడే యందున్గదా? విజ్ఞ; లా

* టిప్పణి: “అతఁడ నేను నేన యాతఁడు” అని దేవీభాగవత తృతీయస్కం
ధమున నిరువురకును అభేదము చెప్పఁబడి వున్నది, కావున నీవద్యంలో అమ్మ
వారినిగూర్చి— నీవు భగవంతుఁడవు అని చెప్పుట తప్పు గావని తెలివిడి—

+ కేతువు మారకుఁడు కాలేదని యెఱుంగఁదగు

- భగవంతుం డెవరన్న? నీవగుదు నీప్రాణేశుడుంగూడ నౌఁ
దెగ దీవాదము, నమ్మితి న్నిను మదార్తిం బాపు కామేశ్వరీ॥ 60
- మ॥ ఒకఁ డేమో? శుశ్రీతి నిన్నుఁజెప్పు మఱి యింకొక్కంఁచు నీభర్తకున్
సకలేశత్వము గట్టిపెట్టు, మఱి విశ్వసృష్టితండ్రి న్నియా
మకుఁగార్ జెప్పు నొకండు, తల్లులకుఁ బ్రేమం బగల మృంచు నా
ర్తికి నే లోఁగి నినున్ భజింతు రుజ వారింపంగఁ గామేశ్వరీ॥ 61
- మ॥ నినుఁ దల్లి! యని పిల్వవచ్చు మఱి తండ్రి! యంచునుంగూడఁ బే
ర్కొనవచ్చున్ గద! లింగభేదములు నీకున్ లేవు స్త్రీరూపక
ల్పసకున్ హేతు వగమ్యుగోచరము విద్యచ్ఛేష్టులే తక్కు ని
న్నును నిక్కముగ నిర్ణయించి మదిఁ గన్గో లేదు కామేశ్వరీ॥ 62
- శా॥ అమ్మా! చల్లనికొండకూతురపు నిన్ ధ్యానించునా కెట్టితా
పమ్మున్ సోఁకఁగ నీక ప్రోవు మని యభ్యర్థింతు వేదాంతసా
రమ్ము న్నెమ్మది కెక్కజేయు మనియుం బ్రార్థింతు నన్నేచురో
గమ్ముం బూర్తిగ రూపుమాపు మనియుం గైమోక్షుఁగామేశ్వరీ. 63
- మ॥ కృతదోషమ్ములకెల్ల నిష్కృతులు వేతేచూపు రమ్మన్న నా
కితికర్తవ్యము లేదు నీపదరజస్వేతక్క వేటొక్కని
ష్కృతి నే నెక్కడనుండి తెత్తు? నెటులో యీపద్యముల్ నానమ
స్కృతులుం గైకొని నన్నుఁ బోవవలె నార్తింబాపి కామేశ్వరీ॥ 64
- మ॥ ఇతరాపేక్షకు లోను గానిగతి నన్నేలాగు కాపాడెదో?
గతి నీవే యని నమ్మికొంటిఁ గవితన్ గాన్కన్ సమర్పింతు న
న్నతిఁ జేతున్ భజియింతు మ్రొక్కుదు యజింతున్ సర్వదా నీవద
ద్వితయమ్ము న్నది నిల్వకొల్తు శరణార్థిం దల్లి! కామేశ్వరీ. 65
- మ॥ మొఱ నాలించితి పీడమాన్పితివి మున్ మూఁడేండ్లకున్ వెన్న నీ
శ్వరుఁ బ్రార్థించి యనుగ్రహింపఁ బడితిన్ సత్యమ్ము వాక్రుత్తు నీ
- టిప్పణి: యీపద్యంలో వున్న మృత్యుంజయుణ్ణి గూర్చిన ప్రోత్రం మృత్యుంజయు
స్థవ" మనేపేరుతోఁ బ్రకటింపఁ బడివున్నది.

శ్వరుఁ డాలస్యము చేసె నీవు త్వరలో బాధ న్నివారించి తి
ద్దటలో నేఁ గనిపెట్టినట్టి దివెభేదం బగు కామేశ్వరీ. 66

మ॥ పితృచిత్తానకు మాతృచిత్తమునకున్ భేదమ్ము మీనాఁటిదం
పతులందే కనుపట్టునప్పు డిఁక నంభా! లోకసామాన్యనం
పతులం దేగతి లేక యుండు బితప్రేమం బెంత సొచ్చించి వ
ర్ణితముం జేసిన మాతప్రేమమునకున్ దీటెనె? కామేశ్వరీ. 67

మ॥ ధనమా! యిచ్చితి కీర్తి నిచ్చితివి సంతానమ్ము గైసేసి తెం
దును లోపం బగుపట్టకుండుగతి సంతోసమ్ము గల్పించి తీ
తను వెడ్డో విడనాడునట్టిదియె అందాఁకన్ సుఖంబుచ్చి మీఁ
దను నీనన్నిధిలో నొసంగు మెదియో దాస్యమ్ము కామేశ్వరీ. 68

శా॥ కాశీపట్టణ మేగి కుంకులిడి యాకాశీశు నేవించి వి
ద్యాశక్తి గొండాకకాల ముండి నిను నిధ్యానించి పూజించి యీ
దేశంబున్ జనుదెంచితిన్ బ్రతిమ నీచే యొండు గైకొంచు న
ర్వాశాపూర్తియు నాకు నాప్రతిమయే అర్పించెఁ గామేశ్వరీ. 69

మ॥ ఎపు డాయిత్రడిబొమ్మ వచ్చి కృప నాయొంటం బ్రపేశించెనో!
‘అపుడే యెత్తికొనె స్ననున్ సిరియుఁ గీర్త్యాదార్యముల్తోడుగా
నృపతుల్ నాయెడఁ జూపువేరిమికి మేరే లేదు నీతోడు నేఁ
గృహణత్వమ్మె యెఱుంగ నాపిదపఁ దల్లి! నమ్ము కామేశ్వరీ. 70

మ॥ జననీ! యిత్రడిబొమ్మ నాగృహమునన్ సాక్షాత్కృతించెనె వెం
టనె తాఁ బుత్తడి నించెఁ జిత్రమిది వంద్యంబయ్యె నాపెం; భా
జన మే నైతి జగమ్మునతృప్తికి; నీనర్వంబు నీనతృప్తా
జనితంబే యని నాకుఁ బూర్ణముగ విశ్వాసంబు కామేశ్వరీ. 71

♦ శా॥ కాశీవాసిని నన్నపూర్ణను నినుం గళ్యాణిః బూజించి ఆ
వేళోదంచితమైన “అష్టకము” నర్చింపంగ, సౌభాగ్యపున్
రాశింగా నను మార్చి వేసితివి, పారంపర్యతస్థునిగా
నాశీర్వాదము దాని కిమ్మనుచు ని న్నర్ధింతుఁ గామేశ్వరీ॥ 72

* మ॥ మనవిన్ జేసెద నష్టకాన నొకటన్ “మత్సద్మని స్థియతా;
మని దొల్లెన్ వచన మొక్కం, డదియు నీయంగీకృతిం బొందగ
లెను నిక్కం బటు గాకయున్న నెటు లితేకిన్ ఘుఁచుంగా బొరిన్
ధనధాన్యాదులు చేరి కొల్చు ననుచుం దర్శింతుఁ గామేశ్వరీ॥ 73

♦ మ॥ భస మే మున్నది నాకు నీదయవినా దాదద్యృపుంజంబనై
జననం బందితి నీవెఱుంగవె! ననున్ సంపన్నులౌ వారిలో
న నెఱినిన్ జమకట్టఁ జేసి వెన “నిన్కంఠేక్కువోటీసు” న
స్కను రప్పించితి వెంత పేర్చి గలదో? నామీఁదఁ గామేశ్వరీ. 74

* టిప్పణి: అష్టకము=అన్నపూర్ణాష్టకము. “మాతా త్వం జగతా మృతా” అనే
శ్లోకంతో అరంభింపఁబడినది “కాశీనాథమనోహరే గురుకృపాపూర్ణే లన్నపూర్ణేం
బితే” అనే మకుటం కలది యీ “అష్టకం” అన్నపూర్ణను స్వయంగా పూజించిన
సమయమందే చెప్పఁబడినది యేదో కొంతసొమ్ము కట్టినయెడల స్వయంగా పూజిం
చదానికి అక్కడియధికారులు సమ్మతంతురని యెఱుఁగనగు—

* టిప్పణి: మత్సద్మని=నాయంటియందు, స్థియతామ్ నివసంపఁబడుఁగాక,
త్వయేతి శేషః (నీచేత అని కర్తృవదానికి అధ్యాహారము) ఆయాసదం దైవచోది
తంగా వడిన శ్లోక మిది సుదాహరిస్తాను— శ్లో॥ నో ముక్తిం నచ సంపదం నరు
చిరాం విద్యాం నకర్మోన్నతం. యాచే; కింతు మయాఽస్తి లభ్య మధికం త్వత్తః
పున ర్వాంఛితమ్, ఆలస్యేన కి ముచ్యతే శృణు సదా (మత్సద్మని స్థియతాం) కాశీ
నాథమనోహరే! గురు కృపాపూర్ణే లన్నపూర్ణేంబితే॥ ౮॥

* టిప్పణి: నోటీసు రావడమున్నూ ఆపేరుకుఁ గొన్నివత్సరాలు తిరగడమూ
మాత్రం జరిగిందిగాని అంతకు సరిపడ్డ రాఁబడి లేకపోవుటచేత పన్నుమాత్రం
తగులలేదని యెఱుఁగఁదగు దీనికి కారణం అధికారి యధార్థవేత్తృత్వమే.

మ॥ ప్రతిమాపూజలు స్వల్పబుద్ధులకే యేర్పాటయ్యె లోకాన న
ప్రతిముల్ పండితు లెంద టుందురు? ప్రజావర్గంబు సర్వంబు మం
దతమంబే యగు నందుకోనమెనుమా! తజ్ఞుల్ విచారించి యీ
ప్రతిమార్చన్ విధియించి రింత నిజ మంబా! దేవి! కామేశ్వరీ. 75

మ॥ ఎవడౌ నీదయ కాకరం బతడు తా నేమట్టి తాఁ బట్టుఁగా
కవు బంగారము; వేటొకండు కనకం బంటంగ మృత్తై నినున్
శివదాత్రిన్ యజియింపనేరని నరుల్ శ్రేయం బెటుల్ గాంతు నా
యవధానం బఖలమ్ము నీపదమునం దర్పింతుఁ గామేశ్వరీ. 76

మ. ఎదియో దాస్యము నిమ్మటంటి మఱి నాకేమిచ్చెదో? యేమహా
పదవి న్నిల్పెదో? నీశృపాంకురము లేభాగ్యంబు లీలేవు? నా
కెదియే నిష్టమె మత్కవిత్వమున నిన్నేఁ గొల్పునంబుంధ ము
న్నదిగాఁజూచి యొసంగి పోవుమనుచుం బొర్ధింతుఁగామేశ్వరీ. 77

శా. స్వాతంత్ర్యానకు భంగ మున్నయెడలన్ సామ్రాజ్యమేయైన నా
చేతం బందుల కొప్పికో దెఱుఁగు నీచిత్తంబు నా కందుచే
నోతల్లీ! దయ సేయు మేనవుకరీనోచూచి, రా పో, యటం
చాతంకమ్ములు లేక యుండవలె నం చర్చింతుఁ గామేశ్వరీ. 78

మ॥ హరిఁజేయున్ హరుఁగా నొనర్చు నజుఁ జేయన్నెర్చు భావత్క హా
కరుఁడోద్రేక మటంచు మూకకవిరాట్కంఠీరపుం డాడె నం
బరొ! నాకట్టి దురాశ లేదునుమి? శ్రీమత్తావకోద్యావం
భరనంఘంబుననో! పికావళినో? జన్మం బిమ్ము కామేశ్వరీ. 79

* టిప్పణి: శ్లో. మహాభాష్యవ్యాఖ్యా పటుశయన మారోపయతివా, స్మరవ్యా
పారేర్హ్య పిశుననిటలం కారయతివా, ద్విరేపాణా మధ్యాసయతి సతతం వాధివసతిం.
హ్రీణమ్మం కామాక్ష్యః పదనశినమాహాతస్యగరిమా॥ అనే మూకపంచశతి శ్లోకార్థాన్ని
యీపద్యంలో చూచుకోవలెను.

*మ. సరసీహకర సత్కవిప్రతలిలో జన్మంబు గల్పించువా?

సరియే నా కింక నేమి కావలె గవీశత్వంజె సిద్ధించె గిం
కరశృంగ్యమ్మున నేదియో యొకటి వీర న్నాకుఁ గల్పించి నీ,
కరుణం జూపినఁ జాలు నెక్కువలు నేఁ గామింపఁ గామేశ్వరీ. 80

శా॥ ఐ. సీ.యస్సుకుఁ బంపఁగా వలదు బీ.యల్.పాశ్రమ. గానోప నా
యాసంబుం బడి వోట్లు కైకొని యమాత్యత్వంబు పాలించు సం
తోసం బెమియు నాకు లేదు సకలైసోనాశకం బైననీ
దాసత్వాసకె జన్మజన్మములు నేధ్యానింతుఁ గామేశ్వరీ. 81

మ॥ జననం బెట్టిదియేనియున్ సరియె “నీచం, బంచు “గొ”ప్పంచు నే
ననుకో నిష్పటి మాప్రపంచమున నీచత్వంబె పూజార్హమై
పసికిన్ సచ్చుచునున్న దట్లగుటచే బార్ధింతు నేలాటిదో
జని సేనన్నిధిలో నొసంగుటయె వాంఛాపూర్తి కామేశ్వరీ॥ 82

మ॥ గత మేమో? గతియించె నెల్లొ, అదియుంగయ్యలతోఁ గొంత శాం
తతతోఁ గొంత, వృధాగఁ గొంత కవితానందమ్ముతోఁ గొంత యే
యితకర్తవ్యము లేక కొంత; జననీ? యీపై భవచ్చింతనా,
మృతరక్తిన్ గలిగించి ప్రోవుచుని కే లే మోడ్తుఁ గామేశ్వరీ॥ 84

శా॥ ఏరుం జెప్పకయే యెఱుంగుదును నే నీనంపృతింగూర్చి “ని
స్సారం” బంచు; నెఱింగియుం బడితి నిచ్చల్ మున్నితన్ దేలితన్
బేరుం బొప్పు నొకింత గంటి మఱి యీపే రాత్మజుల్ నిల్పు నా
యీరీతిన్ గరుణింపుమమ్మ? మది కింతే కోర్కి కామేశ్వరీ॥ 85

మ. తురకల్ పాలన చేసినారు, మఱి హిందూరాజులుం బూర్వ మే
లిది, అంగ్లేయులుఁ గూడ నేలి రెపుడున్ లేవిష్ట “కాంగ్రెస్సు”మం
తిరు లాపాదన నేయుకష్టములు వీనిం బాప నీకన్న ధీ
వరవర్గమ్మున కొండు పాలకుఁడు కన్నట్టండు కామేశ్వరీ॥ 86

శా॥ నీచుల్ తాగుడు మాను పెన్నటికినేనిన్ సంభవం బొనె? అ
త్యాచారుల్ గద? వాండ్రు, వాండ్రకయి యాయాసంబువ్యర్థంబు పూ
ర్వాచార్యుల్ మనకన్న మూర్ఖులయి యాయంశ మ్ముపేక్షింప రం
బా! చాతుర్యము లిట్టులున్నవి ప్రభుత్వంబందుఁ గామేశ్వరీ. 87

మ॥ తలత్రిప్పన్నది నాకు మున్నె, అది యీధక్రేతరమ్ముల్ శ్రీవో
వలయాసం బడి నాఁడునాఁటికిఁ గడున్ బాధింపఁగాఁ జొచ్చె నీ
కలికాలానకుఁ దగ్గసూత్రములనే గల్పించుచున్నాడు పా
జ్జలు మంత్రుల్; పరమున్న దంచెఱుఁగరాకో! పీకు కామేశ్వరీ. 88

శా॥ పూచెం గాఁకర కాచెఁగాయ, లుడిగెంబో! పాదు సర్వమ్ము, నిం
తే చర్చింప మనుష్యజీవితము, దీనిం బెద్దగా నమ్మి యే
ప్రాచీనుల్ పరముం ద్యజింప, రిపుడో? భ్రష్టికృతం బయ్యె న
య్యాచారం బిహమే సమస్తమున కాభ్యం బయ్యెఁ గామేశ్వరీ. 89

♦ శా॥ అంతో యింతయొ వ్యాధిహేతువున ని న్నర్చించున్నాఁడ నా
మంతుస్తోమము దీనఁ దగ్గుననియే మన్తాననమ్మందు నే
సంతోషించెద, నిష్ఠ లోనగు సదాచారమ్ము లేమాత్ర మీ
యం తేవాసికి లేవు, పోవుమని ని న్నర్థింతుఁ గామేశ్వరీ. 90

శా॥ స్నానం బుష్టజలానఁ జేతు, మఱి సంజన్ వార్తు నెట్టెట్టులో
నీసామంబా? గిరీశునామ మొ? సదా నే నెప్పుడిం బల్కుదున్
గానీ ధ్యానముమాత్ర మిట్టిటు తొలంగం బాతెడిన్ దీనికి
న్నానేర్పుల్ పనిసేయ పూరక యెటో నన్ బ్రోవు కామేశ్వరీ. 91

మ॥ గురురాహుద్యయ ముండి లగ్నమున నాకు న్నాగరాచారదు
ర్దరితమ్మున్ గలిగించె సుంత; యిపు డే దుఃఖించి యేమా? భవ
చ్ఛరణంబే శరణంబు, లోఁగడఁ గృతస్నానండ్లనై గంగలో
మరల న్నాగరవర్తన న్మెలగతి న్మన్నింపు కామేశ్వరీ. 92

♦ టిప్పణి॥ అంతేవాసి=శిష్యుఁడు దండాదుఁడని అర్థాంతరం.

శా॥ గంగాస్నానము సర్వపాపనివృత్తిం గల్గించు నాగంగ నీ
కుం గాదమ్మ? సపత్ని; పిమ్మటియఘాంకూరమ్ముల న్నిన్నుఁ బా
పంగా వేడెద, నీదుభర్త నటులే పౌర్ణిమచెదన్ యమ్మద
ర్థాంగీభావమె కా దెఱుంగుదు శివాద్వైతంబు కామేశ్వరీ. 93

శా॥ “అచారమ్ములె లేవు నేటిద్విజులం దానప్తికై నీవు సం
కోచింపం బనిలే” దటంచనెదో? నాకున్ దల్లి? యీదుర్భగా
నాచారమ్ముల నాస్థ లేదు సుతరా; మల్లయ్య నీనాటిపే
యాచారమ్ములు కొన్ని సోకె నయిపం బౌర్ణిమంతుఁ గామేశ్వరీ. 94

శా॥ “కావీ” తప్పనిదే వితంతునయినం గానీ, హవిర్యాజికిం
బాపందైనను, సోమయాజి యయినన్, బైరాగియే యైన, నీ
డీ పాలన్ “సిగరెట్టు” పాలను బడండ్డే నట్టిబాలుం డపహా?
“శాపాస్తు” డనవచ్చుఁ బాడతె సదాచారంబు కామేశ్వరీ. 95

మ॥ కులగోత్రాలు “ఖరాబు” చేసికొని యేకూడేనియున్ మెక్కుచున్
బలుబాముల్ వడి పొట్టకోసము; దురాపంబైన నీదాస్య మే
ఖలుఁడున్ రోయఁడు రాజదాస్యమున కీకర్మానకున్ లంకె “మీ
సలపై తేనియ” కేల? యింతటియనాచారంబు కామేశ్వరీ. 96

మ॥ నడికిం బూర్వులు జంకువార లివుడో? జంకన్నదే లేదు మున్
బిడియం బంగన కుండ నిప్పు డదియుంటే పెద్దదోపం బపహా?
విడియాకుల్ మఱియున్ “విడో” స్పరిణయావిర్భావముల్ తల్లియీ
చెడుకాలాన మనస్వి యేవిధముగా జీవించుఁ గామేశ్వరీ. 97

మ॥ మనుజత్వం బది మానసియ మని సంభావించి రార్యుల్, నిజం
బున కాలాటిదె యయ్యు నేడు చెడె నేమో గాని; పశ్చాదులన్
జననమ్మందుటె దీనికన్నను బ్రశస్తంబంచుఁ గన్నట్టు నే
గ్గానమున్ లేని మనుష్యజన్మ మెవఁడుగ్ గోరండు కామేశ్వరీ. 98

మ॥ కులగోత్రములపట్లఁ బట్టుదల లేకోశమ్మునన్ లేవు, కూఁ
తులకున్ భర్తలఁ దెచ్చు పట్ల నియమాదు లేవు బోనేయుచోఁ
బలలమ్మేనియు నెగు లేదు చెడెఁ బో? బ్రాహ్మణ్య మిరీతిగాఁ
గలు ద్రావం జన దంచుఁ జెప్పెదరు పైఁగా వీరు కామేశ్వరీ. 99

మ॥ ఒకచంద్రానన ప్యాసు చేసె నెదియో ఉచ్చైఃపరీక్షన్, జకా
పికిగా మాటల నాడు, నీడు ముదిరెన్, జెండ్లాడఁగా లేదు, మృ
త్యుకుతారమ్మున కగ్గమయ్యె నది యెంతో స్లాఘ్యమై యెల్లప
తికలున్ మెచ్చెఁ గలిప్రభావ మిది కాదే? తల్లి! కామేశ్వరీ. 100

మ॥ ఒక కన్యామణి పెండ్లి యాడియుచు విద్యోపాస్తికిన్ భర్తగో
ష్ఠికి దూరంబని బ్రహ్మచారిణిగ నుండెన్ భర్త పెండ్లాడె వే,
ఱొకకన్యామణి, నీపె వేఱొకని నెట్లో క్షణికో “హాలు” నా,
ప్రక నిర్బంధపు బ్రహ్మచర్యమున నుండెదన్! కామేశ్వరీ. 101

మ॥ కొడుకుల్ గల్గినఁ గూఁతు లుద్భవించినం గోడండు) నల్లుండు నే
కడజాతుల్ ఘటియింతురో! యనెడి దుఃఖం, బక్కటా! ఆర్యు లీ
చెడుకాలమ్మునఁ బుట్టు పెందుగొ కదా! నీ! నీ! దురంతమ్ము తె
వ్వఁడు పైఁచున్, భరతావనీభవుల కీపాట్లొక్క! కామేశ్వరీ. 102

శా॥ ఈరీతిన్ జగ మెన్నిసార్లు చెడెనో! యెట్లెట్లుగా మాతెనో?
యే రిద్దానికి బుద్ధులన్ గఱపి నద్వృత్తిన్ బ్రవర్తింపఁగా
దారిన్ జూపిరో! యే రెఱుంగుదురు? నీతత్త్వంబు దుర్జ్జేయ, మే
దో! రాజ్యంబఁట! వచ్చునంట! యిది తద్దోషంబు కామేశ్వరీ. 103

మ॥ పరిశీలించుకొలంది జన్మములకుం భారమ్ము లేనట్టులే
యరయంగాఁ బడు, బుద్ధదేవుఁడుచు జన్మానంత్య మొప్పెన్, మహా
త్తురు లేధైర్యముతో సకార్యములకున్ దాతృర్యముం గొల్పుచుం
దురో! కావింపఁగ రోయకుందురో? జగత్తోభంబు కామేశ్వరీ. 104

మ॥ పితౄనాచారము మాతయాచరణమున్ వే అందుకున్ భిన్నముల్
 సుతునాచారముఁ గూఁతునాచరణమున్, జూడంగఁ జూడంగ నే
 కత గోల్పోయెను దేశ; మైక్యమునకై కష్టించుచున్నాఁడు గాం
 ధి తపశ్శాలి; తపఃశలమ్ము తుద కీతీరయ్యెఁ గామేశ్వరీ. 105

మ॥ మును పున్నారు తపస్సు; లామునులలో మూర్తిభవించెం బురా
 తనవిజ్ఞానము; వేదశాస్త్రముల కాతత్వంబు దూరంబు గా
 దనుకూలంపదు గాంధితత్వ మలసిద్ధాంతాలకున్; దాన నీ
 యనచే నాకులు పూర్తిగాఁ జెడుట సంప్రాప్తిచెఁగఁగామేశ్వరీ. 106

మ॥ మును పీఠారతభూమియందు జననంబున్ దేవతల్ గూడఁ గో
 రినయట్లే కనువట్టు, నేఁడు బహుశాఽప్యంబు లీభూమిలోఁ
 గననయ్యెన్, జననీ! పునర్జననముం గల్గించుచో నాకు నిం,
 నునఁ గల్పింపకు కేలుమోడ్చి నుతియింతున్నిన్నఁ గామేశ్వరీ. 107

శా॥ గాంధీగారు మహానుభావు లయినం గావచ్చుగా కెల్లరన్
 బంధుల్ గాఁ దలపోయుఁగాక అటు సంబంధమ్ములం జేయుఁగా
 కంధుల్ నూర్గురు సంఘనం బడినయ ట్లార్యావ్యయల్ గూడ దు
 ర్గంధమ్ముం గనిపెట్టకుండుట విచార్యం బంబ? కామేశ్వరీ. 108

*మ॥ కలఁగం ద్రొక్కుచునున్నవా రిపుడు లోకంబున్ గజంబుల్ సర
 స్ఫులిలంబుంబవె, నెట్టులుండునో? భవిష్యత్కాల, మీయల్బడుల్
 తలపోయన్ గతకాలమే మెఱుంగుగాఁ దట్టున్ మహాభారత
 స్థలి నన్నయ్య వచించువాక్యము యధార్థంబంబ? కామేశ్వరీ. 109

*టిప్పణి: నన్నయ్యవాక్య మిది, క॥మతి బరికింపఁగ జీవితఃపతిచంచలమెం
 దమాపులట్టులు సంప. త్రుతతు లతిక్షణికంబులు, గతకాలము మేలు వచ్చుకాలము
 కన్నన్.

శా॥ ఏ నేమమ్మును లేకయే మనమునం దేకాగ్రీభావమ్ము లే
కే నిన్నున్ జపించుచుంటి నెటులో; యీనీడు నామాక్షర
ధ్యానం బూరక పోవునే? మధువు తా నాత్మీయమాధుర్య మెం,
దే నొండేగతిఁ జూపు, నిట్లే యనుభూతింగాంతుఁ గామేశ్వరీ. 110

మ॥ మనమే హేతువు బంధమోక్షములకున్, మానావమానమ్ములా,
మనమే దేహికిఁ గూర్చుచుండు, నది సామాన్యత్ గనన్ లేదు, క
న్గొనఁగా నేర్తురు విజ్ఞు; లట్టిమన మన్కోఁతిన వశమ్మందు ని,
ల్పినవారే ఘురు; లట్టివా ర్తటచుగా లేరంబ? కామేశ్వరీ. 111

మ॥ మనము నిల్చునిభక్తి వ్యర్థమని నే మానంగఁబో కెట్టులో,
జననీ! నీపయి నీదుభర్తపయి నిచ్చల్ భక్తితో నెట్టుచుం
టిని గాలమ్మును, వచ్చుజన్మముననేని న్నన్ను నీముఖ్యభ,
క్తునిఁగాఁ జేయుము, వేఱుకోర్కు లింక నాకున్ లేవు కామేశ్వరీ. 112

మ॥ జననా లెన్నియొ యెత్తుపిమ్మటనె మోక్షమ్మొద నేప్రాణియున్
జన దుష్వైత్తుగ నొక్కజన్మమునకే సాధింప మోక్షమ్ము “వే
గునె? యెండొక్కకలం గన న్నిసి” యనుగున్భక్తుని న్నన్ను జ్ఞా
నిని గావింపుము వచ్చుజన్మమునకేనిం దల్లి కామేశ్వరీ. 113

శా॥ జ్ఞానంబన్నను దెల్పిమాత్ర మగు, సకాలమ్మునం దద్రి య
జ్ఞానస్థానము నాక్రమించుకొని దుష్కార్యమ్ములం జేసెడిన్,
గాన న్నా కటువంటి దీవలవ, దజ్ఞానుండుగా నుంచినన్,
గానీ కొండొక మేలె, యెందుకు దుర్జ్ఞానంబు కామేశ్వరీ. 114

మ॥ వృధగా గోవులఁ జంపి చెప్పులను దా నెవ్వఁ డిమన్ దాన, మ
య్యధముం డెంతటి లెక్కి గల్గిన నయందెనన్ మహాపాపి, దు
ష్పథ మాజ్ఞానము; తాదృశంబయిన దుర్జ్ఞానంబు నేఁ గోర, ను
పఖితుర్ దేశఁ దగుంచి రట్టి దివఁగాఁ బ్రాప్తింతుఁ గామేశ్వరీ. 115

శా॥ తల్లీ! యెక్కడఁ జూతుమేని విపరీతజ్ఞానమే నేటివి
 న్వల్లోకమ్మునఁ గానఁగాఁ బడెడిఁ, దత్తుంస్కారముల్ సర్వధా
 పొల్లుల్, పూర్తిగ సాధుబాధకము, లేభూమిన్ మతేనాఁడునున్
 జెల్లన్లే దవి, లేదు వానికతనన్ శ్రేయస్సు కామేశ్వరీ. 116

మ॥ భగవత్తుత్తుకు సమ్మతింపనిజనుల్ పాడైనఁగానిమ్ము, న
 ర్వగమా తేజము శక్తి యున్న దనువిశ్వాసమ్ముతో నున్న నేఁ
 దగుభక్తిన్ గడియింప లేనయితి, నీతత్త్వమ్మునందే మతిన్
 లగియింపన్ గరుణింపుమీ! జనని! వాలాయమ్ము కామేశ్వరీ. 117

శా॥ ఏదో యిట్టి దటంచుఁ దెల్పుటకు వీ లేమాత్రిమున్ గానిదై
 ఆదిన్ బొందని దంత మందనిదియై యావత్ప్రపంచానకున్
 బాదా తేజ మొకానొకండు కల దంబా! నీహా! నీభర్తయో!
 లేదా! యిద్వరమేళగింపా! తెలియన్ లే మద్ది కామేశ్వరీ. 118

శా॥ దేవీభాగవతమ్మునందు నిగమాతీతంబు తత్తేజ మో
 దేవీ! “నే” నని “నాదుభర్త” యని తత్తేజమ్మునందున్ భిదా
 భావం బంచని వ్యాఖ్య చేసితివి తద్భావంబు స్పష్టంబుగా
 భావాచూఢము గామి నిప్పు మరలన్ బ్రశ్నింతుఁ గామేశ్వరీ. 119

శా॥ “ద్వైతం” బంచును దేలదయ్యె, మఱి యద్వైతంబు గాదయ్యె, నీ
 చాతుర్యం బఖిలమ్ము నయ్యెడలనే సందర్శితం బయ్యె నీ
 చేతన్; డెల్లోసరించినాఁడ నెటులో చిత్తానకుం దోచిన
 ట్లోతల్లీ! నిజ మెట్టిదో? తెలుపరాదో? యిప్పు కామేశ్వరీ. 120

మ॥ “జనన మ్మొకొకఁ డందుకోసమే యపేక్ష్యం” బన్న “నీచిత్తమా
 జననమ్మందును బూర్వనిర్గతజనున్ జ్ఞానంబు చేకూర్చి, ప్రి
 క్తనవిద్యావిభవం బొసంగు” మనుచుం గైమోక్షి యాచింతు, నే
 జననమ్మేనియు సంతసంబె, యిగు దాహ్యం బిల్లు కామేశ్వరీ. 121

*మ॥ జననాభావము లేదు పైపయి. నెటో జన్మంబు లెన్నేనియుం
గను లేలాగును దప్ప, దట్లగుటచేఁ గైమోడ్చి శ్రీకృష్ణదే
వుని మున్నావిదురుండు గోరినవరమ్ముం గోరుచున్నాడ, నా
తనికిన్ జెల్లెల వావరం బొసంగలేవా? తల్లి కామేశ్వరీ. 122

మ. జననాభావము మోక్ష, మిట్లనియె శాస్త్రం బెంత గాలించినన్
గనుపట్టున్, జననంబు గల్గినను శోకంబేమియున్ లేని చ
క్కని సంసార, మనామయంబు, భగవత్కైంకర్యమం దిచ్చు, యుం
డినచో నబ్బెడినష్టి యుండదనియే నే నెంతుఁ గామేశ్వరీ. 123

మ॥ జననా లెన్నిటి నెత్తఁజేసినను లేశం బేనుదుఃఖంప, నీ
చన పున్నట్టి కవిత్య మిచ్చి రుజతో సంబంధముం ద్రెంచి, న
చ్చినసంసారముఁ ద్రెంచి, ప్రోచునెడలన్ జేదానె జన్మంబు, దు
ష్టసమూర్ధన్యతమాత్ర మీకు మనుచుంబ్రార్థింతుఁ గామేశ్వరీ. 124

మ॥ నుజనుల్ గాఁ గనుపట్టుచుండియు జగత్తుభంబుగావించువా
రుజనుల్; కేవలదుష్కృతుల్ సలుపునాకూర్తాత్మకుల్, గారు వా
ర్వజనంబుల్ పొసరించునట్టిపనికే యేర్పాటుగాఁ బుట్టి, ర
ట్టిజనుల్ నమ్ములు, వీరు కారు, మది కిట్లే తట్టుఁగామేశ్వరీ. 125

మ॥ జగమందుం గలవిజ్ఞు లెవ్వరికృతుల్ శ్లాఘింతురో? వారు దు
ర్భగులయ్యున్ మహాసీయ, లెవ్వరికృతుల్ శ్లాఘింపరో? వారు దు
ర్భగతాదోషము లేకయుండియును దార్భాగ్యలవాలమ్ము, లే
వగ నన్నుం గరుణింతువో? యిదియ మద్భావంబు కామేశ్వరీ. 126

మ॥ తట చే నెప్పు “నమశ్శివాయ”యనుమంత్రమ్మున్ జపింతున్, గురుల్
చిటునాఁడే యుపదేశ మిచ్చిరికదా? శ్రేయస్కరంబైన యీ
వరమంత్రమ్ము; మఱిండు మంత్రము జపింప, నీవు నీభర్త యి
ర్వురునిందే కల” రంచు నెంత మది; నొప్పొత్పొ? కామేశ్వరీ. 127

*టిప్పణి: శ్లో “అనాయాసేనపురణం వినా దైన్యేనజీవనమ్” ఇదే శ్రీకృష్ణ
భగవానుని విధులు, గోరినవరం.

♦మ॥ జను లజ్జానులు “లింగశిష్ట” పరిభాషాజ్ఞానహైన్యాన ద
 వృనుగొన్నన్ సకలజ్ఞ కీలఘురహస్యం బన్న నేపాటి! చం
 ద్రుసకన్ జంద్రిక కెట్టిచుట్టఱిక ముండున్ మీకు నాలాగె యం
 చును విజ్ఞుల్ వచియింతు, రియ్యది కడున్ సూక్ష్మంబు కామేశ్వరీ. 128

మ॥ కవులం దెవ్వరోగాని శాస్త్రవిషయజ్ఞానల్ గనన్ రారు, వా
 రు వృధావేశముతో విమర్శనమివన్ రోషితు, రజ్జానులే
 భువి నెండుం గలనేడు సత్యమును దుర్బోధంబ, యీనాడు స
 త్కవియై ఘట్టుటకూడ దోసమని వక్కాణింతుఁ గామేశ్వరీ. 129

మ॥ ధనికుల్ రిక్తులు పుత్రదారసహితుల్ తచ్ఛూన్య లీరితిగాఁ
 గనుపట్టన్ ఒహుభేదముల్ ప్రజలలోఁ, గానంతఁ సౌఖ్యంబు నో
 చినవా ర్హృద్యలు తల్లి! యింతటి సుదుశ్శీలాహి సంసార, మిం
 దు ననున్ దింపితి నెమ్మనం బిటునటున్ దూఁగాడుఁ గామేశ్వరీ. 130

శా॥ ఈజన్మముననీదు దాస్య మది నా కెట్లెట్లా సుంతబ్బె దే
 వీ! జన్మాంతర పుణ్యలేశమున; నిం కీవచ్చుజన్మాన నీ
 పూజార్హ త్వము కొంత వృద్ధి యగుఁ దత్పూజార్హతంజేసి నా
 పైజన్మంబున నేదయో పదవి సంప్రాప్తించుఁ గామేశ్వరీ. 131

*మ॥ పదవింగూఁచి చింత లేదు జననీ! పాదూద్వయిన్ మోయటో!
 సదనం బూడ్చుటో? యింకెదేనియు మహాసామ్రాజ్యమే, నాకు నే
 గదమున్ లేని పదం బొసంగు మనియే కై మోడ్చి ప్రార్థింతు, నీ
 యెదకు న్నచ్చిన నాకు నాపదవినే యీవమ్మ! కామేశ్వరీ. 132

• టిప్పణి: “ప్రాతిపదికగ్రహణే లింగవిశిష్టస్యాఽపి గృహణమ్” అనే
 వ్యాకరణశాస్త్ర పరిభాషవల్ల శివశబ్దమువల్ల శివాశబ్దమునకుఁగూడా గృహణం కలుగు
 థందని తెలుసుకోవలెను,

* టిప్పణి: నాపదవినే = కవీశ్వరత్వమునే,

మ॥ కలకాలమ్ముఁ గవిత్వపుం గలనమే కాంక్షింతుఁ దల్లె? దురా
శలు దుఃఖమ్ములచేటు, పెద్దపదపుల్ సాధింపఁగా నేర నా
కలమున్ గాగితమున్ సదా కవితనే కై సేయునట్టుల్ దయన్
గలయం జూపుము వేటొకండు వరముం గాంక్షింపఁ గామేశ్వరీ. 133

శా॥ మూకాదుల్ సుకపుల్ భవన్నికటమున్ ముం దెప్పడో చేరి వి
ద్యాకార్యమ్ములు చూచుచుండు రని నాకాలోచనల్ తట్టు నా
జీకవ్యగ్రాసులందు నొక్కపద మీ వీవచ్చు నంచు న్నితాం,
తైకానందుడ నొచు నుండు హృదయమ్ముం దేసు గామేశ్వరీ. 134

మ॥ “కపులే స్వర్గము మోక్షము న్నరకమున్ గల్పించి లోకానకున్,
జవిఁ జూపించిరి వారిభావనయె యీసర్వాసకున్ మూల”మం,
చు వివేకుల్ మఱి కొంద అందు, రది విజ్ఞుల్ నమ్మ, రాద్యుల్ మహా
కపు లాడం బని యే మనత్యములు, వక్కాణింపు కామేశ్వరీ. 135

మ॥ జగమున్ “మిథ్య” యటంచుఁ జెప్పిన మనీషాశాలి శ్రీశంకరుం
డు గురుం డాయన సూత్రభాష్యమునయందుంగూడ స్వర్గాదిలో
కగతుల్ దెల్పె “నసత్య” మంచుఁ బలుకంగా శక్య మెట్లా? బుధుల్,
నిగమజ్ఞుల్ వచియించుమాట జననీ! నిక్కమ్ము కామేశ్వరీ. 136

మ॥ ఘోషధాన్యమ్ములు ధన్యతాగరిమకున్ దార్కాణముల్ గావు మే
ల్వినయమ్ము న్నయము న్నిరోగతయు సద్విద్యాపటిప్రత్యముం
దనకుం దో డగునేని సంపదకు ధన్యత్వమ్ము చేకూరు నే
సనిశ మ్మిట్టిసిరిం గనుంగొని మదిన్ హర్షింతుఁ గామేశ్వరీ. 137

మ॥ “పరిపూర్ణంబుగ వ్యాధి తగ్గినది నాపద్యాలచే” నంచు సం
బరముం బొందుచునుండ వ్యాధి మరలం బ్రత్యక్షమై నేడు ము
ష్కరతన్ జూపఁదొడంగె నీకరుణకే చాంచల్య మీరీతిగా,
దొరకొన్నన్ గణి గోను? భక్తులుకు నెందుండెల్పు కామేశ్వరీ. 138

శా॥ “వార్ధక్యమ్మున మందుకన్నను భవద్వాత్సల్యమే రోగుల
న్నిర్భూతామయులం బొనర్చు” ననుచు నేనెమ్మది న్నమ్మి నిన్,
బ్రాధింపం దొరఁగొంటి, నాదుకవితాద్రవ్యాతి లోకమ్ములో,
వ్యర్థమ్ముం బొనరింపకమ్మ! యని నే నర్థింతుఁ గామేశ్వరీ. 139

మ॥ భవదీయమ్మగు రూప మడ్లపుడు స్వప్నమ్రందుఁ గన్నట్టు, నే
శివమో? వెంటనే కల్గి తీరు, శివరాశి న్నిన్ను ధ్యానించునీ
కవి కింతే ఫలితమ్ము? యీజనిని సాక్షాత్కారభాగ్యమ్ము గ
ల్గి విసేదించుటకూడఁ గల్గెడినో? తల్లీ! తెల్పుకామేశ్వరీ. 140

మ॥ పదిపండ్రెండు శరత్తు లాయె జననీ? పంచాక్షరీమంత్రమున్,
మదియం దేను జపింపఁబూని; మఱి తన్మంత్రమ్ము నీభర్తకున్,
గుదురైనట్లు తదర్థభాగమగు నీకుం గాకపో, దివ్యురన్
మదుపాస్యల్ మదిజ్ఞప్తియుంచుకొనుమమ్మా! నన్నఁ గామేశ్వరీ. 141

మ॥ అది యేమో? పచియింపఁజాల మదుపాస్యత్వమ్ము మీదోయి కా
స్పదమై యున్నను నీవ స్వప్నమున సాక్షాత్కారముం జేసి య
భ్యుదయాదుల్ గలిగించుచుందు వలశంభుం డెన్నఁడుం గానరాఁ
డడయుండో? మఱికాఁడో? యాతఁడుపరపాప్యంబుకామేశ్వరీ. 142

శా॥ బంద రాకారణ మస్మదీయమగు సంపత్ప్రాప్తి కిన్, దత్పురం
బందున్ వాసమొనర్చనేగుటకుముం దంబా! భవద్దర్శనా,
నందం బందఁగఁ జేసె స్వప్న, మదివర్ణ్యం, బెట్లు నే నట్టియా
నందంబుం గని యుండ నిక్కము సుమీ? నాతల్లీ! కామేశ్వరీ 143

♦ శా॥ మోకాల్బుంటిగఁ బూలుఁగుంకుమయునేమో? పోవుగానుండె నీ
యాకారమ్ము విరాట్స్వరూపమున భూమ్యాకాశముల్ నిండె న
న్నాకారించి “మఱేడివాఁడని సహాధ్యాయిన్ గుఱిం జేసి నీ
వాకాంక్షించితి జ్ఞప్తి యున్నదియె? యీయంశమ్ముకామేశ్వరీ. 144

† టిప్పణి: ఆకాశిని=పిలిచి, (ఆకాశిని, మాహ్యనం) అనికోశము—

శా॥ రంగం బేము? వనంబు, వేళ యుదయారంభానకుం బ్రాంతము
 ప్పొంగెన్ దేహము, గొన్నిపద్దెములచే భూషించితిం గాని జ్ఞ
 ప్తిం గన్నట్టక పోయె మేల్కొనుపయిన్; దేవీ! శుభా లెన్నియే
 నిం గల్గెన్ దరువాత, వ్యర్థమగునే? నీచూపు కామేశ్వరీ. 145

మ॥ కల నా కియ్యది నూజిపీటినగరిం గన్నట్టై, నీస్వప్నపున్
 ఫలితం బే గనుగొంటి బందరుపురిన్ బహ్యబ్రముల్. నాకు నే
 ఫల మెట్లబ్బిన సర్వ మయ్యది భవదృవ్యాంఘ్రిరేణ్వర్చనా
 ఫలితంబే యనుకొందు, మత్కృతముగా భావింపఁ గామేశ్వరీ. 146

మ॥ తెగుళ్లు ల్లోనగు చిక్కు లబ్బునెడ “నాత్మీయాఘ” మంచెంతు, నా
 ర్తి గడుం దగ్గి నుఖంబు గల్గునెడ నీదివ్యాంఘ్రిరేణుస్మృతి
 స్థగితం బంచుఁ దలంతు, నీదృశు ననుం దల్లీ! యెటుల్ జీవయా
 త్ర గడన్ముట్టు నొనర్తా? నీయదియ భారంబెల్లఁ గామేశ్వరీ. 147

మ॥ తృణముం జేయని నన్ను మేరువుగ నీదృగ్గీర్తి సంధించె, నిం
 దణుమాత్రమును లేదు సందియము; దుర్వాభివృధాభార ము
 ల్బణమై తోడయి వార్ధకమునకు; నన్ వంచింపఁగాఁ జొచ్చె, వీ
 ఊణమే కొంచెము? యూతఁ జేసి బలమున్ గల్పింపు కామేశ్వరీ. 148

మ॥ మనవిం జేసెద నొక్కమాట వినుమా! మామేశ్వరీ! వీడు రా
 జును “తాతా” యని పిల్చుపేతువు భవచ్ఛంభతక్రపాపూరభూ
 ధనమే కాద! అదే భవంబు తుదియకాదాకన్ గటాక్షించి మీఁ
 దను నీసన్నిధిలో నొసంగు మెదియో! దాస్యంబు కామేశ్వరీ. 149

మ॥ తిరుగన్వేయు కొలంది గ్రంథములు; నీదివ్యాంఘ్రిభక్తుల్ నుదు
 స్తరసంసారసముద్ర మశ్రమముగా దాటన్ గలా రంచుఁ బూ
 ర్వముపిప్రోక్తము లెన్నియో కనుపడున్ వాక్యము; లేలాటిము
 ఝకులు నీకృపగల్గి సత్త్వగుణమున్ గైకొందు కామేశ్వరీ. 150

మ॥ “తమితప్పన్ గలుదాపుము ప్పితరమా తత్తన్నహామలం గౌ
తమిన్నానంబుననబోవు”నంచు మునిసిద్ధాంతమ్ము లెన్నెన్నో గౌ
తమిమాహాశ్మ్యమునందుఁ గన్పడు యథార్థం బెట్టిచో! నాకు బో
ధము గాకున్నది మానివాక్యము లగ్రద్ధం బానె? కామేశ్వరీ. 151

మ॥ అగుచో గంగనుగూర్చి చెప్పవలెనే! ఆమీదఁ గావేరిలో
నగునే ధ్లున్నవి వేసవే లఘునివార్యంబుప్రవాహంబు; లే
నగఁ బాపంబులు నిల్చు? నెల్లెడ మహాభాగాత్మకం బయ్యెడిన్,
జగఁ మిం కెందుకు నారకంబులప్రశంసల్ తల్లి! కామేశ్వరీ. 152

మ॥ భగవద్వర్చన మెల్లపాపములు వాపం జాలుఁ దీర్చుట
స్థగితుండై భగవంతుఁ డుండుట యథార్థం, బహ్మహాత్ముండు న
ర్వగుండే యయ్యును దీర్థ మెక్కుడు పవిత్రంబౌట నచ్చోటఁ బ్రీ
తి గడున్ జూపెడి నన్న నేమిటికి సందేహంబు కామేశ్వరీ. 153

శా॥ పాపం బం చోకఁడున్నచో నదియుఁ బాపం జాలువాఁ డుండు స
ర్వాపద్వారకమైన శక్తి యటఁ జెల్వారున్ ధృవం బింత నీ
వే పాపం బడఁగింతు, పాపములు మేమే చేతు మిల్లాట ని,
న్నే పల్కాటు నుతంతుఁ బద్యములఁ బై నేమైనఁ గామేశ్వరీ. 154

శా॥ పాపంబే పొనరింపకుండ భవముం బాటించువ్యక్తుల్ ధ్రువం
బేపట్లన్ గనరారు, నిన్నెఱుంగుటే యేనోహరం, బిట్టులే
యేపెద్దల్ వచియింతు, భక్తగణ మాయీమార్గమే పట్టె దు
ర్వాపారుల్ పెడశోవలం బడుదు రన్యాయమ్ము కామేశ్వరీ. 155

మ॥ జనికిన్ పేతువు పుణ్యపాపములు; తత్సంపూర్తి యకాదాశ దే
హనిబద్ధుండయి యుండిదేహి యెనియో యంశలోహరంబుల్ పొన
ర్చునెడన్ రాదగుజన్మ ముత్తమముగా శోభిల్లు నిట్ల క్రమ
మ్ముగ నత్యుత్తమ జన్మముంగనగ నొప్పుం దల్లి! కామేశ్వరీ. 156

మ॥ నుతులం గూచియో? ననుంగుటిచియో? స్తోత్రముని నేను జే
సితిఁ దత్తత్ఫల మందఁగంటి నెపుడున్ శ్రీమద్భవత్పాదముల్
గతిగా నమ్మి చరించుచుంటి భయమే కానిమ్ము నీయందు ని
ల్పితిఁ బ్రార్థిమ్ము; తరింపఁజేయుమి ననున్ భీ మాన్వి; కామేశ్వరీ. 157

మ॥ జనియే దుఃఖము, జాయ దుఃఖము, జరాసంప్రాప్తి దుఃఖమ్ముక
న్నను దుఃఖ మ్మని పూర్తిగానెఱిగియున్ సంసారమందున్ మునిం
గినవారే బుధులెల్లరున్; మునిగియుం గించిత్తు లోలో నెటో,
అనుతాపమ్ము వెలార్తు లేమి ఫల మంబా? దానఁ గామేశ్వరీ. 158

మ॥ సరివచ్చిమ్మని భక్తి గల్గినవరుల్ నేఁ డెక్కడోగాని చి
క్కరు, నాబోటులుకూడఁ చిక్కట కడుం గట్టంబు; యీకాల మే,
దురితింబుం బానరించి పుట్టినదియో! దోహలవాలంబు; కు
మ్మరియావమ్మున లోహపాత్ర లెటు సంప్రాప్తించుఁగామేశ్వరీ. 159

ను॥ ధనికుండై జనియించుకంటెను దరిద్రత్వమ్ముతో బుట్టుటే
మనుజున్ మంచికిఁ దెచ్చు భక్తి నిడు, సామాన్యంబుగా రిక్తులే
ఘనులున్ భక్తులు నాదు, రాధ్యు లలనుల్ గా సోమరుల్ గా జగ
మ్మున నిందన్ గనుచుండ్రు, ద్రవ్యపుగుణమ్ముంజూచుకామేశ్వరీ 160

శా॥ నాకున్ సంతతి గల్గునప్పటికే మాన్యంబుల్ మడుల్ ద్రవ్యము
న్నీకారుణ్య మొసంగె బల్ కొలఁదిగానే; కుట్ట లీమాత్రకే
లోకజ్ఞానము లేనివాండ్రయి, రికన్ లోకోత్త రైర్వర్యవ
త్పాకాసీకముఁ బట్టఁ బగ్గము లెటుల్ పొందించుఁ గామేశ్వరీ. 161

శా॥ పాశ్చాత్యుల్ పలియించియున్ గురుకులమ్ముఁ గొల్చియున్ లోకపున్
వృత్తాంతమ్ము లెఱింగి పొగొనియు నింకెన్నేని మార్గమ్ములన్
వేత్తస్మత్త్వమ్ము గడింపఁగానలయు సంతేకాని “ఆగర్భశ్రీ”
మహాత్మ మహాత్మ చేటు వారిచదు వామాత్రంబ కామేశ్వరీ. 162

♦మ॥ పవలున్ యేయును నిన్ జపించుతపసుల్ పాలించుభాగ్యంబు త
క్కువ నోముల్ గలయన్తుదాదుల కెటుల్ గోరంగ నోరాడు? నే
గవి నొచిత్య మెఱుంగుదున్, గవితయో? గానమ్మే? నా కిచ్చి నీ
స్తవముం జేసెడివంది జేయుటె మహాదార్యంబు కామేశ్వరీ. 163

మ॥ సకలానర్థములున్ దపస్సుకతనం జక్కంబడున్, బూర్వు లే
సుకముం గాంచినఁ గష్టమాఁగినఁ దపస్సుం జేసియే; నాకు సం
తుకు లోకానకుఁగూడ మంగళములం గూర్చంగ నీనామ మో
షికమై నే జపియింతు, నన్నిటికి నీవే దిక్కు కామేశ్వరీ. 164

శా॥ సంసారం బనినంతనే భయముతో సంబంధ ముండున్, భయ
ధ్వంసం బెవ్వరి నాశ్రయించినను సంపన్నంబు గాబోద, యీ
హింసం బాపెడి దొక్కసీచరణమే, యిప్పట్ల నే నెంతో మీ
మాంసన్ జేసియె నిర్ణయించితినిజుమ్మా! తల్లి! కామేశ్వరీ. 165

మ॥ ధనవంతుల్ గలరెందఱో? కలరు దాత౯ గూడ నవ్వారిలో,
ధన మీనేర్తురుగాని వా రితరబాధల్ మాన్పఁగా లేరు, నీ
వనినకొ సర్వవిధాల సంస్పృతికి సౌఖ్యంబుం బ్రసాదించు వెం
తని వర్ణింతుఁ ద్వదీయపాదయుగమాహాత్మ్యంబు, కామేశ్వరీ. 166

మ॥ అనుభూతమ్ముగఁ జెప్పుమాట యిది, నే నాజన్మము స్మృతభ,
క్తిని నీపై భర ముంచి వర్తిలుట నీకే కాక లోకాన క
ల్లను విస్పృష్టమ, నాకుఁ జేకుటిన తల్లాభంబు నామాననం
బున నే నేమఱి, నాకు నీస్మరణమే మోక్షంబు కామేశ్వరీ. 167

మ॥ జనులన్ దైవతభక్తి చచ్చె, గడు హెచ్చుం జొచ్చె నాస్తిక్యమిం
దునకు న్నీకును సమ్మతంబె యనుచుందోచున్, ధృవం, బట్లు కా
దనుచో మాలలు మాదిగల్ గుడులయం దడ్డంకి లేకుండ దూ
రునెడం దల్పులు వీడునే? కలరె? ఆర్యుల్ నేడు కామేశ్వరీ. 168

శా॥ తాతీన్ మంత్రపుబల్మికల్మిని మురారాతిం బురారాతి ని
 ఘ్రే తత్తద్భగవత్స్వరూపముగ మున్నే విజ్ఞులో చేసి, రి
 ప్లాతత్త్వమ్ము నెఱింగియో? యెఱుంగకో? అం తేవసజ్ఞాతులన్
 బూతున్ గాఁ జొరఁబెట్టుచుండి, రిది యేపున్నెంబా? కామేశ్వరీ. 169

మ॥ శివ వీవైతి, శివుండు నీవతి, భవత్సేవల్ సదా భక్తులన్
 శివసంపన్నులఁ జేయు నం చెఱిగియే సేవించుచున్నాఁడ, నెం
 త వివత్తేనియు మంచువోలె విరియున్ ద్వన్నామమున్ సంస్కరిం
 పవరించున్ శుభముల్; నిజానుభవమున్, వాక్రతుఁ గామేశ్వరీ. 170

శా॥ అంబా! సంతతి నాకొసంగు మని నిన్ యాచింపనే లేదు, సం
 తుం బేర్చిన్ గరుణించి యిచ్చితివి, నిర్దుష్టాయురారోగ్యభా
 గ్యంబౌనట్టు లనుగ్రహింపుమని యభ్యర్థింతు నాబాంది చి
 ట్టంబుం గట్టుచున్న, దీదు టతికష్టంబయ్యె గామేశ్వరీ. 171

శా॥ నాయారోగ్యపు లోపముంగుఱిచియో! నాసంతునారోగ్య వి
 ద్యాయుర్భాగ్యములం గుఱించియో? సదాప్రాధ్వింతు యయ్యె నం
 బా! యియాశ్రయ ముంటఁజేసియనుమా? ఆపత్తులందాఁటి యె
 ట్లో యీసంస్కృతి నీదుచుంటి నని నేనూహింతుఁ గామేశ్వరీ. 172

మ॥ పులి యన్నన్ ఘణియన్నమృత్యు వనిసన్ భూతంబటన్నన్ మదిన్
 గలుగుంబో? భయ, మంత కెక్కుడుగనే కన్నట్టు “సంసార”మన్
 పలుకున్ విన్న, నికేమి సేయుదు? నెటో బందన్ బద మ్ముంచితిన్
 వెలికి న్నీదయ యుద్ధరింపవలె దేవీ? సన్నుఁ గామేశ్వరీ. 173

మ॥ తనురోగానకు మందు లుండినను నాత్మవ్యాధికిన్ మందు లే
 దనుటల్ తెల్లమ, రెంటినిం దొలఁచు నీయంఘ్రిద్వయారేణుసే,
 వన; “మీసంస్కృతి నింతకన్న సులభోపాయమ్ము లే” దంచు నే
 ననుకొందు, న్నను మన్నుమందు, శరణం బర్థింతుఁ గామేశ్వరీ. 174

†టిప్పణి॥ పూతుర్ గాఁ=పనిత్రులుగాన్, అం తేవసజ్ఞాతులన్=మాలమాదిగల్గవు,

శా॥ స్త్రీచేతం బురుషుండు పూరుషునిచే స్త్రీయున్ సుఖశాస్త్రులై
యీచిక్కుం గొని తెచ్చుకొందు, రిది తాహెచ్చెను నానాట; వి
ద్యాచుంచుల్ జడులొక్కరూపయిట; సీతంటాకు భీతిల్లియున్
ముఁచూడన్ వెనుదీయరెవ్వరునహో? మోహంబు కామేశ్వరీ175

మ॥ నిను సేవించుటతప్ప వేఱుగతి లేనేలేదు సంసారి, కెం
దును, సంసారమునందుఁ జిక్కు-లె కడుం దోఁచుంగదా? వాని నె
ల్లను సీపాదరజోభరంబుడిపి యేలాగో? గృహిన్ సౌఖ్యవం
తునిగాఁ జేయు నిజానుభూతి వివరింతుం దల్లి! కామేశ్వరీ. 176

మ॥ నరుఁ డేదే నొనరించుఁగా “కదియిహానందానకే కా” దటం
చరయంగావలె నట్టులైనయెడఁ దద్వ్యాపారమెల్లఁ భవ
త్పరమే యై పరిణామ మందు సుఖముల్ ప్రాప్తించుఁ, బ్రాచీనసం,
సరణం బెంత పరీక్ష చేసిన నిదేసారంబు కామేశ్వరీ. 177

శా॥ పిల్లల్ జెల్లలు గొడ్డుగోదయుఁ గడుం బెంబొందు సంసారమే
యుల్లాసం బొడఁగూర్చు, దానిపాలు పేయొచ్చెమ్ము లేకుం డ నో
తల్లీ? యారయు తెట్లు? నీదయవినా; తత్సంపదభ్యన్నతుల్
చెల్లు న్నీదయ గల్గువారికె సుఖశ్రీ నీఁగఁ, గామేశ్వరీ. 178

మ॥ సతిఁ జేపట్టిన సంతతింగనిన విశ్వం బేలినన్ వైదిక
వ్రతముల్ సల్పిన నిల్లుగట్టికొనినన్ ద్రవ్యమ్ము నాణ్ణించినన్
బ్రతికార్యమ్మునకుం బరం విహముతో వర్తించుఁ బ్రాచీనప
ద్ధతులన్; బ్రస్తుతకాలమందు నది మృగ్యం బయ్యెఁగామేశ్వరీ. 179

మ॥ “భగవన్నామజపమ్ముకన్నఁ దరణోపాయమ్ము లే”దంచునే
అగుపట్టుం జదు వెంతగాఁ జదివినన్; వ్యామోహ మద్రేవుఁ డం
తగ నాత్మస్తుతియందుఁ బొందుటకు సందర్భం బదేలాటిదో?
తెగ దస్సాద్భుతమందబుద్ధులకు నిర్దేశింపఁ గామేశ్వరీ. 180

శా॥ వేదాంతముల నెంతగాఁ దడవినన్ వేద్యము గన్పట్ట దే
వేదుల్ తత్త్వ మెఱింగిరో? నిజము దేవీ! నీకుఁదక్కంగ నే
వేదాంతజ్ఞులకే నగోచరమ యీవిశ్వంబు మాయామయం
బై దైవాతాడి నిల్లె, క్రిడ యిది నీకాఁ దల్లి! కామేశ్వరీ. 182

మ॥ మనముం గట్టిగఁ బట్టి ధ్యాన మొనరింపన్ స్వల్పకాలముల్లోఁ
గననా వేద్యమటందు రిక్కలిని, నిక్కంబే యగుంగాక యె
వ్వనికి స్నీదయ లేక తాదృశమహాభాగ్యంబు చేకూరు! నా
కనుకంపన్ ఘటియింపు మట్టిమది ని న్నర్థింతుఁ గామేశ్వరీ. 183

శా॥ చూతుంజూతును బాల్య మాదిగ మనస్సు స్నీపయి నిల్చి, నా
చేఁతేమాత్రముఁ గాక పోయె, నిపుడుం జిత్తము దుర్వాసనా
స్వాతంత్ర్యము వహించుఁ గాని భజియింపంబోదు ని, న్నెట్టి దీ
పాతిత్య మ్మడఁగింపు మమ్మరొ! భవద్భక్తుండఁ గామేశ్వరీ. 184

శా॥ శృంగారమున నిల్చె వీరమున నిల్చె నిల్చె నన్యత్ర; భ
క్తిం గానంతయు నిల్వ దేమికతమా? దీక్షాపరత్వము; నీ
కంగీకార మె లేదో? నాహృదయమే ఆలాటిదో? దీక్షకున్
భంగం బబ్బనిభంగి నాకుఁ గరుణింపన్ లేవె? కామేశ్వరీ. 185

మ॥ నియమం బుండక పోవుఁగాక మఱియు నిష్కాపరత్వము త
ద్దయు శూన్యం బగుఁగాక శౌచవిధియున్ దవ్వే యగుంగాక, ఆ
శయ మెల్లప్పుడుఁ దావకాంఘ్రియుగళీ సక్తంబుగా నుండున
ట్లయినం జేయఁగదమ్మ?యింతియ నినుం బ్రార్థింతుఁగామేశ్వరీ. 186

మ॥ తరణోపాయము లెన్ని యున్న భగవద్ధ్యానానకున్ లొచ్చు, పూ
ర్వమును దీనఁ జరించి రేను గవివర్ణింపజేసె “నానృప్తిః
కురుతే కావ్య” మనంగ నిక్కమును నై కొంతేని అవ్వారి వై
ఖరి నా కబ్బుదె? నీగుగాన్య మొ గాగాగ్గా లేదు? కామేశ్వరీ. 187

శా॥ నూతం దోసెదు మున్గినంత వెన నెంతోపేర్కొ బైకత్తై దే
యీత న్నేరని నన్ను; నెందనుక నీ విట్లాట సాగించె దో
మాతంగీ! యిక నెప్పుడమ్మ? పరిణామం బీవినోదాన కే
నేతంపున్ఘట మొక్కో? భక్తుడను న న్నీడేర్పు కామేశ్వరీ. 188

మ॥ అనుకొన్నన్ మఱి లాభమే మిపుడు నే నా జన్మము న్నీదుభ
క్తిని బ్రేమించెడివాడ నయ్య మరలన్ గేహాది రక్తుండనై
జననమ్మున్ వృథ నేసికొంటిని; భవిష్యజ్ఞస్థమేనిన్ విర
క్తివిధాన మ్మొనరింపుమమ్మ! నిను నేఁ గీర్తింతుఁ గామేశ్వరీ. 189

మ॥ పనికిన్ మాలినవార్ధకమ్ము ముదిరెం, బ్రూరబ్ధకర్మక్షయ
మ్మునకై కాయము వేచియుండె,నిపుడేమో? నిన్ను ధ్యానింపఁబూ
నిన నేమా? నటులేని మానక యెటో నీధ్యానముం జేయుచుం
టి, సరోగిన్ బొనరించి ధ్యానము నెటో నెగ్గింపు కామేశ్వరీ. 190

మ॥ ధనముం బెద్దగ గౌరవింతురు యధార్థజ్ఞానశూన్యుల్, విర
క్తిని దానిం దులఁదూచి చూచినయెడం దేలున్ యథార్థంబు,దే
నిని గైకొన్న మహేంద్రుడేని యలవానిం జూచి కంపించు దా
నిని వర్ణింపఁగ బ్రహ్మకేని దరమానే? తల్లి కామేశ్వరీ. 191

మ॥ ధన మార్జించెద మేడఁ గట్టెదను, లేదా? దారపుత్రాదులన్
గనకాలంకృతులం బొనర్చెద, నిటేకా! యెంతసేపున్ మనం
బున నజ్ఞుల్ పొనరించుధ్యాన, మది యేమో? కాని విజ్ఞానులౌ
ఘనులున్ దీనికి దాసులై చెడుటయే కన్పట్టుఁ గామేశ్వరీ. 192

శా॥ ఎన్నే నాధులు వ్యాధులుం గలిసి నావృద్ధత్వముం జల్కఁగాఁ
జిన్నంబుచ్చుఁ గడంగుచున్నవి, త్వదాశీఃపాత్ముడ న్నేను; నా
యాన్నత్య మ్మృఖిలమ్ము నీయదియకాదా? దీనిఁ గాపాడఁగా
నిన్నే ప్రార్థనఁ జేతు, వేఱొకధుని న్నే వేడఁ గామేశ్వరీ. 193

శా॥ చీకుం జంతయు లేనిమంచిబ్రదుకుం జేకూర్చి రక్షింపు మెం
తో కాలమ్మిక నుండఁబో, దివుఁజెపో? తుందుమ్మి లెన్నెన్నియో,
నాకుం దోచుచునున్న, వెట్టులొ నను నొ కాధిరూఢుం బలె
స్వీకం జేర్చగదమ్మ? యొడ్డునకు, దేవీ! తల్లి కామేశ్వరీ. 194

మ॥ ఒకచిక్కా! మఱియెన్నిచిక్కలొ మదాయుస్థానమున్ జేరి న
నైకసక్కెమ్ము లొనర్చఁగాఁ దొడఁగె, నీదృగ్రక్షణ మ్మున్న “నా
కొకలోపమ్మును గల్లెబో దనుచు నే నూహించుకొంచుం జలిం
పక యిట్లుంటిని దల్లి? చల్లసకృపన్ వర్షింపు కామేశ్వరీ. 195

మ॥ బ్రతుకున్ దీర్ఘ మొనర్చు మంచు నిను నేఁ బ్రార్థింప, నున్నట్టిజీ
వితమున్ శ్లాఘ్యముగా ఘటించు మనియే వేనూఱు కేల్కొమ్మ నేఁ
గృతకృత్యుండను, నాకు లోప మెదిగానీ లేశమున్ లేదు నీ
కతనన్ సంపద లెన్నియొనియును నేఁ గైకొంటిఁ గామేశ్వరీ. 196

మ॥ జననీ! యెంతని విన్నవించును భవత్సంరక్షణ నేనును బొం
దినసౌభాగ్యము; లోకమే యెఱుఁగు, నేదీనత్వమున్ లేనివా
నినిగా నన్ను ననుగ్రహించితివి, కానీ వృద్ధతంగూడ న
ట్లుమోదించితివేనిఁ బూర్ణమగు భవ్యత్వంబు కామేశ్వరీ. 197

మ॥ జర. రాఁబోగల దంచు నే నెఱిగియుం జర్చింపలే“దింతమ
స్తరమా” నంచగూఁగక యిప్పుడయిచం ద్యత్వాదపద్మంబు లా
దరువై యున్నవి, దీని నశ్రమముగా దాటంగ నే నేర్తు “స్త్రీ”
మరుతో సాగరమెట్టిదేని సుఖగమ్యం బంబ? కామేశ్వరీ. 198

శా॥ నీపై భక్తి జవించుటే తడవుకానీ భక్తి చేకూరుచో,
నాపైనన్ జరగాని ఆమయము లోనొ వీడలేగాని చూ
రాపాస్తమ్ము లటంచు నే నెఱిగియే ఆర్జించుకొన్నాడ నీ
ప్రాపు; చ్చున్నిక నేయి చేసికి జగభారమ్ము కామేశ్వరీ. 199

మ॥ జర నాఁగా నొక ఘోరరాక్షసికి విశ్వఖ్యాతమా పేరు, త
చ్చరితం బెంతగ సంస్కరింపఁబడినన్ సౌమ్యముగా నుంట ద
బ్ధుర, అట్లయ్యను ద్వత్కృపాకలన నాపైఁ బూర్తిగా నించి ఆ
ర నాకుం బ్రతికూలగాని విధమున్ శాసింపు కామేశ్వరీ. 200

మ॥ పసికీన్ మాలినవార్ధకమ్ము ముదిరెం బ్రాణాలపై దీపి వో
యిన, “దెచ్చానో? త్వద్వాక్” యంచు మదిలో నేఁ జూచుచున్నాడని
మను వాస్తన్ జపించుచుంటి, నను సన్మానితువో? లేదో? ద
ర్శన మీఁగూడదె? స్వప్నచుండయిన నేరంబేమి? కామేశ్వరీ. 201

మ॥ కలలో దర్శన మేమిలాభ మనుకోఁగా రాదు, సంసారమే
కల విజ్ఞానులదృష్టిలో; జనని! యేకార్యమ్ము నాలాటిదే
యిల సర్వమ్మును స్వప్నమే మఱియు సందీప్యన్న మొక్కండు; నా
కెలమిం గూర్చగదమ్ము! యెట్లయిన నేమీ! దేవి! కామేశ్వరీ. 202

మ॥ చిరకాలమ్మయి పోయె స్వప్నమున నీచిద్రూపముం జూచి, నా
కటవుం దీఱఁగ దర్శనంబిడు మహాఘంటుల్ పటాపంచలై
నురుగుంగావుత, దానఁజేసి హృదయక్షోభంబు దౌఢవృత్తిగా
నరుగుంగావుత, నాదుజన్మమును ధన్యంజాతఁ గామేశ్వరీ. 203

శా॥ నా కీవ్యాధి భరింపఁగాఁ దగినచందమ్ముం గటాక్షించి యె
ట్లో కాలమ్మును నెట్లఁ జేయు, మిహమం దున్నట్లు నాకోర్కి యిం
తే కథ్యాణి? అనంతర మ్మెదియుఁగానీ నీదుదాన్యంబు ము
న్నే కోరంబడె, దానికిం గవితకు న్నేస్తంబు కామేశ్వరీ. 204

మ॥ కవన మ్రొక్కటిదక్క నింక నెదియుం గాదన్న? నాచేత; నీ
సవిధమ్మందునఁ గాళిదాసముఖు లిచ్చామూర్తులై యందు రం
చవలోకించితి భావవీధి, దిరుపత్యాఖ్యుండు సందుండు, నన్
గవులందఱుం బనిగొన్ను నిల్చి; యని నేఁ మోస్త్ర గామేశ్వరీ 205

మ॥ కిషిన్ద్రమ్మునఁ గాఁచిదానుఁడు వినాగా నీదుపితృక్షువై
భవమున్ జూచిశవారు లేరు, మఱి స్వప్నమ్మందునో? నన్బలెన్
గవు లేకొందఱొ చూచియుందు, రదియుం గళ్యాణి! సామాన్యమా?
భవితన్యంపువిభూతికిన్ గుఱుతుగా భాసిల్లుఁ గామేశ్వరీ. 206

•మ॥ అలలీలాశుకు సంతవానికిని స్వప్నావస్థలో దర్శనం
బులతోఁ గాలముపుచ్చెఁగ్గొవ్వడఁనుచుకొ బోధించుఁద త్కావ్యమిం
కిల మాద్యులలెక్కయేమి; కలలోనే యాత నీదర్శనం
జలమిన్ గూసఁ గసంగలాఁడ, నటులే యీవమ్మ! కామేశ్వరీ. 207

మ॥ మదిఁ “అంచాక్షి”తోడ వ్యాధివెత లామ్నాయించుచున్ జీవితం
చిది మొందాఁక భరింతు? నిప్పటికి నా కేలోపమున్ లేక యు
న్నది, అలాపోయి నున్నయట్టై కృపతో నాజ్ఞన్ బ్రసాదించి నీ
పదభక్తాగ్రుంబందుఁ జేర్చికొనఁగాఁ జూర్ధింతుఁ గామేశ్వరీ. 208

మ॥ తనువా? చెప్పిసయట్లుగా వినదు వాధకృమ్మనం, దట్టులే
తనుజాదుల్ విన, తెంతవానికిని నీ దైన్యంబు తుల్యంబ యో
నననీ! దీనివిముక్తికిం దెరువు విజ్ఞానంబ, తద్వస్తు వే
ఘనులో నీపదపద్మభక్తికతనం గైకొందు! కామేశ్వరీ. 209

మ॥ ముదిమిం గోరిక లుండ వందు రది యేమో! కాని నామట్టుకున్
ముదిమిన్ సైతము కోరికల్ కనుపడున్ మోక్షేచ్ఛ యొక్కందు ని
గ్గదానీత్వ మొకండు సంతతికి సౌఖ్యం బబ్బు లొక్కండు, సం
పద నాసంతుక్కుఁ గల్గుటొక్క డివి, యిమ్మా తల్లి! కామేశ్వరీ. 210

మ॥ “ముకువేదన్ మది తప్పు” సందు! నిజమేమో! కాని నామట్టుకున్
ను చక్కలగనె యుండఁ దేహబలమే మందీకృతం బయ్యె నీ
పదభక్తిన్ గడియించి యింట నెటులో వర్తించుచున్నాఁడ డె
బ్బది నాదా పిపు, జేమిచేసెదవా? యీపై నన్నుఁగామేశ్వరీ. 211

•“పూజ్మై దృష్ట ప్రభుశతులసీహుషణో నీలమేరుః” అని కృష్ణకర్ణమృతము.

శా॥ పరీతిం బరికించి చూచిన సుఖం బేమాత్రమున్ లేని సం
సారమ్మందున సౌఖ్యముం గనెడియాశల్ భాంతి; దుఃఖమ్ములో
నేరవ్వంతయె? తగ్గి యున్న నదియే యెంచున్ “సుఖం”బంచు సం
సారానక్తుడు, జ్ఞానికిం దెలియు సీసారంబు కామేశ్వరీ. 212

♦మ॥ తను వత్సంతము హేయ “మన్ననుడి తధ్యస్తే యగుంగాక ము
క్తిని బొందన్వలె నన్నదానిఁ గొనియే తీరన్ వలెన్ ధర్మసా
ధనసామగ్రికి నాద్య మయ్యదియ కాదా? దాని కీవమ్మ? వెం
కన నీకుం గడు భక్తుడేనియు నగుగత్వంబు కామేశ్వరీ. 213

♦మ॥ గృహసంబంధము వీడి మాసమునన్ “సేనాని” “హేదేవి” యం
చహమున్ లేయియు నీదునామములు సర్వాసమ్మునం దుండి నే
రహి ధ్యానించుచుఁ గాలముంగడవఁగా రాగిల్లితిం గాని యి
“మృహ” ధాత్వర్థకరోగ మప్పదవి లేమిం జేసెఁ గామేశ్వరీ. 214

మ॥ అలసత్యవ్రతుఁ డాసుదర్శనుఁడు లోనా భక్తు లేమంత్రవి
ద్యల శాస్త్రోక్తముగా జపించిరి? గురుం డవ్వారి కెవ్వండు నే
నలమార్గమ్మునె పట్టి నిన్ను మదిలో ధ్యానించెదన్, గాంచెదన్,
ఫలముంగూడ; నిను న్నుతించుటగునే! వ్యర్థంబు కామేశ్వరీ. 215

శా॥ సారం బంతకు సంతకుం దటిగెఁ గార్వ్య మ్మొచ్చె నిప్పట్ల నె
ట్లో రవ్వంత బలంబు నీవిడితి వేలోపమ్ము లేకుండఁగా
నేరోజుల్ దిగఁద్రొక్కుచుంటి, నిక నాయాయున్కి కేలాభ మం
బా! “రార”వ్బుని దాస్యమందు నిలుపం బ్రార్థింతుఁగామేశ్వరీ. 216

మ॥ భగవత్సత్తకు నమ్మకుండేడి జనుల్ ప్రాణావశిష్టంబుగా
నగచాట్లం బసునాదు దేహమును నాయం దున్న స్వాతంత్ర్యమున్

♦ టిప్పణి: శ్లో “శరీరమాద్యం ఖలు దర్శసాధనమ్” అని కాశిదాసు.

♦ టిప్పణి: మిహధాత్వర్థకరోగము=మేహరోగము (మిహ సేచనే అను
దాతువునుండి మేహ శబ్ద మేర్పడినదని తెలుసుకోవాలి)

దగఁ గన్గొందురయేని చట్టన యథార్థంబెల్ల విస్పష్టమా
నిగమజ్ఞానులసేవ సేయుపని లేనేలేదు కామేశ్వరీ. 217

మ॥ ఇది నాకెక్కడనుండి వచ్చె నెటులో యే లేతుఁ గూర్చుండు వ్రా
యుదుఁ బొత్తమ్ముఁ బఠింతు, సర్వమును నీయున్ని న్ మది న్నమ్మి నిన్
బదపద్యమ్ములతో నుతించుఫలమే, బాధింప నేమయ్యె? “నీ
గదమే న న్నిటు ధన్యు జేసె”నని వక్కాణింతుఁ గామేశ్వరీ. 218

మ॥ కడచున్ రాత్రి సుఖమ్ముగానె పగలే కష్టమ్ముగాఁ దోచు నే
విడుపో ఆర్తికిఁ గొంత నీ విడుటచే వేగింతుఁ గాలమ్ము, నె
ప్పుడుఁ బన్నుండుట కష్టమే అయిన నీపుణ్యాన నిట్లుంటి నీ
పడకన్వీడి చరించుశక్తి నిడఁగాఁ బ్రార్థింతుఁ గామేశ్వరీ. 219

శా॥ ఘోరారణ్యములం దపశ్చరణకై కూర్చున్న విజ్ఞానులు
న్నీరూపుం గనలేమియే కతలు వర్ణించున్ జడస్వాంతుఁడ
న్నీరూ పేఁ గననేర్తునే? కలను మున్నేఁ గంటి నాపుట్టు వా
పై రంజిల్లెను నంత కిబ్బడిగ దీప్తం జౌచుఁ గామేశ్వరీ. 220

మ॥ గురుసంబంధము ద్వాదశాధిపతి శుక్రం డంది లగ్నమ్మునం
దు రహి న్నిల్చె, గురుండు రాజ్యపతి, చంద్రుం డిర్వరం జూచెడిన్
బరిపూర్ణుం, డీటువంటిజాతకులు భవ్యం బిందునందుం బొరిం
బారిఁ గాంచంగలరంచు శాస్త్ర మదితెల్పుంగాడె? కామేశ్వరీ. 221

*మ॥ కుజరాహుల్ ఖలు లిర్వరుం గలిసి రక్తరాత్తుతా వీడితో,
ధ్వజుడో? చంద్రునితోడఁ గూడె, నిట “సంవాదమ్ము”చే మంచితే

* టిప్పణి: లగ్నం మిథునమనియు అందున్న గురుశుక్రలను సప్తమ స్థాన
మందున్న పూర్ణచంద్రుడు చూచుచున్నాడనియు నెఱుఁగదగు—

* టిప్పణి: ధ్వజుడు—కేతువు. సంవాదమ్ముచే — “సంవాదాత్ప్రమాణ్యమ్”
అను జాతకకాత్రపరిభాషచే లగ్నమందున్న స్వతశ్శుభులైన గురుశుక్రలతో స్వతః
పాపులైన కుజరాహువులు కలిసినను చంద్రుణ్ణి కేతువు కలిసినను మొత్తంశుభఫలా
నితే ప్రాధాన్యం కలదని తాత్పర్యం, (అనుభవంకూడా దీనికి వ్యతిరేకించినట్లులేదు)

- విజయం బబ్బడి బెడ్లకుం గలుగ దే పీక్షించితిన్ నాకు ని
రవ్వజనుల్ పొందెడి నద్గతిం గృహను నీ పీవచ్చు గామేశ్వరీ. 222
- శా॥ ఆయీ కూడిక నాదు స్వర్గతి కనాయాసప్రయాణానకున్
సాయంబుం బొసరించి తీరుడను పీషన్త్రమున్ లోగకే
యేయాద్యుల్ పర మేగి? రీసలత దా నేనోఽపహారార్థ మొ
క్కో? యేమో? భవదంతరంగ మెటు నేనూహింతుఁ గామేశ్వరీ. 223
- శా॥ “ప్రార్థం బనుభూతిఁదక్కఁ జెడ” దన్పల్కేమొ? సిద్ధాంతమే
యేకున్ దీనికి దాసులే, యిపుడు నన్నియొక్కమార్గాన ని
న్నారాధించితీ నంచుఁ బ్రోచునెడ శాస్త్రానర్థకత్వంబు “దు
ర్వారం బౌ” నని మిన్నకుంటివని నే భావించుఁ గామేశ్వరీ. 224
- మ॥ ఇపు డేమాత్రమొ కత్తి గూర్చినను నా కీమాతృపునశక్తి దే
హపటుత్వ మ్రగుపట్టునట్టె భవదీయావాసముం జేర్చి నీ
కృపచూపింపఁగఁ గోరెదన్, ముదిమితో నెట్లెట్లు వేగించుటల్
కృపణత్వానకె కాక యెందు కని నే నిట్లంటిఁ గామేశ్వరీ. 225
- మ॥ కొడుకుల్ పాజ్జలెయయ్య వాండుమఱినాకుంబాజ్జలట్టుల్కనం
బడ, రీచింత యొకండు మిక్కిలిగ నన్ బాధించెడిన్ నాకు నె
క్కుడుగా వాయువుఁ బెంచుటెందులకుఁ, జిక్కుల్ సర్వముందప్పు నీ
కడకుఁ జేర్చుము తల్లి! దోషములు నిష్కాసించి; కామేశ్వరీ. 226
- * శా॥ అప్రాధాత్యవివేకులౌ జనుల కాయాసార్థమే ఆయురౌ
ప్రిప్రాబల్యము, జ్ఞానవంతులకుఁ దద్దీశక్తి నానాట ము
క్తిప్రాప్తిన్ గలిగించి సార్థక మగున్, గించిజ్ఞుడం దల్లి! నే
నపాజ్జండను నాకు నేమిటికి దీర్ఘాయుస్సు కామేశ్వరీ. 227

* టిప్పణి. శ్లో. అప్రాధాత్యవివేకానా మ్భాయౌ రాయాసకారణం అని జ్ఞాన
నాసిష్ఠం

మ॥ ఇతరవ్యాపృతి సర్వము నివ్వడిచి నిన్నేవేళ భ్యానించుప
 ధ్ధతి నాకుం గరుణించెనేని యిహమహ్మా? స్థిర మాయుష్యు, సం
 స్మృతిగోష్ఠీవినిఁ ద్ధమా మనముతో నెన్నెడు వీలాగు జీ
 వితముం బెంచిన నేమి లాభమగు! దేవీ తెల్పు కామేశ్వరీ. 228

శా॥ “ఓనామా”లను మాత్రమే యెఱుఁగు నేరో? పెచ్చేశంకల్ సమా
 ధానం” బిమ్మని చేసినంతటనె తత్తత్త్వంబు గుర్తింపకే
 నీనామస్మరణంబు మాని వృథగా నే నందుకున్ మ్రొక్కుదు
 న్నా నేరంబు తమించి భక్తి నిడి నన్ రక్షింపు కామేశ్వరీ. 229

మ॥ గురుకోటిస్థలె యన్మసత్యములతోఁ గొల్లొంటకుం బిల్వ నీ
 స్మరణంబుం దిగఁదాని పత్రికలలో సత్యంబు సూపించువారీ
 పొరి వ్రాయుం బురికొల్పకమ్మ? యెవరో? బొంకంగనేమయ్యె స
 త్పుగుఱుల్ సత్యవిదుల్ గలారు నిజమున్ బోధింతు కామేశ్వరీ. 230

శా॥ నన్నుం బ్రాజ్ఞునిగాఁ దలంచు జను లున్నా రెందఱో? వారు నా
 కన్నన్ మందులు; లోకమెల్ల నిటులే కన్నట్లు నిర్దుష్టమా
 విన్నాణం బనఁ జాల మృగ్య మది యేవేదాంతులందేని యి
 స్తున్నట్లొ; అలవారి కంకనిదియై యున్నట్లొ కామేశ్వరీ. 231

మ॥ ధనవంతుండగు గేస్తు నిన్ను మదిలో భ్యానించుచో వడ్డీకి
 చ్చినద్రవ్యమును గాలనోషము లెడం చికాకు గావించు న
 ట్లని దాద్రవ్యము సాధనం బనియు వ్యాహరింప నే నొప్పు బ్రా
 జ్ఞనిసంస్కారమె ముఖ్యహేతు వని వక్కాణింతుఁ గామేశ్వరీ. 232

మ॥ జనకుండన్నపమాని ప్రాజ్ఞునన సంస్కారమ్మునం గాదె? యే
 మునులు న్నేరని తత్త్వగాజ్యమునకున్ మూర్ఖాభిషేకంబు గై
 కొనియెన్, నిస్పృహ యొక్కఁడు మనుజు విజ్ఞున్ జేయు నద్దానిఁ గై
 కొనఁడేనిన్ జను ఛాంతి చేర్చినను నూహ్యుం డంబ? కామేశ్వరీ. 233

*శా|| ఎంతో పున్నె మొసంగి కొన్నదిగదా? యీదేహము పోషక; కా
సంతేనిన్ జెడకున్నయట్లై కృతకృత్యత్వంబు నైకొండ్రు ధీ
మంతుల్ యోగులు; మమ్ముబోలువృధగామాంద్యమ్మునన్ బ్రుంగిదు
ర్దాంతాపారము సంస్మృతిం గనరు పారం బెట్లు కామేశ్వరీ. 234

మ|| అరిషడ్వర్ణమునందు లోభగుణ మత్యంతమ్ము దుష్టంబు; త
త్పరిభావం బది సర్వకాలము సరున్ బాధించు, గామాదులో?
అరులే యయ్యు నొకొక్కకాలముననే ఆవేశముం జూపు, నీ
యరి స స్వీడునటుల్ పొనర్చుటకునై ప్రార్థింతుఁ గామేశ్వరీ. 235

మ|| “చిరజీవిత్యము భాగ్య” మందు, రది తా సిద్ధించె గా? కాకి; కే
పరమార్థంబు గడించె దాన నది; అంబా? తాదృశంబైనచోఁ
జిరజీవిత్యము మానవత్వమున కేసేమంబు చేకూర్చిన
ట్లరయ నేరరుగాక మోఱకులు భూతార్థంబు కామేశ్వరీ. 236

శా|| ఆరోగ్యానకు లేదు లోప, మెటులో ఆహార మార్జించుకొన్
దారుల్ నొన్నిటి నేర్పు, బిడ్డలఁ గనున్ దారానుకూల్యాన సం
సారంబుం దగఁ జక్కఁబెట్టుకొను, సంసారింబలెం గాక; మిం
తే రూపింపఁగ దీర్ఘజీవితఫలం బేముండె గామేశ్వరీ. 237

*శా|| “ఏనాఁ దౌభవదాజ్ఞ” యం చిపుడు గా దే నట్లు ప్రాయంపుగా
లానన్ విన్నప ముపిగొంటి, నెదియో లాభంబు నా కీవు చి
త్తానం జే యఁదలంచికాదె? మఱి యిందాఁక విలంబించి, త
ద్దానిం జేసితి లోటు లేద యింక నే ధన్యుడఁ గామేశ్వరీ. 238

• టిప్పణి శ్లో బహునా పుణ్యపణ్యేన క్రీతేమం కాయనో ధ్వయా|| అన్న
శ్లోకతాత్పర్యం దీనిలో అనువదింపఁ బడింది

* టిప్పణి|| మొట్టమొదట కామేశ్వరీశతకములో వున్న “ఏనాదౌభవదాజ్ఞ”
అనేపద్యం చూచుకోదగు.

మ॥ ఇటుపై నింకను నన్ను నిలుపుటది నీ కిష్టంబుగా నున్నచో
స్ఫుట మారోగ్యము మొనంగఁగావలయు నిచ్చో నీవు నా కిచ్చునం
తటిమారోగ్యము చాల, దంబ యయినం దాఁ గోరకే యిచ్చునే?
యెటులైన న్నను ధన్యుఁ జేయుపని నీదే తల్లి కామేశ్వరీ. 239

మ॥ ఎటులో భుక్తికి లేచి కాల్యముల కట్లే లేచి జీవించి యుం
డుటకన్నన్ భవదీయమా కరుణకున్ దుస్సాధ మేముండు? దు
ష్టుమే యైనను నీయనుగ్రహముచేఁ గైకొందుఁ గార్కశ్యవి
స్ఫుటమూ కాయము, దీనిఁబాపుము జరాపూర్ణంబుకామేశ్వరీ. 240

శా॥ ఆయుర్దాయముకోసమై మిగులఁబో నంబా? యెటో శీఘ్ర మి
కాయంబుం ద్యజియించుభాగ్యమునకే కాంక్షింతుఁ గైవల్యము
న్నే యాచింపను దుర్లభం బది, యెదో నీనన్నిధిం దాన్య మొం
డే యాసించెద నిమ్ము మాను నుచి నీయిష్టంబు కామేశ్వరీ. 241

శా॥ పోనీ నీవు వసించు క్షేత్రములలోఁ బూజారిగా నుండున
ట్లైనం జేయుము కాంచినో? మధురనో? అన్యత్రనో? దాన బ్ర
హ్మానందమ్ముఁ బొంగి వచ్చుజరిలోనైన న్నినుం జేరు సో
పానమ్ముల్ సమకూర్చుకొందు నిచ నేఁ బ్రార్థించి; కామేశ్వరీ. 242

శా॥ వృత్తుల్ పెక్కులు గల్గియుండినను నిన్నే వేళఁ బూజించునా
వృత్తిం బోలవు, నింద్య మర్చకత యం చేవారొ వాక్రుచ్చి, రే
వృత్తిం జూచిన దోస మందుఁ గననౌ, నీయర్చకత్వంబు సం
పత్తిన్ మోక్షము రెండు నిచ్చునని మద్భావంబు కామేశ్వరీ. 243

మ॥ పరమే కొన్ని యిహమై కొన్ని యుభయప్రాప్తం బ్రసాదించు నీ
చరణారాధన; అట్టిదీనితోఁజేఁ జిన్నించు ప్రాణుల్ మహా
త్తరసౌభాగ్యనిధుల్ గదా? సుఖ ముగాఁ ద్వత్సేన కావించి స్వ
ర్గము బొందుక అగ్రుహే చెఱు నీరు బహు! కామేశ్వరీ. 244

మ॥ ఒకచో నేగఁ బనేమి? యర్చకున, కేయూ రేమి యైనన్ భవ
త్ప్రకటాంఘ్రిద్యయపూఁకున్ వలయు తత్తత్ప్రసహ్మది న
స్తుకదంబంబును నేకఁచుకొనుచున్ గుఱాత్తుండై నిన్నుఁ బా
యక నేవించుట భుక్తిముక్తు లిడుఁగాదా? తల్లి! కామేశ్వరీ. 245

మ॥ తనయంత నిన్నుఁ గొల్వకున్న సతరుల్ “త న్నందు” రంచేని నీకొ
దినముం గొల్పెడియర్చకాస్వయమునందే పుట్టి పెంపొందఁ గాం
చినప్రాణిన్ సుకృతాత్ముఁగాఁ దలఁచు మచ్చిత్తంబు, నీపాదుకా
ర్చన మెట్లైన లభించుఁగాక అది వ్యర్థం బొనె? కామేశ్వరీ. 246

మ॥ ధనమున్ గొలచు మరార్థమర్చనము నింద్యమృంచు శాస్త్రములూ
డునుగా, కిందుల కొప్పరా, దొరుల నెట్లో పొట్టికై కొల్చు తె
వ్వనికో తక్కినఁ దప్పరాదుకద? అ ప్పాటున్ భవత్సేవయం
దొనరింపం గలవాఁడు ధన్యు డన నొప్పొ? తప్పొ? కామేశ్వరీ. 247

మ॥ క్షమ నేవృత్తియఁ జేయ కెవ్వనికి సంసారంబు దుస్సాధ, మా
శ్రమ మస్యత) నొనర్చుకన్న భవదర్చనం జేయఁ జీకూరఁ “
ర్థము స్సార్థమును గూడివచ్చుట” గదా? తద్భాగ్యము నోచి య
క్రమమార్గములు ద్రొక్కు జీవితము గర్హ్యం బంబ! కామేశ్వరీ. 248

మ॥ ఫలము ల్లోనగు మంచివస్తువులు దేనప్రీతికై యుత్తమం
బులుగాఁ గైకొని ఆత్మనన్నిధికి భూపు ల్బేదలుంగూడ న
గ్గలపున్ భక్తిని దెచ్చి యిచ్చెదరు భాగ్యం వింతకన్నన్ మను
ష్యులలో నెవ్వని కున్న దర్చకుఁడుధన్యండమ్మ? కామేశ్వరీ. 249

* మ॥ ధర వాణిశ్యము లాభకారి యనుచుం దజ్ఞుల్ ప్రశంసించు రం
సరయ నిత్యము సత్యహాని ప్రతివాక్యమృందుఁ గన్పట్టుటన్
బరమే కాక యిహమ్మహూడఁ జెడు, నంబా? నీదు పాదార్చనా
భరమే యుక్తి మొ? వర్తకంబెవరమో; వాకుచ్చు కామేశ్వరీ. 250

“టిప్పటి య్లో” వాణిశ్యే ఎర్రతే లక్ష్మి. వైదర్థం కృషిర్యచి. తదర్థం
రాజసేవాయం భిక్షయం, నైవ నైవహి అని అభియుక్తవచనం.

మ॥ “హలవృత్తిన్ గయి కొంద” మన్న ను బశు ప్రాయల్ పశుల్ సేవ్యతా
 స్థలముల్ గాఁదగు టబ్బు, విపులకుఁ దద్వ్యాపార “మాసస్సమా
 కలసీయం” బచి చెప్పఁడే? మనువు; త్వత్కైంకర్యముం బోల నీ
 యిలలో నొంకొకవృత్తి యెయ్యెడల లేనేలేదు కామేశ్వరీ. 251

*మ॥ నృపసేవాపరు లొందు కష్టములు వేతే చెప్పఁగా నేల? బల్
 త్రస పుట్టించు స్మరించుమాత్ర “నసిధారాలేహస” మ్మించు మున్
 వ్యపదేశింపరె? పండితుల్; సుఖము త్వత్సాధార్పకత్వంబె, యే
 యపకారమ్మును లేదు దీనఁ; బరమో ప్రాప్తించుఁగామేశ్వరీ. 252

మ॥ ఇక భిక్షాటనవృత్తి, దోస మొకఁడే నీవృత్తిలో లేద పొ
 ట్టకు న్నష్టప్పటి కంతో? యింతో? నమకూడం గల్గు, నిగ్ధాన ని
 ల్వకు సంపాదనగావు టబ్బు దిదియున్ భావత్కపాదాంబుజా
 ర్చకువృత్తిన్ గడవంగ నేర దతినిస్సంగం బొటఁ గామేశ్వరీ. 253

మ॥ కల వింకన్ బలువృత్తు, లెయ్యవియు నీకైంకర్యముం బోల, పీ
 శలవంతన్నగు వృత్తి పాల్పడియుఁ బాపవ్యాపృతిన్ బోవుని
 ష్ఫలులం జూచి విచార మందవలెనో? సంతోషముం బొందఁగా
 వలెనో? యిం దెచి యుక్తమో? నొడువునుం బా దేవి? కామేశ్వరీ 254

మ॥ ప్రితిబంధమ్మున నేని సీదగునమర్చ న్నిత్యమున్ సల్పువాఁ
 డతిధన్యాత్ముఁ డటన్న యానుడికి నంబా! వ్యాసముఖ్యుల్ మహా
 యతు లాధారము, దేవి! నీపద మెటో అర్పించుటే పుణ్యసం
 గతి, అట్లబ్ధియుఁ జేయకుండు టది మఃఖిప్రాప్తి కామేశ్వరీ. 255

• టిప్పణి: ఆపద్ధర్మతయా మనోశ్చ కృషిగోరజదికం సమృతమ్ అని
 పట్టికిచి.

* టిప్పణి: రాజసేవా మనుష్యాణా మసిధారాపలేహవమ్.

శా॥ అంతో? యింతయో? నీదుభక్తుడను నేనై యుండి వార్ధక్యచి
క్రాంతిన్ దాసికిఁ దోడు రోగభరసంక్రాంతిన్ గడున్ లోఁగితిన్
మంతు లైక్కరుఁ డేక నన్ను నెఱుఁగో? మన్మంగఁ బ్రార్థింతు నిన్
జిత్తింపన్ సకలాఘముల్ సురుగుటే సిద్ధంబు కామేశ్వరీ. 256

మ॥ తఱ చీపీడ యొకిండు దక్కిన భవద్దాసుండనా నాకు నే
కఱవున్ లేమి నిజంబు దీనిక యునం గాతర్యమే కాని నీ
కరుణంజేసియొ? యే మొ? రుగ్భరము చికా కంత కల్పింప ది
క్షుతి వార్ధక్యము మీఱె “నెట్లు” లనుచుం దక్కింతుఁ గామేశ్వరీ.
♦ మ॥ నినుఁ బ్రార్థింతు రదృష్టశాలు, “లలవా ర్షిరోగులై సర్వదా
ధనధార్యాదుల దొప్పదోగుచు, సుసంతానాఘ్యులై దాతలై,
ఘనమై చుండు”రటంచు నే నెఱిగియే కైకొంటి “సంసార” మన్
సవధిం దాఁటంగ నీదు “పాద” మనునావన్ దేవి! కామేశ్వరీ. 258

మ॥ నిను ధ్యానించుచునుంటి నీవతి నెద, న్నే సమ్మియే యుంటి న
న్ననుబాధించుట మానదయ్యెగుజ అంతోయింతో; యాఁగాక నా
కు సుపాయంబు మఱొండు లేద యిహయుం గూర్చు బరంబీఁగ నా
జనిసార్ధక్యము పొంటే నీస్మరణమే సాఁగింతుఁ గామేశ్వరీ. 259

మ॥ నిను సేవించిన నూరకున్న నొకటినిన్ మానుకన్న న్నినున్
మనమందున్ స్మరియించుటే జనసరో? “మాంగళ్యమం చెంతుఁగా
వున జ్ఞానం బది యుండుదక్క నిను నేవో! పద్యముల్ గూర్చి ప్రా
ర్థనఁ గావించెద నీసుప్రార్థనము వ్యర్థం బొనె? కామేశ్వరీ. 260

మ॥ కదలీగర్భమువంటి సఁస్కృతయెడం గాలూఁడు సంసారి ని
న్నెద నెట్లున్ స్మరియించుచుండవలె, నంతే కాని తానేమొ? సం
పదధీశుండ నటం చహంకృతిమెయిన్ ఎర్తింపఁగారాదు, నీ
పద సేవన్ ఘటియించు నెట్టిదయిసన్ భవ్యంబు కామేశ్వరీ. 261

• టిప్పణి: క॥ కరుణ గలవారు విలసత్తురుణీసంభోగ వియతసామ్రాజ్యధురం
ధరత గలవారు నరవర పరిచితములును నీదుభక్తులు తల్లి. అని దేవీభాగవతం—

మ॥ సవరాత్ములు వచ్చుచున్నవనిగో? నాచేత నీయే డెటో
సవిశేషముగఁ గాకయున్న మహమున్ సాగింతువా? యింటనే
పువు లుండెన్ దళముల్ పొలాన దొరకున్ బూజించుసామర్థ్య మి
క్కవి కెందుండి లభించు? నీవయవినాగాఁ దెల్పు కామేశ్వరీ. 262

మ॥ శయనంబే శరణంబుగాఁగ నెటులో చావాగి నన్నిల్ని తా
మయమున్ వెక్కుకునెట్టి, జిహ్వయెడ సంభాషించుసామర్థ్య ముం
డియు వ్రాయంగల నేరుపుండియు వృథా నే నిట్లు పన్నుందునే?
పయనం బాఁగుటకుం బ్రయోజనము సంపాదింపు కామేశ్వరీ. 263

మ॥ శివనామంబు జపించుకొంచు నుభవై జీవించుకన్నన్ మఱొం
డవనిన్ గల్గునె! భాగ్య" మందావో? నిజం యలాటిదే కాని నేఁ
బవలున్ లేయును శయ్యపైని వృథాగాఁ బన్నుండ లేకుంటి, నో
శివదాత్రీ? మఱికొంత సుస్థితికి నాశీ స్సిమ్ము కామేశ్వరీ. 264

మ॥ ఒక డబ్బెత్తును లేనినాతనువునం దోయమ్మ? నీ వుండి యో
షికమైఁ బద్దెము లిట్లు లల్లుటకునై వ్రేలేపుచున్నావు నేఁ
టికి నాపైఁ గలనీదుపేరిమిని గంటి న్నేను ధన్యుండ, నీ
దుకటాక్షం బిహమండుబోలెఁ బరమందున్ జూపు కామేశ్వరీ 265

మ॥ కవితం జెప్పఁగఁ జేయుచుంటి విది భాగ్యంబే యగుంకాక న
న్నవమానింపఁ గడంగి బొందఁ బడి రేయార్యుల్ వినాదాన, వా
రు వృథా "కోర్టు"ల వెంటఁ ద్రిప్పుటకు నారోపింప నున్నాడు లే
నివి నేరంబులు, నీకు డాఁగునొకొ? నానేరంబు కామేశ్వరీ. 266

శా॥ జ్ఞానం బావలివారి దెట్టిది యె? రాజ్ఞానం బదేలాటిదో?
నే నీకు నివరింపనేల? యెఱుంగు న్నీమానసంబే వృథా
గా నన్నుం గదలింపనేల? అటు న్యక్కారంబు కైకోఁగ నే
లొ? నాపైఁ గనలేల? వారి; కిది నీ నాలింపు కామేశ్వరీ. 267

మ॥ “భజగోవిందము” చేసికొనఁ దినములం బ్రారంభకర్తాన నీ
విజయేచ్ఛాపరులైన పెద్దలయెడన్ విక్రాంతి చూపించి నా
నిజము స్వెల్లడి చేయుత పృథ్వి నానెత్తిం బడెన్, నిక్క మీ
రజముంబాపి యొసంగు సత్త్వమని నిన్ బ్రాధింతుఁకామేశ్వరీ. 268

మ॥ అల గుంటూర్కలహంబు సర్వమును నీ క స్థంకితం బిచ్చి యో
గ్యులు హన్తింపఁగఁ గట్టితిం గవిత; నీ పూఁకొట్టియే యుంటి, వం
దు లవంబేని యసత్య మున్నదియె? వృద్ధుం డొక్కఁ డద్దానిపైఁ
గలిభీతి నివ్వడనాడి ఖండన మెదో కల్పించెఁ గామేశ్వరీ. 269

శా॥ నిన్నున్ సాక్షిగఁ జేసి వ్రాసితిని మన్నించెం బ్రపంచంబు దా
ని న్నేఁ డేఁడడు కల్ల యంచు మిగుల స్వల్పధ్యుఁ ఘోషించుఁ “ద
ప్పున్న నీ నెటు లూరకుంటి” వనిని న్నోయంబ? ప్రశ్నింతుఁ ది
క్కన్నం దాఁ దలఁదన్ని పుట్టెనట? అయ్యార్యుండుకామేశ్వరీ. 270

మ॥ చలికాలంబు చలిన్ బలెం గలి కలిన్ సాగించు చుర్మాసపున్
బలిమిం బున్నెముఁ బాప, మంచనక స్వాంతం బెల్లవంచించి “యా
వల లోకం బొకఁ డున్న”దం చెఱుంగ కేవారో? యెదో వాయ నా
కల మావైపున కేగ నీనుతి తొలంగం దోచి; కామేశ్వరీ. 271

మ॥ ఎదియేనిన్ సహియింతుఁగాని యసృతం బే సైచి యూఁకొట్టి లే
నిది యస్మత్ప్రకృతిస్థమైన గుణ, మాయాహేతువుంజేసియే,
పది పాత్రములు నే నొర్పవలసెన్ వార్ధక్యమందేసి న
న్నిది వర్జించి సుఖంపనీ, దెఱుంగవే? యీ వంబ? కామేశ్వరీ. 272

శా॥ “బో” నారోహణ చేసి దేవునెదుటన్ బుంఘానుపుంఖముగాఁ
“దా నేమానిసి యిట్టు లాడఁ” డనఁగన్ ధౌర్జ్యముమైవక్రమా
ర్గానన్ స్వార్థసమర్థసమునకు వాక్రమాణ్యమున్ వస్తుగాఁ
గా నాట్య మొనరించుకన్నఁగలదే? కష్టము భాషేశ్వరీ. 273

శా॥ “కోర”న్నా కటువంటినైపుణిని, నీకుం దోచియే యిచ్చుచో నేరం బెట్టిదా? “కోర్టు” కేగి యచట న్నే దేల్చికో నేస్త ను న్నా రీనాకును “నడ్వకేట్టులు” సఖుల్, నా కున్న సామగ్రి నీ కారుణ్యం బది లేక వర్ధ మగుచుం గన్నట్లే గామేశ్వరీ. 273

మ॥ తమశక్తిం బరుశక్తిఁ జూచి కొనకే ధార్మ్యముమై నన్ను గ య్యముకై చీరి పరాభవంబు గని యి స్థాశ్చేతరుల్ ద్రోక్కుమా ర్గ మొకం చూతగ నూని “కోర్టు”న జయాకాంక్షం బ్రవంచున కమ్ర మీవేమని మందలింప వనుచుం బ్రశ్నింతుఁ గామేశ్వరీ. 274

♦మ॥ జననీ! యే మనె నమ్మరారి, యెదియో? స్వల్పంపుఁ బాండిత్యముం గని యల్లంతన “పెద్దకుండ కెసరుల్ కై నేయఁగా రా” దటం చనెనో? లేదా? పచింపుమమ్మ! ప్రకృతం బాలోపమే “కోర్టు”నం బని కల్పించెడి లోకమెల్ల నగఁగాఁ బాఠాచుఁ గామేశ్వరీ. 275

శా॥ పాండిత్యంబున నిగ్గు తేల్చునది విద్వల్లోకమే కాని వే

తొం జేచిక్కును లేద, కోర్టున జయంబో? లేక అన్యంబా యా చుండున్, దీర్పులు చూచి పాండితి నెవా హుహింతు, రక్కస్సులుల్ గుండె నిండి ప్రపంచకమ్ము నగఁగాఁ “కోర్టు”కుఁగామేశ్వరీ. 276

మ॥ ఉరిశిక్షన్ విధియింపఁ బో దొకట నే నోడందినం “కోర్టు” డి ర్గరుజాపీడితుఁ డట్టిశిక్షకును దాఁ గుంపింపఁ, డిం కెందు కే నరికిన్ భీ వడుటన్నఁ “కోర్టు” కడ కేలా? యేగఁగా నేర్తు నం చురకే కొంకుచునుంటి నేగఁ గలనేమో? చూడు కామేశ్వరీ. 277

శా॥ వాదమ్మందున నోడిపోయి మఱి యావాదంపుఁ బూర్వోత్తర ప్రాదుర్భూతిని దెల్పు పొత్తము “యశోభంగంబు గల్పించు” నం

♦ టిప్పణి: శ్లో॥ న శబ్దబ్రహ్మాత్వం పరిమళ మనాఘ్రాయచ జనః కవీనాం గంభీరే నచసి గుణదోషా రచయతు, అని మూరారి.

చేదో? వంకరత్రోవఁ బోనడఁపఁగా నెంతెంత యత్నించినం
బో దాహింపఁము; శాశ్వతంబయి కడుం బొల్పొందుఁగామేశ్వరీ. 278

శా॥ అగ్గిన్ వైచినయంత బుగ్గియగు కావ్యా లుండుఁబో? కొన్ని, ఆ
తగ్గున్ జాతిది గాద యయ్యది; మహాదత్తాధ్వరంబందు నీ
వగ్గిన్ దూఁకితి, బుగ్గిగా నయితివే? ఆజాతి దాహిత్త, మా
సి గ్గిలాటి ప్రియత్న మేరికిని వాసిం దేదు కామేశ్వరీ. 279

శా॥ “పంచాంగములు చింప రిక్కలు నశింపంబోవుగా? పండితుం
డెంచెన్ మంచిప్రయత్న మందులకుఁ “గో”ర్తే నెక్క నాహిత్తమే
మంచిన్ లేనిది యైనఁ బోవు బుధసమ్మాన్యంబె యశాచో నిజో
దంచదీప్తుల నీనుచున్ వెలుఁగు నాతారంబు కామేశ్వరీ. 280

శా॥ ఓహా గెల్పును గల్లు వాదములలో నోడైనచోఁ గోర్తుకున్
బోఁ డేఁగితిరు, డింత కేను సరిగాఁ బోరాఁడుచోఁ గోర్తులో
గూడన్ గల్గద వాదికిన్ జయము; నేఁ “గో”ర్తెక్క లే నన్న యా
జాడన్ గన్గొని చేయు యుద్ధమిది కేశాకేశి కామేశ్వరీ. 281

మ॥ ఇల సర్వమ్ము జయించితిన్ మిగిలె నిం కీ “పిళ్ల” యొక్కండె వా
క్కలహమ్మందున వీని నాఁగుట యశక్యం బందుచేఁ “గోర్తు” లో
పల నిర్జింతు నటన్న నద్దియు నసంభావ్యంబ యీలాటి “కే
సు”లలోఁ దొంబదితొమ్మి దీచుకయెచచ్చున్నమ్ము కామేశ్వరీ. 282

మ॥ అదిగా కెవ్వరి గెల్చె వాది? భవదీయాంతర్యమున్ దెల్పు మ
డ్గద నే నిష్ప “డధాత్తువాద” మది యెండే చేతనా వాది “క
య్యది యిప్పట్టున సాఁగ” దంచెటిగి “కో” ద్రాసించె నిక్కంబిదే
“తుద కబ్బుం దురకంబు నా వినమె? వృద్ధుల్ తల్లి! కామేశ్వరీ. 283

మ॥ ప్రితివాక్యమ్మును “గోర్తు” కేగఁ దగునస్పృహమ్ములో నుంట నీ
నాతికిన్ గోచర మల్లవాదెనొడులన్; మచ్చిత మట్లెగ గే

మతిమంతుండును మెచ్చబోని పథమంబా? యేలత్రొక్కన్వలెన్
గతి “కో”ర్టొక్కొ? కలావివాదముల కేనాడేని కామేశ్వరీ. 284

మ॥ నను దూషించిన దూషణోక్తులకుఁ జిన్నల్ పెద్దలుంగూడి ము
క్కున నేర్చి లెప్పొక యెంత చింతిలిరొ నీకుం దల్లి? విస్వప్న, నేఁ
జనుచో “కోర్టు”కు నేమి యశానా? అదిసీస్వాంతంబెఱుంగున్ జనం
డని మాత్ర మ్ములపండితుం డెఱిగి “కో”ర్టాసింఁచెగామేశ్వరీ 285

మ॥ నిను వ్యాధ్యత్యయ మాత్మగోరి సతము నేనె వేషుచుండంగఁ “గే
సున” కేగున్ రిపుఁడంచు విజ్ఞు లెవరో? సూచించి ”రాకార? యే
మని “కో”ర్టొక్కను నన్నుఁ దట్టి” యని నే నాశ్చర్యముం బొంది నీ
కు నెఱింగించితి, నీకు మించి కలదే? “కో”ర్టొండు కామేశ్వరీ. 286

మ॥ అన్యతం బాడఁగ వీలుగా దట “సిఫా” ర్నావంతయున్ గార్యమున్
గొన సాగింపదు, లేనిపోని పరుషోక్తుల్ కూడ వున్నట్టిదె
ల్లను బైటం బడి తీరుఁ “బీడరు” వాగ్దావణ్య మేమాత్ర ముం
దనుకూలింపదు “కోర్టు”నా నదియ కా కన్యంబె! కామేశ్వరీ. 287

మ॥ ఒకచోరుం డొక గేస్తు గేహమున నెన్నో కీర్ణముల్ దుర్బింఁచె ను
దుకు సాక్ష్య మొక్కకొంత యుండియును నిర్దోషత్వమే తేలి వా
నికి నేశిక్షయు లేక నిర్భయముగానే నేటి కున్నాడు “కో
రు”కడం దేలెడి న్యాయ మిట్టిదిగ నుండుం దల్లి! కామేశ్వరీ. 288

మ॥ చదువుల్ కాల్పనె? బ్రాహ్మణాస్వయముచన్ జచ్చింప నేచూయె? నీ
ముదురుంబ్రాయము “కోర్టు”పా లఘుముపా ల్కుచ్చట్లుగా నొళ్లలో
మొదలం బాలుగఁ గాయమున్ విడిచి యేమే లందనో? వానివా
క్కదనంబందున నోడి కోర్టుకడ కేగంజూచె గామేశ్వరీ. 289

మ॥ తురకల్ గోవుల మాటు నెట్టికొని హిందూ రాజులన్ గెల్చి రు
ధుకు మాయుధముగూడఁ బ్రస్తుత మపే తోఁచున్ బరంబున్నయ

- బ్లరయ్ రా, దది లేకయే కపటమే అగ్రాసనం డెక్కి రా
 జ్యోరమా పాలన మిచ్చే స్నేచ్ఛుల కవార్యం బాచు గామేశ్వరీ. 290
- * మ॥ మునువాదమ్ముల నోడుచెందినఘనుల్ మోసాలకున్ మొట్టవె
 ట్టినయట్టుల్ వినరాదు గాని యెదియో తెంకాయ భూస్థాపితం
 బును గావించి యెదో పొనర్చినయటుల్ పూర్వేతిహాసమ్ములన్
 విననె; నేటికిఁగూడఁ దాదృశులయునిగ్గి స్వంధుఁ గామేశ్వరీ. 291
- ను॥ ఒకవిద్వాంసున కోడి చేయునగి లే కొండాక్క విజ్ఞండు దు
 ర్వికలస్వాంతు నొనర్చె శాబరముచే; వేటొక్కవిజ్ఞండు కా
 శికి దాదాపుననుండి వచ్చి మరలింపెన్ దత్తయోగంబు; కొం
 డిన యోడందిన పెద్ద లిట్టివనులన్ గావించు కామేశ్వరీ. 292
- మ॥ “అసలే లే వివి” యంచు గొండ అనఁగా నాలింతు, లేకేమి? యు
 స్సన మాచారము నిక్కమే, తలచు గానన్ రావు భాగ్గితాత్ము లే
 వివమంపున్ గద మేని గ్గునెడ నీవిభ్రాంతికిన్ లోఁగుటే
 వసుధం గన్నడు మృగ్య మిక్కియిపుడీ ప్రాంతానఁ గామేశ్వరీ॥ 293
- మ॥ ప్రకృతం బీకళ చేతగామి నెరియో పాట్టిటి పూహింతు రూ
 రక “త” ప్పన్నను “దష్టగా” దని యథార్థం బేను నీసాదనా
 ష్రికి లోనై కద? తెల్పితిన్ దుద కిదే క్లేశంబు కల్పించి కో
 ర్వు”కుఁ బోఁగాఁ దగినంత పట్టుదల నాగోపించెఁ గామేశ్వరీ. 294
- * మ॥ తపముంజేసి రిపున్ వధింపఁగల సంతానంబు నెట్టిట్టులో
 నృపుఁ డొక్కండు వరించె, వేటొక్కఁడు తానే ఆజిలో నొక్కటన్
 “రిపులం దోలెడిశక్తి ని మ్మనుచుఁ గోరెన్, దీనికిం గారణం
 బు పరీభావమే అద్ది యెంతవఱకో పోనెట్టుఁ గామేశ్వరీ. 295

*టిప్పణి: పెంకాయ-ప్రయోగతంతు చేయబట్టు కొబ్బరికాయ పాతి
 పెట్టుదు రని చెప్పికొందురు.

*టిప్పణి: ఈపద్యంలో దుశదుణ్ణి పైంధదుణ్ణి జ్ఞప్తికిఁచెప్పువోదగు.

మ॥ శవమూ దోగ్రుని కంతముం దునిమె నాడ్మానిపుత్తుండు, తా
బనరాసన్ మఱునాడ చచ్చి పడియెన్ బార్ధప్రతాపాన లెం
డవనాఁ, డెందుల కేతవంబు, లఱులే యన్మత్ప్రియశ్నంబు లు
న్నవి నేఁ, డీకృషి కెట్టిలాభమును గానన్ రాదు కామేశ్వరీ. 296

*మ॥ పరిశీలించుకొలండు భారతము సర్వం బిట్టి న్యక్కారపుం
ఒరిణామం బగు రామునత్కథకుఁ జెప్పంగాఁ బనేలేద “యీ
పరిణామం బని, సైఁపలేరు పరిభావం బెయ్యెడన్ పూరు; లి
క్షైతి సూరుల్ సయిపంగ లే రనుట సిద్ధం బయ్యెఁ గామేశ్వరీ. 297

మ॥ అరిషడ్వర్ణు దాస్యమున్ సలుపునట్లెనన్ భవద్దాస్య ము
మఱలే దింతయొ? అంతయో? మదిని సంభావించియే యుంటి శాం
కరి? నేఁ గాళికి నేగి వచ్చుట మొదల్గా, దాస్యపున్ భాగ్యముం
గర మాసిందితి, నేఁడు వృద్ధదశనే కాదమ్మ! కామేశ్వరీ. 298

మ॥ పరవస్తుస్మరణం బెటేని యగుఁబో! “భద్రావహం” బన్నచో
సరియే నేమయు నిష్ఠయున్ మఱియు నాచారమ్ములుం బక్కఁగా
జరుగంగావలె” నన్న నాయెడలఁ దత్సంపత్తి శూన్యమ్ము; శాం
కరి? నాకున్ శరణంబు నీచరణయుగ్మం బొండె కామేశ్వరీ. 299

*శా॥ ఎన్నెన్నో పరియించితిన్ మాకియు నెన్నెన్నో పరిక్షించితి
న్నిన్నం గోరితే దత్త్వముం బెలిసికో నే నెంచి; లాభించలే
దున్నంబెల్పుము నిన్వినాగఁ బర మొండోయమ్మ! ఆహ్నాయపుం
బెన్నుల్ వట్టఁగ లేదు మాదృశులకున్ ధీశక్తి కామేశ్వరీ. 300

* టిప్పణి: భారతమునకు ద్రౌపదీ పరిభావమున్న రామాయణానికి పూర్వ
జా పరిభావమున్న ముఖ్యహేతువు అని తాత్పర్యం.

* టిప్పణి ఇ్లా॥ శ్రుతిశ్చ భిన్నాః స్మృతితయశ్చ భిన్నాః” అను శ్లోకార్థము
నెఱుంగవగు.

మ॥ జననం బందగ నేల? పుట్టి మరలం జానేల? చాకుండు నల
చనుచో, మంచిది ఉట్టి గట్టికొని యుయ్యాలూఁగు ననొంద మే
పని సాధించుట కంద, మీసకలముం బ్రార్థమాహాత్మ్య మం
చనుకో మందువా? అంతియే తుదకు సిద్ధాంతమ్ము కామేశ్వరీ. 301

మ॥ హరి యిడ్డెక్కడ నున్నవాడు? హరుఁ డేయధ్యక్షపీఠమ్మునం
బరిపాలించెడి! వీరు గాక మఱియై నీవు నున్నావుగా?
దురితాత్ముల్ చెలరేగ నేటికి? జగద్దోహమ్ము నానాటికిన్
దఱచాటేటికి, దెల్పుమమ్మ? యిది యేధర్మంబో? కామేశ్వరీ. 302

శా॥ “చైనా”లోన “జపాను” నల్పేడి దురాచారమ్ము లేరాక్ష నే
శానుల్ నల్పిరి, ఆపు రాసురులు శిక్షాపాత్రులై వీరు న
న్మానింపం దగువారె? యిద్ది తఱియే? మానాన కోయమ్మ? “యే
మైనన్ సాక్షికినే” మటం “చనెద” వంచనొందుఁగామేశ్వరీ. 303

మ॥ హిమవంతమ్మున కెంతొ పైన యట? ఆయియద్ద; మాబాలపు
ద్దముగా నూళ్ళుల కూళ్ళుఁ బట్టణములున్ దగ్గమ్ముగా నీదృశా
కృమమున్ జూచియు నీవు నైచెదవె? నేరంచేమి? “చైనా” యెడన్
సమదృష్టిన్ గన కుంటి వంబ? యిది యాశ్చర్యంబు కామేశ్వరీ. 304

*మ॥ కనుపట్టె న్నైపముండు “నా” స్తికులనైఁ గారుణ్యముం జూప, నం
చనుకొందున్, మును త్యాగరాయ లటులే అన్నాడు “కద్దన్నకి
ర్తనలోనన్, “జయినా” “జపాను” ననునీద్వంద్వమ్మునా” స్తికృపున్
గనుటే కావున నీకటాక్ష మట కేగంబోదు కామేశ్వరీ. 305

శా॥ “ఉన్నావీ” వని సంతసించుటకు నెన్నో యుక్తు లుండున్ మఱిం
కెన్నో గన్నడు “నివు లే” వనుట, కాయూరెంటిలో వేదపుం

* టిప్పణి॥ కద్దన్నవారికి కద్దు కద్దని మొఱలికిన పెద్దలబుద్ధులు నేఁ దబద్ద
మౌన” అని త్యాగరాయలు గానం చేసె నని యెఱుఁగఁ దగు.

దెన్నుం బట్టిన “సుంటి” వన్నదియె సిద్ధించున్ దరింపంగ నీ
తెన్నేమంచి” దటంచుఁ బల్కుటకు సంజేహింపఁ గామేశ్వరీ. 306

*శా॥ హిందూదేశము పూర్వ మాస్తికముగానే యుండె నిష్టిష్టు డా
చందమెల్లను మార్పు చెందిన దురాచారమ్ము తెన్నెన్నియో?
సందర్శించె “వినాశకాల” మది యానన్నంబుగాఁబోలు? ము
న్ముం దా స్తిక్యము సర్వశూన్య మనియేబోధించుఁ గామేశ్వరీ. 307

మ॥ “తరణం” బం చొకఁ డుండెనేని తరఃతార్థం బున్నమార్గాలలో
స్మరణోపాయమె మంచి, దిందులకు నామ్నా యార్థవిజ్ఞానవి
స్మరణం బక్కఱ లేదు, మూర్ఖుడయినం బోసేయు నీత్రోవ నా
మరణంబున్ జనెనేని మోక్షపదసామ్రాజ్యంబు కామేశ్వరీ. 308

మ॥ “వర సౌఖ్యంబున” కంచు సోమరుల నేన్యూపారమో చేసి పా
మదులంబెంపొనరించుచొంటె సిరిసంపాదించు లుగ్ధిండు వెం
బరగొట్టితెగలోన నే నొకఁడ, నీవార్ధక్యమండేని దు
ర్భర మీమోహము నన్ను వీడ దది యేపాపంబా? కామేశ్వరీ. 309

శా॥ జ్ఞానం బున్నది కాల్పనే? పనుల కజ్ఞానండనే యేచు; న
జ్ఞానండేనియఁ గొన్ని కార్యములలో నాకన్న సుజ్ఞాని; యీ
పైనేని న్నను జ్ఞానిఁజేసి భవముం బాలింపు మోయమ్మో
నానేరమ్ములు లెక్కపెట్టఁ దరమానా! నీకుఁ గామేశ్వరీ. 310

మ॥ కొడుకుల్ సోమరు లేను సోమరిని రుగ్మక్తుండనై యుంటి ని
న్నెడఁద న్నేడు స్మరించుకొంద మన నాయీఘోసరంసారపున్
బెడఁదల్ “పానకమందుఁ బుల్లల”వలెన్ బీజించు నేరీతిగాఁ
గడఁతున్ సంస్మృతి; నీపాపకలసచేఁ గాకున్నఁ గామేశ్వరీ. 311

శా॥ సంసారమ్మును జక్కఁబెట్టుకొను సత్సంతానముం గన్నవి
ద్వాంసుల్ ధన్యులుగాక వార్ధకమునన్ దత్సంస్పృతిన్ మున్నవి
ద్వాంసుల్ ధన్యులె? తావకాంఘ్రియుగళీధ్యానానకున్ గ్రూరపున్
సంసారమ్మున కెంత యంతర మహా? చర్చింపఁ గామేశ్వరీ. 312

మ॥ ధనవంతుల్ దరియింప లోభగుణమే తా నష్టగా నుండు ని
ర్ధనులం దుండెడిఁగాని దాన మది వ్యర్థం, బిక్కతానన్ వితీ
ర్ణి నెవండున్ దరియింపలేడు భవదంఘ్రిధ్యానమే ముక్తికిన్
జనఁగాఁ జక్కనితోవ, అయ్యది మనసానిధ్యంబు కామేశ్వరీ. 313

మ॥ మనమన్నన్ మఱిమర్కటం బదియెటుల్ మాదృగ్భుడుల్ చెప్పవొ
ప్పునఁ బోవున్; దనయిచ్చవచ్చినగతిన్ బోవున్ ఘురుల్ యోగిరా
జ్ఞులే దానిని వంపఁజాల రమనస్కత్వంబు నైకొన్నయ
మ్మును లెఱుంగిరా? నేడు లే రెటులొకో? మోక్షంబు? కామేశ్వరీ. 314

మ॥ జననీ? నిన్ను స్మరించునట్టిపనికిన్ సంకల్పముం జేయునం
తన చిత్త మ్మెటకేనియుం జను నెవో తర్కించు సంసారపుం
బనులంగూర్చి; భవిష్యదంశములు సంభావించి చింతించు దీ
నిని నిశ్చింతముఁ జేయ శక్యమగునేనిం దెల్పు కామేశ్వరీ. 315

♦మ॥ కొమరుల్ మూఁగురలోనఁ బెద్ద మిగులన్ గోఁగ్కొండలవ్వానించుం
దము సర్వమ్మును దాతపోలికిని, గన్నట్టున్ బరుల్ బంధు లిం
టిమనుష్యుల్ పరులల్లవాని, ఓది యెంతే జిక్కుగా నుండె నా
మము సీదా నలవాని నోము మనుచుం బ్రార్థింతుఁ గామేశ్వరీ. 316

మ॥ తనకుం దోప దొరుల్ వచించిన వినం దా నొల్లఁ డవ్వానికిన్
జననాఁ డొక్కనవర్ణతోడఁ గలిగెన్ స్నేహంబు; వేశ్యాంగనా

*టిప్పటి:—తతి పోలిక=తాతవలె (పితామహునివలె) మాతండ్రిగరివలెనే
అమాయకు డనుట, దాతయనియు ద్దీని.

- జనసాంగత్యమే దీనికన్న మెఱుంగఁ జర్చింపఁగా; వాఁడు దు
ర్జనమూర్ధన్యుఁడు వీఁడమాయకుఁడెటుల్ సాధింతుఁ గామేశ్వరీ. 317
- మ॥ చదువున్ సంజెయుఁ గొంతఁ జెప్పితిని వాచాలుండుగాఁడయ్యెగా
కెద ముగ్ధం బనరాదు తెల్వి గలదే యేకర్మమో? వానికిన్
గుదురున్ శుంతలతోడ మైత్రి; వృధగాఁ గూర్చుండు నెల్లప్పు; డే
మిది" యన్నన్ బ్రతి చెప్పఁ డెట్లుడుగు నాకీచింత; కామేశ్వరీ. 318
- మ॥ కనెనే? నన్నయభట్టు విజ్ఞులను; దిక్కన్నేనియుం దాఁ గల
ఖనులం గాంచినయట్లు వింటిమె? యెదో? గార్హస్థ్యపున్ శోభ నం
దనులం గాంచుట; అంతెకాని తనవిద్యాబుద్ధులెల్లన్ స్వనం
దనులందున్ గనువారు మృగ్యులనియే నాయూహ; కామేశ్వరీ. 319
- శా॥ గాలింపం గనువట్టె బాణకవి; తత్కాదంబరిన్ దండ్రితోఁ
బోలున్ వీఁ డనునంతమంచిఫణితిన్ బూరించె దత్పుత్రుఁ; డా
యీలక్ష్యంబొకఁ డేమిసేయుఁ, గవులం దెవ్వరికో? గాని యీ
శ్రీలాభంబు సుదుర్ఘటం బనుటయే సిద్ధంబు కామేశ్వరీ. 320
- శా॥ నాయంతైనను గొకయున్న నెటులో? నాథాటియున్ గైతయున్
స్వాయత్తమ్ములుగాఁగ మధ్యముఁడు పృఖ్యాతుండు గాఁజొచ్చె నే
నీయావద్భర మత్తనూజుపయినే యెట్లుంచ నుంకింతు? నె
ట్లో యుంచంబ్రయతెంతఁబూనఁగలఁడేమో? చూడుకామేశ్వరీ. 321
- మ॥ అవధానమ్మునయందుఁ బోలెఁ గవనమ్మందుంబలెన్ సంస్మృతిన్
దవులంబాటు తనూజులన్ గనుకవుల్ ధన్యుల్; కవిత్వాదులం
దవధానంబు గడించుమాత్రం బిత్తుభారాకామ్రతి శాంతింప ద
క్కవి తా నెట్లు తపించు నిన్ గుఱిచి; వక్కాఁడింపు కామేశ్వరీ. 322

* టిప్పణి॥ శ్లో॥ అర్చ్యం య మర్చతి గృహేగృహయేవ లోకః॥ అనే ఉత్తర
శ్లోకంబర్షిశ్లోకం భూదనగ

శా॥ సూత్రప్రాయము నాప్రవర్తనము, హెచ్చుండగు లెప్పట్ల నే
మాత్రముం బడకుండు నే సభలలో మాటాడుచో వాయుచో,
శత్రుల్ సైతము దీని కొప్పుదురు, నకా సంతుష్టుఁ గావించునే?
పుత్రుం డెం తవధానియైన నగుతంబో? తల్లి! కామేశ్వరీ. 323

*మ॥ ఎవడు న్నచ్చని నాకుఁ బుత్రకుండు తా నేరీతి నచ్చున్ “దనూ
భవుఁ” డం చందువో? అట్టిపక్ష మది నావంశాసనే లేదు, నిన్
బువులం బూజ యొనర్చినందు కేటులో పూరించి తీమాత్రపుం
గవినేనిన్ సుతు నిచ్చి కోర్కిని; సమస్కారమ్ము కామేశ్వరీ. 324

శా॥ పాపంబో మఱి పున్నెమో నుడివెదన్ “బ్లాట్యూర” మందెక్కి నే
నేపుంతం బడిపోదునో? మొదట నా కేకొంచెమున్ దోచ, డె
ట్లో పోదున్ సభ నిస్తరంగజల మట్లుండున్ భవత్పాదపూ
జాపారమ్యము నాకొసంగె, నిది నాసత్త్వంబె? కామేశ్వరీ. 325

శా॥ నాకు న్ని విడినట్టి వాక్యరచనానైపుణ్యమున్ యుక్తిసం
ధాకౌశల్యము నాతనూభవులలోనంగాని శిష్యాదులం
దే కానీ కనరావ యిప్పటికి, నే వృద్ధత్వమున్ గంటి నా
పాకం బింతటితోడఁ బోదగమి నాపాదింపు కామేశ్వరీ. 326

శా॥ నారీతిం జదువు న్నదాత్మజులలోనన్ మధ్యవాఁ, డెందఱో
“నారీతిం బరియించు నేరువరు లున్నా” రంచు నేవిందు, నే
నేరాగానఁ బరింతు దాని కొకపేరే లే, దదే రాగమున్
జేరంబో, దట నెన్నియో? కలియు వచ్చీరాక, కామేశ్వరీ. 327

శా॥ “శ్రీరాగం” బని “కాదు కా దిదియగున్ రేగుప్తి”యంచున్ మఱే
దో! రాగంబని, యేదియోతెలియ డెంతోస్వాద్య మదాని కెం

* టిప్పణి॥ సీ॥ ఒరులు నచ్చని నాదుగరువంబు సదళింపఁ జాలె నెవ్వని
ఘనీషాగ్నింబు॥ అనే నానాజనందర్యనం చ్చూడఁదగ్గు॥

తో! రాగిల్లు మనంబు పేరు సరిగా నూహింపరా దండు నే
నేరాగానఁ బఠింతునో? యెఱుఁగు దీవే దానిఁ, గామేశ్వరీ॥ 328

శా॥ ఏదో; నీదయ నా కొనంగె నది, తానేరాగమో, దానిలో?
నేదో యున్నది హాయిమాత్ర, మది నన్నే కాదు విన్నట్టి యే
నాదజ్ఞానినిగూడ సంతసములోన న్నంచు, సంగీతమా?

కా, దింకొక్కటి కాదు, వేటొకటియుం గాదమ్మ! కామేశ్వరీ. 329

మ॥ గురుశుశ్రూషకుఁ గొన్ని నైపుణులు లోఁగున్ యుక్తిచాతుర్యను
స్వరనైపుణ్యము లేరికేనియు జనుసంపాద్యముల్, పూర్వపు
ణ్యరసాపాద్యము, లింత నీ వెఱుఁగవే? నాతల్లి! నీసేవయే
స్వరమాధుర్యము నా కొనంగె నిది నాసత్త్వంబె? కామేశ్వరీ. 330

మ॥ ధర లే రెండఱు గాయకోత్తములు? తత్తచ్చక్తు లాబాల్యమున్
గురుశుశ్రూష యొనర్చి నేర్చినవి, నాకో? లేదు శుశ్రూష “శం
కరుఁడం చుండెడివాఁడు, బాల్యమునఁ దద్దాత్రంబు నే వింటి, నె
వ్వరికిం దద్దళమాధురీమహిమ శ్రావ్యం బెంతో? కామేశ్వరీ॥ 331

*మ॥మఱి యింకొక్కనిగూడ నే నెఱుఁగుదున్, మద్బాల్యమందొక్కదా
సరి శ్రీ “కృష్ణకలాప”మం దెదియొ? వేషం బూని నర్తించువాఁ
డరలే? తద్దళనాదమందలి సుఖం బాత్మైకవేద్యంబు నా
మరణంబున్ మఱువంగరానిది జగన్మాన్యంబుఁ గామేశ్వరీ. 332

శా॥ ఆయా వ్యక్తులు రెండుగూఁడను స్వయంవ్యక్తముల్లేగాని యీ
దోయిన్ శంకరుఁ డన్నదీయకులుఁ డెంతో? కొంత తంజాపురికా
భూయంబుం గడపెన్, మఱొక్కరుఁడో? పారంపర్యతఃప్రాప్తమా
నాయీ వేసపువృత్తిదక్క నెఱుఁగం డన్యంబు కామేశ్వరీ. 333

* టిప్పణి॥ ఈదాసరిపేరు వీరాస్వామి, ఇతఁడు బిక్కరీడంలో మొదట
యశోదగానూ పిమ్మట గోపికగానూ వచ్చేవాఁడు గోపికగాత్రం వినితీర్చి.

శా॥ నీ వీయన్ వలె గీతిగాని కవితానిష్ఠాపరత్వమ్ము గా
 నీ వేటొక్కటిగాని, దాన సభలం దేకాధిపత్యంపు ను
 శ్రీవాల్మీకము గైకొనన్ వలయు, వాఁని వీరి నేవించి వి
 ద్యావంతుం డగుఁగాక రంజకతకున్ దాదవ్వు కామేశ్వరీ. 334

శా॥ అమ్మా? డెబ్బదిగొండు తక్కువగు(69)ప్రాయమందు నేనుంటి గొం
 చె మైనిన్ దనుశక్తి లే దిపుడు నాచే జక్కఁగా నివు ప
 ద్యమ్ముల్ పాడఁగఁ జేయుచుంటి విని శ్రోతల్ సంతస మ్మందఁ, బు
 ణ్యమోహా? నీదయయో? వచింపఁ దరమానా? తల్లి! కామేశ్వరీ. 335

శా॥ ఈపుణ్యానకు సంతసింపుదునో? యిం కేనెందుకుం గా కీటుల్
 కొప్పీనమ్ము ధరించి యింట నెటులో కాలమ్ము వోనెట్టుచున్
 గూపస్థంబగు కూర్మమున్ బలె నొరుల్ “కో”ర్తన్న భీ చెందునా
 యీపాపానకుఁ జింత నొందుదునో? యీవేచెప్పు కామేశ్వరీ. 336

శా॥ యావద్గుంటురినీమ యేకమయి న న్నానాఁడు వంచింపఁ బోఁ
 గా వేటొక్కని సాయముం గొనకయే కాలూఁది ధైర్యమ్ము మై
 నావీటన్ బారిఁ బీటవెట్టుకొను టాద్యంతమ్ము సర్వమ్ము నో
 దేవీ! నీవ యెఱుంగు, దెందరిగె నాధీ నేఁడు, కామేశ్వరీ. 337

*శా॥ సాకేతాధిపుతో ననెన్ ముని “అవస్థాపూజ్యతే రామ”. యం
 చాకాలమ్మున; నాకుజం డదియుఁ గావ్యస్థమ్ము గావించె నీ
 లోకంబెల్లను దాని వాఁగొనెడి నాలోచింప నాయొక్కమా
 పేకావ్యార్థము సర్వముం దెలిపె నం చేనెంతుఁ గామేశ్వరీ. 338

మ॥ అలనాఁ డర్జునుఁ డట్లు దొంగలకు లోనై యూరకుండెంగదా?
 బల మప్పార్థుని దేడ కేగె శివునిం బ్రార్థించి కైకొన్నన

* టిప్పణి॥ సాకేతాధిపుతోన్=రామునితో, నాకుజండు=వాల్మీకి. ముని=
 భరద్వాజుఁడు, శ్లో॥ వామబారుళ్ళ నాకుళ్ళ॥ అని కోశం

- త్ఫల మప్పాశుపతంపుఁజేవ యది యేపాతాశముం జేరె? ని
 ఘ్నలమే సర్వ; మవస్థయే సకలమున్ సాధించుఁ గామేశ్వరీ. 339
- మ॥ అవురా! “కోర్కొనినంత భీ వడునె? వెంక, న్నందులోనన్ జయం
 బవలీలన్ సమకూర్పఁగాఁ దగిన దివ్యంబైన పాతానకా?
 శివ? యెంతక్కజ, మీతఁ డెల్లపుడు నిన్ నేవించుటే భీ నిటుల్
 దవులంజేసెనా? స్త్రీస్వభావ మనియేలా తప్పఁ గామేశ్వరీ. 340
- మ॥ శివునే కొత్పడివాడనేని యిటు నేఁ జేహొందునే? భీతి; “కోర్
 ట్టువుఁగా కయ్యది వేటొకండె యగుఁగా, కావంతయున్ జేవ లే
 దవుఁగా, కింతకు స్త్రీస్వభావ మది నా కభ్యస్తమై భీ మదిన
 దవులం జేసెను “గోర్టు” కేగుటకుఁ, దధ్యం బింత కామేశ్వరీ. 341
- శా॥ విద్యావాదము “కోర్టు” కేగు టది సంవిత్స్పృశికిన్ లో టటం
 చుద్యోగింప నటందునో! స్వయముగా నుద్యోగియా టాప్ప, ద
 న్యోద్యోగ్యానకుఁ గాఁగనేగుటది తా నొప్పుంగదా? భీతికే
 సద్యోఽవస్థనుబట్టి లోఁగితి, నిదే సత్యమ్ము కామేశ్వరీ. 342
- మ॥ “కపటం బెందునుగూడఁగూడ” దనువెంకం డోతువుంబోలెఁ బా
 లుపయోగించిన లాభమేమి? నిజ మెట్ల్లో లోక మూహింపదే?
 అపధానన్ యశమున్ గడించుటకునై యత్నించుకన్నన్ గడున్
 సువభాసం గొనుదుర్యశంబె తుదకున్ శోభించుఁ గామేశ్వరీ॥ 343
- శా॥ ఏరోగమ్మును లేక దేహబలమున్ మృష్టమ్ముగా నున్ననాఁ
 డే రా నిమ్మిటువంటి వ్యర్థవిషయం, బే నందుకున్ మొగ్గఁగా
 నేరన్, గీర్తి కళంకితం బగునె? యీనేరాన, నిందూదయ
 శ్రీ రాజిల్లెడి క్షీరసాగరము నాఁ జెల్వారుఁ గామేశ్వరీ. 344
- శా॥ ఈవే చెప్పుము కీర్తిఁ గోరుమనుజుం డేవ్యాజమో? పొల్పి త
 న్నేవారో! అపధాన దింపుటకునై యెంతెంతో యత్నించుచో

నావై పేగమి యుక్తమో? అరుగుటే యర్హంబో? సత్కీర్తి “జ
టూవాలా” లాహో? చెప్పికోదగిన వాటాదార్లు కామేశ్వరీ. 345

మ॥ “ఏవ రెట్లుండిన నొడ్లకే” మనెడివారే కాని “భూపాలురున్
గవులున్ వీరు చరిత్రపుంబురుషులే కాఁబట్టి సత్యంబు వ్రా
యవలెన్ వీరలవ్రాయునప్పు” డనుచుం దర్శించువార్హ్యగు్య తా
రవురా? నేటిప్రపంచనాగరిక సౌహార్దంబు కామేశ్వరీ. 346

శా॥ వ్యక్తి ద్వేష మొకంగు వెట్టుకొని చావన్ జేరువాచేళ న
వ్యక్తుల్ వోలె జగంబునవ్వుటకునై పాలాచు దుష్కల్పనా
సక్తిన్ “గోర్టుల”వెంట సత్కవి యశస్సుంప త్తికె యేగు నా
రక్తిన్ గాంచి ముదంబు గాంచెడినె? ఆర్యశ్రేణి కామేశ్వరీ. 347

మ॥ చలపాదించుటయున్ ఋతేతరవచోజల్పక తాస్సూర్తియున్
గలవా రన్నయశమ్ము దీనఁ గలుగుంగా, కంటియేకాని “వి
జ్ఞులు విద్వాంసులు శాంతిదాంతియుతులున్ సుశ్లోకు, లన్నట్టి య
ప్పలు కేనోటను రాఁచి యెందుకువృధా పంతంబు కామేశ్వరీ. 348

మ॥ నను “విద్వత్కవి” యంచు నీ వననిచో నాశక్తిఁజూపింతుఁ గో
ర్తునఁ గన్గొందువు నాప్రతాప మనుచున్ రోషించి గర్జించు తె
వ్వనికీ న్నచ్చెడి, గీర్తికిట్టివధ మేప్రాజ్ఞుండు మున్ ద్రొక్కె? ని
ప్పని యేనాఁడును మాననీయమని నే భావింపఁ గామేశ్వరీ. 349

మ॥ చదువుల్ నేరని మూర్ఖపున్జనుల పజ్జన్ జేరియే నేటికిన్
బ్రదుకున్ సత్యము; సర్వభూస్థలిని విద్యత్రాప్రచారంపునం
పద సాంపారిస సత్యదేవత బలిహూవల్లభేష్టిహ్వయం
దొడుగంగావలె నంచుఁ దోచెడిని నాకోయమ్మ కామేశ్వరీ. 350

మ॥ అతివిజ్ఞత్వము గల్గు స్త్రీడరులతో నష్టపు భాపింతుఁ ద
చ్చతురత్వ మొద కక్కజంబు గొలుపున్ సత్య మ్మనత్వమ్ము త

నృతమం దున్నటులే కనంబడదు పృజ్ఞాప్రాభవ మ్మొక్కటే
శ్రుతకూ వారివచఃప్రసంగమునెడన్ శోచ్యంబు కామేశ్వరీ. 350

మ॥ ఎవఁ డాత్మన్ గికురింప నేర్చు నలవాఁడేతప్ప వేటొక్కన
త్కవి కాత్మోవలు నచ్చ, వట్టికవియాధార్థ్యము నవ్వారలో?
అవలీలన్ బడగెంటివైచెదరు, సత్యాసత్యనిర్ధారణ
ప్రవణుల్ “కోర్టు”కు నేగరాదనియె నే భావించుఁ గామేశ్వరీ. 351

శా॥ ఈనీతుల్ గుఱిపించు నీ వెపుడుఁగాని “కోర్టుబో” నెక్కవో?
ఆనాఁడాడవో? నూన్యతేతరము” లంచంబా? ననుక దూఱబో
కేసుంగూడ నొకప్పు డాడితిఁజూచి? యెచ్చే ననశ్యములక
శ్రీనాథున్ గుఱియించి, స్వార్థ మచటన్లేదమ్మ? కామేశ్వరీ. 352

*మ॥ అదియే నాకవిపద్యముల్ పరులు “దుష్టార్థము” లంచాడ నొ
ప్పిదమా నర్థముఁ జెప్పఁ “గోరు” టది యొప్పెన్మెచ్చె నన్నట్లుకో
విదవర్గం, బది పాండితీగరిమకున్ విఖ్యాతికేకాని యె
య్యదియో?లాభముఁగోరియాడుననృతంబా? తెల్పుకామేశ్వరీ. 353

మ॥ ఇక నే “గోర్టు”న నాడినట్టి యనృతం బేలేశమున్ లేదు “కో”
ర్టు”కు నే నంతగఁ బోనె లేదు మఱి యేరో? సాక్షిగాఁ బిల్వ నే
గక యేలాగునఁ దప్ప? నేగి యచటక గట్టొక్తులాడంగలే
దకటా! దబ్బరలాడు జీవితము గర్హ్యం బంబ? కామేశ్వరీ. 354

మ॥ కవినౌటన్ మఱిగొన్ని కల్పనలలోఁ గన్నట్ట కేలాగునఁ ద
ప్ప వసత్యంబు, లటే ప్రపంచకమునన్ వర్తించుచోఁగూడ నే

టీప్పణి॥ శ్రీనాథుని విధినాటకపు పద్యాలు ప్రకటనార్హములుకావని గవర్న
మెంటు కేసుపెట్టినప్పుడు ఆంధ్రదేశంలో సుప్రసిద్ధపండితు లందరున్నా వాల్లను
పమర్థించడానికి పూనుకోవడం వగయిరానుప్రసిద్ధమే. ఆనందర్పణలో ఆపద్యాలలో
పున్న బూతుమాటలకు వెం॥ శా॥ సదృశమును జెప్పి కోర్టునొప్పించె న్నని
యొప్పుగొనదీ,

- లవమో? హేలలలోన నుండు నిపు డే లజ్జింతు నెంతేని య
య్యవివేకానకుఁగూడఁ, దెల్పితి రహస్యంబెల్లఁగామేశ్వరీ. 355
- శా॥ శృంగారాది రసమ్ములఁ మెలఁగున ప్డెట్లెని“వార్ధక్య” మన్
గంగాంభస్సునఁ దానమాడియు మదిన్ గాపట్టముంబూని “బో
నుం” గోర్వెల్లరుఁజూడ నెక్కి “అపురా? నో” రంచుఁ దత్రీత్యు లా
డంగా సత్కువి నోరు జాట నది చూడన్ సిగ్గు కామేశ్వరీ. 356
- శా॥ వచ్చె న్నాకుఁ బరీక్షకున్ సమయ; మిప్పట్ల న్ననుం జూతు వేఁ
బొచ్చెమ్మే వచియింతునో? నిజమునే “బో” నెక్కి వాక్రుత్తునో?
నచ్చు న్నినుదికే; సభాధిపతియు న్నన్ గొంత ప్రిశ్నించు నీ
రచ్చు న్నివును నుండి నాదుయశమున్ రక్షింపు కామేశ్వరీ. 357
- మ॥ క్రతువుల్ వేయును నొక్కసత్యమునకున్ గావంట; తుల్యమ్ము, లే
మతిమంతుం డలసత్యమందు నెదియో? మాతృర్యముం బూని స
ద్గతిదూరుండగు; నేరికి న్వశ మగున్, ధర్మప్రచారమ్ము లు
న్నతులన్ ఏడెడికాల మెల్లయెడలన్ వ్యాపించెఁగామేశ్వరీ. 358
- శా॥ పాపంబుల్ తను సోఁకకుండుటకునై బ్రహ్మాండమా యత్నముం
గావుం బెట్టిన వార్ధకేతరవయఃకాలమ్ములన్ సోఁకుటే
పాపించుక, బరిణామకాలమునఁ బాపంబున్ ఘటించించు చు
ర్వ్యాపారమ్ములకై యెగంబడుట ప్రిరభంబ కామేశ్వరీ. 359
- మ॥ అవసానంపుదశావశేషమునఁ “గృష్టా? రామ? శంభా? సదా
శివ?” యంచున్ స్మరియించి ముక్తిపదనిశ్రేణిం బ్రకల్పించుకో
కవివేకమ్మునఁ “గోర్టు” కేగునెడ న న్నాబాలవృద్ధంబు న
త్కువు లెగ్గాడుదు రఁ చెఱింగి మదిలోఁ గంపింతుఁ గామేశ్వరీ. 360
- శా॥ ప్రిరభంబులు రెం, డొకండు స్వక, మన్యం బన్యదీయంబు, స్వే
చ్ఛార్థరూపం బిది కాధు, వేటొకరియిచ్చున్ “గోర్టు”లో వాదమ్ముల్

- ప్రారంభించెడి నన్ను నీ వితరవిద్వాంసుల్ క్షమింపన్ వలెన్
వేటొం డుండిన దారిఁ జూపు మని నావిజ్ఞప్తి కామేశ్వరీ. 361
- మ॥ “జయమే నా కగు నిం” దటం చెఱుంగుదున్ పృథ్వితుండిచ్చునా
కయ మర్కాత్మజుఁ” డం చెఱుంగుదును విద్యావాద మీఘక్కి క
స్వయముంగాంచ దటం చెఱుంగుదును న్యాయంబిట్లు లుండంగ నా
భయ మారోగ్యము లేక పుట్టినది సంభావింపు కామేశ్వరీ. 362
- మ॥ “శ్రవణానంద మనత్కవిత్వ”మని తత్సంచార మాఁగం బ్రయ
త్నవిధానం బది యెంతయో సలిపినన్ దైవం బెటుల్ నేసె న
ట్లపునేమో? ప్రకృతప్రయత్నము; వృథాహంభావముం బూని న
న్నవమానింపఁ దలంచినన్ శివుఁడు లేఁడా? పైని గామేశ్వరీ. 363
- మ॥ శివనామంబుఁ దలంచునట్టి జనులన్ శ్రేయమ్ముఁ బ్రాప్తించు నా
కవినాభావముగా శివస్మరణమే వ్యాపారమద్దాననే
తెవులందుండి సుఖించుచుంటి నొరు లేఁడే గేను గల్పించి న
న్నవమానింపఁ దలంచినన్ శివుఁడు లేఁడా? పైని గామేశ్వరీ. 364
- మ॥ కవినై త్వత్పదభక్తితత్పగుఁడనై కాపట్యపున్ మార్గమం
దైవరింగూడ నెదుర్చు నిచ్చ మదిలో నేమాత్రమున్ లేనిధీ
రవరున్ మొక్కెడివాఁడనై బ్రదుకు సర్వంబున్ సమర్థించు న
న్నవమానింపఁ దలంచినన్ శివుఁడు లేఁడా? పైని గామేశ్వరీ. 365
- మ॥ చవి యేమాత్రము నా కసత్యరచనాచాతుర్యమం దీ వాసం
గవు, నా కిద్ది మహాప్రసాద మిదియే గట్టెక్కఁగాఁ జేయు నా
భవ మం చువ్విళ్లు లూరుచుండు నెటు నన్ బాలించెదో? యిట్టిన
న్నవమానింపఁ దలంచినన్ శివుఁడు లేఁడా? పైని గామేశ్వరీ॥ 366
- మ॥ “కవితామార్గమే వీరఁ నేరఁ” డనుచున్ గర్జించి యెన్నెన్నియో
భవమానోక్తులు కూడి నాసలుపు వ్యాఖ్యానంబు ఖండింపఁగా

- నెనియున్ యుక్తులు లేక తుట్టతుద కేదే వక్రమార్గాన న
న్నవమానింపఁ దలంచినన్ శివుఁడు లేఁడా? పైని గామేశ్వరీ. 367
- మ॥ కవన మూర్తక పెక్కిరించి పయిఁగాఁ గాండ్రించి గర్హించి న
న్నవమానింపఁగ నెంచి చేసిన విమర్శాభాసమే ముప్పునన్
దవధూమంబుగ మాత్రైఁ గల్పన లెటుల్ దాని నివారించు? న
న్నవమానింపఁగ నెంచినన్ శివుఁడు లేఁడా? పైని గామేశ్వరీ. 368
- మ॥ అన్యత మొక్కటి విత్తుగాఁ బడి గయావాస్తవ్యమా మజ్జితై
ట్టన శాఖిల్ మఱి యూడలుందొడ్డిగి తానాకాశమున్ ముట్టుచుం
డె నదే వాదికి స్వర్గతిన్ జనెడిచో నిశ్చేఱి కావచ్చు నం
చనుకొందున్ సురలోక మచ్చటనెకాదా? యుండుఁ గామేశ్వరీ 369
- మ॥ “అరు లెందో! కల”రంటతప్ప, మది నే యవ్వొండ్రొసంచార, మీ
శ్వరుఁడున్ బట్టఁగ నింటిదొంగలయెడన్ శక్తుండు గాఁ డందు రం
తరరుల్ పైతము నేరికేనియును వార్ధక్యమునంగూడ నం
కరు, నీపాదరజోభరం బడఁచుఁ దగ్గర్వంబు కామేశ్వరీ. 370
- మ॥ గతమం దెట్టిఁడనైన నాదు నది యీకాలమ్మునం ద్రోవ్వచో
బ్రతుకన్ శక్యమె? శేషజీవితము యావత్కాలమున్ ద్వత్పద
ద్వితయాధీనముగాఁ జదాశ్రితముగా దీవించుచో భస్మసా .
త్కృతమకా నాతోలిపాప; మట్లు సలుపం గేల్మోడుఁగామేశ్వరీ. 371
- శా॥ జ్ఞానాగ్నిన్ సకలాఘముల్ సురుఁగుటే సత్యంబు, కాకున్న గీ
తానాదం బటు మోఁగునే? కవితలోఁ దత్త్వజ్ఞతన్ బ్రహ్మవి
జ్ఞానిఁజేయపు నీకటాక్షముననే కా కన్యధా కల్గునే?
జ్ఞానం; బయ్యది లేని జన్మము వృథా కష్టంబు కామేశ్వరీ. 372
- శా॥ నిన్నో? నీపతిలో! జపించుచు హిమానీపర్వతప్రాంతమం
దున్నా రిప్పుడుఁగూడ యోగు” లని యేగో? చెప్పఁగా నింటి ను

తృన్నజ్ఞానుల నట్టివారి నెలమిన్ దర్శించి మోక్షానకుం

దె న్నేర్పాటొనరించు శాంతి నిడి నన్ దీవింపు కామేశ్వరీ. 373

మ॥ ఎవరో? తిట్టిననే మసూయమెయి, సిం కేవారో? నత్యేతర

ప్రవణత్వమ్మున నే కుకల్పనమునో? పన్నంగ నేమయ్యె, న

త్యవిదు ల్లోకమునందు లేరె? వృధగా నాతట్టుకుం బోక నీ

సవిధమ్మందున నామది న్నిలువఁగా శాసింపు కామేశ్వరీ. 374

శా॥ నాకుం దోచినమాట, యైహికమటన్నన్ దీర్ఘయాత్రాపరుల్

వీరకం జేయు మకాములం దొకటియా వేయెండ్లు జీవించినన్,

లేకల్ దీనియథార్థమున్ దెలియఁగా లే కింతలో నెన్నియో?

పోకల్ వోదురు “పోకు”లం బడుదు రేపుల్ సూపి కామేశ్వరీ. 375

మ॥ మది నిల్వన్ వలెఁ గాని నిల్చునెడ నేమంత్రమ్ము నీలేని నె

మ్మది నీనామజపంబె యీఁగలుగు నామ్నాయాదులన్ లేశమున్

జదువంగఁ బనిలేదు పూర్వజనిసంస్కారమ్మునంగాని నీ

పదలగ్నంబగు మానసంబు లభియింపంబోదు కామేశ్వరీ. 376

మ॥ శ్రుతిమార్గానఁ జరించు దంటుకులజున్ సుబ్బావధానిన్ జన

శ్రుతు నీ కే నెఱిగింపఁగావలెనె? యీశు న్నిన్నునుంగూడ న

ర్చితులం జేయు నతండు; పండితులఁ బిల్చెన్ బూజఁ గావించె న

ర్చితు నన్ జేయఁదలంచె నేగుటది నాచేఁగాదు కామేశ్వరీ. 377

మ॥ “తెలుఁగుంబీర” మటంచు నిల్చి యచటన్ దేవుం బ్రీతిస్థించి ని

చ్చలుఁ బూజించుచు నేఁటికేఁటి కొక యుచ్చైఃపృజ్ఞ నూతార్లచే

నలరన్ జేయు నతండు; ప్రస్తుతము న న్నర్చింప రాఁగోరె భీ

తిలు నాచంద మెఱుంగఁ డయ్యనఘుఁ డో దేవేశి? కామేశ్వరీ. 378

మ॥ “మదరా” స్పట్టణ మేగఁగావలయు నమ్మా “రాజయండ్లీ”కి నే

గొడ” నన్నన్ దగుచేవ లేద యెటులో గేహమ్మున న్నిదయా

- స్పదమా జీవితశేషము న్నిను మదిన్ ధ్యానించుచు న్నెట్టునా
కెదియుక వల్వదు ప్రేమచూపు మిటులే యెల్లప్పు కామేశ్వరీ. 379
- మ॥ “నవమీపూజ యెటుల్ ఘటించు” ననుచు న్నాతల్లి! చింతిల్లితిన్
గవనాన న్నిను వేడితిన్ సుఖముగా గట్టెక్కె “మద్రాసు” గా,
రవముం “బొంద ననుగ్రహింపు” మని కోరన్ సాహసింప న్నినున్
నవుఁబాటందక కాల మేగు లొకటే నాకోర్కి కామేశ్వరీ॥ 380
- మ॥ కవియై పొందెడి గౌరవమ్ము తెవియో కైకొంటి నింకిప్పు గా
రవముల్ పొందఁగ దూర మేగఁదగు దార్ఢ్య మ్మున్నటు న్లేదు నీ
నవిధమ్ము దెనియో యొకానొకపనిన్ సాధింపఁగా నెంతు నా
కవినాభావముగా భవత్స్మరణమే యాచింతఁ గామేశ్వరీ॥ 381
- మ “మదరా” సేగఁగ లేని నేను హిమవత్తామండలారణ్యమం
దెద నిన్నున్ జపియించువారిఁ గనఁగా నెట్లేగఁగా నేర్తు, నా
కది సిద్ధింపదు, శేషజీవితము నీయంఘ్రిద్వయా సేవనా,
స్పదమున్ జేయుము చాలు దీననె తరింప న్నేర్తుఁ గామేశ్వరీ॥ 382
- శా॥ “ఏదో భావికి మంచి నిచ్చుకొఱకే యీవార్ధకమ్మందు న
న్నీదీర్ఘాయు మాశ్రయించిన” దటం చే నెంతు, నార్తుండనై
పాదాంభోజము నాశ్రయించినను సాభాగ్యానకున్ హేతు హా
గాడే! నీదయ యిందు నందు శుభముల్ గల్పించుఁ గామేశ్వరీ॥ 383
- శా॥ కోఁతింబోలెఁ జలించు మానసముతోఁ గొండొక్క నీభ్యానమున్
జేతున్ బాల్యమునుండి నే; నదియు సుశ్రీఁ గూర్చి నన్ గొంత ప్ర
ఖ్యాతం జేసిన, దింక నిశ్చలమనోవ్యాపారు లెంతెంత ప్ర
ఖ్యాతిం బొందెదరో? వచింపఁ దరమానా? తల్లి! కామేశ్వరీ. 384
- శా॥ నాకున్ గోరికలెల్లఁ దీరె, నిక నిన్ దర్శించి నీసన్నిధిన్
మూకాదుల్బలె నుండుకోర్కి యొకటే మున్ దెల్పితిన్ దానికే

- వీకన్ జో టానరింపు మీనుమెయి నన్ వేధించు దుశ్శాత్రీవా
నీకం బంతరరిప్రకాండమును శాంతిన్ జెందుఁ గామేశ్వరీ. 385
- మ॥ జననీ! పట్టికి లోపునన్ విజయలిప్పన్ గొంత యత్నించినన్
దనువున్ వీడఁదలంచు వార్ధకమునన్ దద్యత్నముల్ శోచ్యముల్
మనమం దిట్లు తలంచు నన్ను నరినిర్మాదవాక్యమ్ము లీ
సునకన్ దాను నొనర్చు బట్టితి ధనుస్సుం గేలఁ గామేశ్వరీ. 386
- మ॥ ఇది యేమంబు? యేరిపై కరుగ నే నేనాఁడు, నాపైకి దూఁ
కెడ రెవ్వారలా? వాదుతాచుఁ, దుద కగ్గిం దూఁకినట్లై వృథా
చెదిరింపన్ దొరఁకొండు) వ్యాజపుఁబనుల్ వెంపం బ్రయత్నింతు రీ
యద నీచిక్కుల కర్హ మెట్టులగు నంబా? తెల్పు కామేశ్వరీ. 387
- మ॥ బిరుదుల్ దోఁచిన వేను జెట్టికొనియే పే రందితింగాని యె
వ్వరి సర్థింపఁగ లేదు వచ్చె నిపు డీవార్ధక్యమందున్ గళా
సరిపూర్ణం డనునట్టి మేల్పిరుద; మీభారమ్ము మోయుంగ నా
తరమే? లే దిది దాల్చునంతటి సమర్థత్వంబు కామేశ్వరీ. 388
- మ॥ ఒకలోటున్ గనుపట్టకుండుగతి న నోన్ తల్లి! కాపాడి వా
ర్ధకభారమ్ము వహింపఁజేసితివి తత్త్వజ్ఞాన సామ్రాజ్యశా
లికపిండుం బానరించి పోవుము భవల్లీలల్ సదా పాడికొం
చిక నాజన్మము ధన్యమున్ సలుపుకొం చేనుందుఁ గామేశ్వరీ. 389
- మ॥ ఇలు వీడంగల చేవ లేదు “మదరా” సీనాకు సన్మానమున్
సలుపం బిల్పెడి “రా” నటన్న విస దీశానీ! యిదే “లంఘన
మ్ములలో మన్లుడు” పండు పండుకజగంబుంబ్రోత్సహిం తిట్లు; నా
వలనన్ దాఁఁగవలసిన నీవెఱిగి యంబా? తెల్పుకామేశ్వరీ. 390
- మ॥ ఎవరు న్న మ్మెడి వ్యాధి కాద యిది నాకే కాని బోధింప ద
ట్లవుటం బిల్చురు సమ్మ రెంతగను నే వ్యాఖ్యానముం జేసినన్

భవదీయంబు దయావిశేష మిటు మద్వార్ధకృమున్ సర్వభా
స్తవనీయమ్ముగఁ జేసినందుకు నమస్కారమ్ము కామేశ్వరీ॥ 391

శా॥ గుంటూ ర్నన్న నుపన్యసించుటకునై కోయ్కుల్ పినాళింప ర
మ్మంటల్ నీవు నెఱింగినట్టివియె అంబా? నే నుపన్యాస మే
వెంటఁ జేయుఁగ నేర్తు నిండుసభలో; వృద్ధత్వముఁ రోగమున్
గెంట న్నాతరమే? గళస్వరము తగ్గెం గొంత కామేశ్వరీ. 392

*మ॥ ఎలమిన్ మొన్నను మండపేటపుర మాయీనాకు సన్మానమున్
నలుపం గూర్చిన యాసభాస్థలి విశేషం బెల్ల వీక్షించి యో
లలితాంబా? సమయానకే నను రుజాలానాన బంధించి నా
గళమున్ గట్టఁ దలంచి తేమిటికి? వక్కాణింపు కామేశ్వరీ. 393

శా॥ అంబా? నాకుఁ గళాప్రపూర్ణ బిరుదం బార్జించి యద్దాని నా
లంబింపన్ సభ కేళుశక్తి నిడ పిల్వగై నవో “నీకృపా
లంబం బున్న దటంచుఁ జెప్పికొను తేలాగమ్మ? యెట్లెట్ల జే
వం బున్నన్ ఫలమేమి? అయ్యది వృధాభారమ్ము కామేశ్వరీ. 394

శా॥ జీవం బుండిన యన్నినాళ్ళు నిను నర్చింపన్ భజింపన్ బారిన్
భావింపన్ సభలం దొకించుక యుపన్యాసంబు గావింప నో
దేవీ? దార్ధ్య మొనంగుచుమ్మ? అటు కాడేని న్నను న్నమ్మ “కే
దో? వంకంగొని యింట నుండె” ననుకొండ్రోయమ్మ? కామేశ్వరీ. 395

మ॥ ఎటులో నిన్ను స్మరించి కొంచు గృహమందే యుండఁగాఁ దగ్గ ది
దిప్పటినావైఖి; దేశముల్ దిరుగు దర్పం బున్నదే? నీదుసం
ఘటనల్ చిత్రము; లేనిశక్తి నెటులో? కల్పించి “స్లాట్చూ” మొ
క్కుట కేర్పాటొనరింతు వైహికవిరక్తు న్నన్నుఁ గామేశ్వరీ॥ 396

శా॥ రాగిం గాను విరాగి గాను నిను నారాధించు దూరోగి న
న్నేగో డందక యుండఁ బ్రోచుటకు నీదే భార మోతల్లిరో?

నాగార్జున్ స్వపుభావిశోభ త్వదధీనం బెట్లు కాపాడెదో?

ధీగంభీరులు గారు కుట్టు లుర కుచేకింతు) కామేశ్వరీ. 397

మ॥ జననీ! పూర్వపునంస్మతుల్ చక్రతనంసారాభముల్ గావు త
ద్భనులం బోలరు వీండు దుర్వ్యయములన్ గావించు రీనాఁటినూ
తనవకా నాగరికప్రచారమునఁ దత్సంతానముల్ ముని యెం
దునకుం బొందక యెట్టెటో చెడెడిఁ గన్గోవమ్మ? కామేశ్వరీ. 398

మ॥ గతకాలంపు మహీనురోత్తముల మ్రొక్కం జెల్లు నవ్వారిజీ
వితమే జీవిత మెంతో బీదలయి యున్ బృధ్వీమహేంద్రుల్ పదా
నతులై వర్తిలఁ గలముం గడపి రీనాఁ డిట్లు నిర్వీర్యమై
పతితంబయ్యెడి బ్రహ్మజాతి; యిది యేపాపంబా? కామేశ్వరీ. 399

మ॥ చదువుల్ విస్తరిక్లు జుతెపుఁబనుల్ చాపల్ మఱిన్ దొడ్లలోఁ
బొదలుం గూరలు గాఁగ వర్తిలిరి తమ్ముమీసురుల్ నేఁటినం
పద “మోటారులు” మేడ లోడలునుగా మాతెంగదా? వీరికు
న్నదె? అవ్వారలత్పత్తి వారిసుఖ మానందంబుఁ గామేశ్వరీ. 400

మ॥ “మగరున్” దోనముతోడ బుట్టునినువుల్ శుద్ధాలనుల్ శుంతతా
ధిగతుల్ మేచ్చనదృఢు లిప్పటిద్విజుల్; దీనత్వమున్ దోలు తు
ష్టి గలారప్పటివారు పై మెఱుఁగులున్ డెక్కుల్ మఱి న్నిక్కులు
“న్నగుఁబా”టంచు ద్యమిదు దూరముగవిజ్ఞశ్రేణి కామేశ్వరీ. 401

మ॥ తినిరో? పస్తు పరుండిరో? యును ద్విజుల్ దేవార్చనల్ మానిన
ట్లును నాచారము లుజ్జగించి చెడినట్లున్ లేను నేఁడో? పొరిన్
దిను టొక్కం డగుపట్టు నింకెదియు లేనేలేదు బ్రాహ్మణ్యమిం
కను నున్నట్లులె చెప్పికోవలెనె? వక్కాణింపు కామేశ్వరీ. 402

మ॥ “చన లే నే మదరా” సటన్న జననీ సాధించి “మద్రాసుకున్
జను” యగుచున్ రయి లెక్కఁ జేసితిని నీపంకల్ప మేలాటిదో?

- చనుగా మానగ మానవుం డెవఁడు నీసంకల్పసూత్రంబ స
ర్వ నియంతృత్వము పూని సర్వమునుసంపాదించుఁ గామేశ్వరీ. 403
- మ॥ మొగమోలమ్మధికమ్ము నాకు నదియున్నూ లింపఁగా లేక నేఁ
దగుదుంబో? యని యేగుచుందును సభార్థం; బంబరో? దీని బం
దుగులున్ ద్వేష్యులు నన్యధాఅవలపింతుర్కొందఱో“లోభి”యం
చెగతాళిన్ బాసరింతు నిక్క మని నీకే గుర్తు కామేశ్వరీ. 404
- శా॥ “చుట్టాలింటికి రాఁడుపో? సభలకెచ్చో నైనను బోవు” నన్
రట్టున్ అవ్వయు నీవ నాకు జననీ? రప్పించి తే నిందుకే
పుట్టంబోలును అన్వకేమి? యిటులే పోనియు నాజీవితం
బెట్టో? దాని భరింతు సత్సభల నాకిష్టంబు కామేశ్వరీ. 405
- శా॥ “మొట్టో? రాఁగలశక్తిలే” దనిన నామొట్టాలకింపంగఁ బో
ర్నెట్టిం బట్టినవాని కున్న వెలయున్ వెంకన్న కిప్పట్ల లే
దట్టుంకించి గ్రహించి గెంటెడి విధం బా నేమిచిత్రంబా? నేఁ
గుట్టండున్ బలె నూరకుందు మది నీకున్ జంకి; కామేశ్వరీ. 406
- *మ॥ చనుచున్నాఁడ సపుత్రకమ్ము గను సచ్చాత్రముగా మాట ద
క్కునటులే నేయఁగదమ్మ; రెడ్డికిని నాకు న్నీకుఁ ద్వద్భక్తురాల్
కనకాంబామణి కల్లసుబ్బనకు; సత్కార్యంబు శోభింపజే
సిన నీపుణ్య మగణ్యమై మిగుల వాసిం గాంచుఁ గామేశ్వరీ. 407
- మ॥ ఋతుకాలం బరుదేర మంద విడి గో వేగున్ శివమృక్కి; స
త్కృతికాలం బరుదేర నెంకనయు సల్లే పోవు నిల్వడి తా
నితికర్తవ్యము చర్చనేయ? కిటులే యీజాతక మృష్పడున్
బ్రతుకంగా లిఖించఁబోలుఁదొలినాబ్రహ్మయ్య; కామేశ్వరీ. 408

టీపుణి॥ రెడ్డి-చుండుచు వెంకటరెడ్డి అనే వైకుంఠ, సుబ్బన-దంట
ఘట్టావధాని-బ్రహ్మయ్య-గురువైవ్రహ్మయ్యకాష్ట్ర అవిధ్యని.

మ॥ జననీ? యిప్పటి నాకథన్ గనిన విస్మయముగాఁ దేలు “జీ
 వునకు లేదు స్వతంత్రశక్తి”యని; అట్లు దాఁటు మిన్ పొకు దూ
 రును బాతాళము దుఃఖయా సుఖయునా రోపించు ఘోషించు ని
 ల్చును గూర్చును నిదెల్లఁగర్చవశమాచున్ దోచుఁగామేశ్వరీ. 409
 *మ॥ “గదిగా నుండిన నన్ను వెంటఁగొని చక్కన్ “జెన్నపూ” ర్వచ్చితె
 య్యదిగావించెదా?” యంచు నే మొదట నుయ్యాలూగితింగానిమొ
 క్కెద నోతల్లి! కిరీటిఁ జేసితివి శ్రీకృష్ణుఁడ నిష్ఠేతి నీ

దుదయోద్యోగము మేరమీతె”నని సంభోషింతుఁగామేశ్వరీ. 410
 *మ॥ “జననీ! సాంబునిమూర్తియే యితఁడు నిస్సందేహ” మంచున్ జగ
 జ్జనముల్ చెప్పికొనంగఁ జాలిన యశశ్శాలిన్ బురోధఃకృతి
 స్థునిగాఁ జేసి కిరీటుమున్ శిరమునందు నిల్చుఁగా జేసి ధ
 న్యుని గావించితి వట్ల దాఁటు డతఁ డెందు న్నీకుఁ గామేశ్వరీ. 411
 మ॥ పరతంత్రుండగు సాంబమూర్తి నను సంభావించె బట్టాభిషే
 కరమాభాస్వరుఁగా నొనర్చి; కవితాఖండైక సామ్రాజ్య మే
 భరియింపంగలనే? మదాప్తనఖుఁ దిర్పన్నన్ వెలింజేసి యొం
 టరిగా నిల్చియు నింతసేయుదు రె? అన్యాయమ్ము కామేశ్వరీ. 412.

• టిప్పణి॥ గది-రోగి (గదః రోగః అస్యాఽస్తి) గదగలవాడని అర్థాం
 తరం, గదిగా నుండిన నన్నున్-గదియే నేను నేనే గది యన్న రీతిగా నున్ననన్ను
 అనఁగా పదకగదితప్ప వీధిముఖంకూడా చూడనినన్ను, అని తాత్పర్యం, కిరీ
 టిన్-కిరీటముకలవాణ్ణి, నాటినభలో పుష్పకిరీటంతో పమ్మనించినది తాత్పర్యము
 గదకలవాడున్నా, కిరీటం కలవాడున్నా శ్రీకృష్ణుఁడు (“కిరీటినం గదినం” అని
 భగవద్గీత చూ॥)

* టిప్పణి॥ సాంబునిమూర్తి-సాంబమూర్తి. శ్రీబులుసు సాంబమూర్తిగారు
 వభాద్యక్షుడై ఆపుష్పకిరీటము వలంకరించినట్లు, వాల్మవచరణంలో దేవీభాగవత
 సంప్రదాయరీత్యా సమన్వయించుకోవాలి-శివుఁడు శక్త్యధీనుడని ఆశయము—

▣ టిప్పణి॥ పరతంత్రుఁడు-గవర్న మెంటు మంత్రి, అని ప్రకృతార్థం, శక్తివశ
 తంతుగఁడని శివునిపక్షం,

*శా॥ సాంబుం డెవ్వఁడు? రామదా, సతఁడెవో? సాంబుండు, వీరిద్వారో
యంబా? నీదయకల్మి నామెడల సత్యంతానురక్తుల్ నితాం
తంబున్ బూజ్యులు నాకుఁ, బూజకులుగా దైవాణి రెంతెంత కా
ర్యంబేనిన్ ఘటియించు నీదుకృప సత్యం బింత కామేశ్వరీ. 413

*మ॥ సుతుఁడై యుండఁదలంచి వెంకట తపస్సుం జేసియున్నాఁడు, త
త్కుతుకం బింతియ, తోడఁబుట్టుటకు సంకోచించు నేమన్నఁ ద
న్మతికిన్ దద్దదశబ్ద మెట్టులయినకా గల్పించుఁ బో? భీతి; పు
త్రోతకే అర్హుఁడు వీడు; తత్పదవిసే స్థాపించుఁ గామేశ్వరీ. 414

||శా॥ తోడం బుట్టినవానికన్నఁ దనపుత్రున్ వేయిరెల్లెచ్చు గా
పాడున్ దల్లి! యటంచు నే నెఱిగియే భ్రాతృత్వ మార్జించియున్
వీడంగా వలసెన్, నిరాదరణగా వీక్షింప కోయమ్మ? నీ
వాఁడన్ జెప్పెడిదేమి? నీయదియ నాభారమ్ము కామేశ్వరీ. 415

* టిప్పణి॥ రామదాను—రామునికి భటుఁడు, అంజనేయులు శివావతారము
గాన సమన్వయ మగును. అతఁడెవో—ఆ అంజనేయులే, సాంబుండు—శివుఁడు,
పూర్వోక్తరీత్యా యద్వైతి అభేద మనుట, వారిద్దఱును దేవతలలోనివారే కనక నేను
పూజించఁదగ్గవారు. పరిస్థితసభలలో నన్ను పూజించుచున్నారు. ఇదంతా నీయను
గ్రహ మాహాత్మ్యముగాని నాకే కదనుట. ఒకనాటిసభకు బయలువారున్ను
వేతొకనాటిసభకు వేమవరపువారున్ను అదృశ్యులయి గౌరవించిరని ముఖ్యతాత్పర్యం.

* టిప్పణి॥ సరళక్తి నారాయణ సహోదరి యనువిషయము పూర్వజకుఁ దెచ్చు
కొని గదళబిమ్మలో రోగార్దకత్వ మున్నదని గ్రహించుకుంటే యీపద్యార్థం సుగ
మం. కేవలకిరీటిత్వం మాత్రం వుంటే శ్రీకృష్ణుఁడు కావడం లభించదనిన్నీ దానికి
గదిత్వం తోడు కావలసివస్తుం దనిన్నీ అందులో రోగం స్ఫురించడంచేత నాకు
భయమనిన్నీ తాత్పర్యం.

|| టిప్పణి: కిరీతిదారణద్వారా శ్రీకృష్ణత్వం సిద్ధిస్తే భ్రాతృత్వం సిద్ధించినట్లు
యిది కనుక దాన్ని యెట్లో సంపాదించుకొనిన్నీ పైకారణముచేత పదలుకొన్నం
ట్లుకు అన్యథా తలఁపవద్దని అభ్యర్థించినట్లు పద్యార్థం సమన్వయించుకోవలెను.

మ॥ పలుమాటల్ పలుకంగ నేల? యెటులో పచ్చప్ప కాలేజిలో
 ఎలఁగూడె బురవాసులన్ దుది కెవో పద్యాలచే వార్ధక
 ఫలనాదుల్ పొడకట్టకుండ చయ్యో సంతోష్టులంజేసి య
 ర్చిలి చూపించితి ని న్నుతింపఁగఁదవమ్మే? నాకుఁ గామేశ్వరీ. 416

శా॥ తా॥ “గాలేజిని” నొజ్జయై కవసవిద్యన్ సర్వధా ప్రిజ్ఞయై
 యోగంబందుఁ బ్రేవిష్టయై సతత ముద్యోగించు వేదాంత వి
 ద్యాగోష్ఠి జననంబు సార్థకతకున్ దానై ప్రకాశింప నీ
 భీగణ్య గనకాంబు నెన్నవలదే? స్త్రీలుందుఁ గామేశ్వరీ. 417

మ॥ ధన మాణ్డించుప్రసక్తి లేకమును నీ తృప్త్యర్జకున్ లేక యుం
 డిన విద్యత్తను గారవించుటయు సల్లె వేంకటాదీశు పూ
 జను నెగ్గించుట రెండుకార్యములు తా సాధింపఁగా నెంచి స్త్రీ
 జనవిద్యాలయమందు నొజ్జటిక మాసాదించెఁ గామేశ్వరీ. 418

మ॥ మునుపుండెన్ దరికొండ వెంకట * బుధామోదంబుగా వేంకట
 శుని బూజించి కవిత్వమెల్లఁ గడు నుశ్లోకంబుగా వేంకట
 శుని కర్పించి పర మ్మహా మ్ముభయమున్ శోభింపఁగాఁజేయ నే
 ర్చిస యిల్లా, లిపు డీపె కన్నడియె నారీకోటిఁ గామేశ్వరీ. 419

మ॥ ఒక స్వామ్యుర్చనమాత్రొ దృష్టిపడ కీ యోషాశిరోభూష గొ
 ప్ప కవీశానుల విద్యదీప్స్వరుల సంభావించి నూతార్లచే
 సకలాంధ్రావనికికె యశమ్మొసఁగెడిక సామాన్యమా? యీ మహా
 పక్రతి న్నిపును మెత్తువంచు మదిలో భావించుఁ గామేశ్వరీ. 420

మ॥ పయనంబన్న భయంబుఁ జెందు నను సౌభాగ్యంబు మజ్జాతకా
 శ్రీయ మేదో తరువాయి యన్నదని “మద్య” నేగఁగాఁజేసి యు

* టిప్పణి: వెంకమ్మగారికి కనకమ్మగారి ఆమ్మమ్మతల్లి విష్ణురాలు కూడాను.

చ్చాయయోగంబును సంఘటించి పిదపఁ బై లెక్కునల్లంతలో
దయనీయంపుటవస్థ గూర్చు టిది యే ధర్మంబు? కామేశ్వరీ. 421

మ॥ కలలో నేనియు దర్శనం బిడుమనంగా నేడు నెల్లూర ని
మ్మలఁ బ్రత్యక్షపు దర్శనమై దొరకెఁ బుచ్చు మొగిం బండె స్వా
ములు చిదూగిపులు కామకోటిగురు లీ పూర్వండునమ్మందు భా
సిలుచున్నా “ర్వేదకంగఁ బోవులత”లై శ్రీదేవి! కామేశ్వరీ. 422

శా॥ సామీప్యమ్మునఁ గూరుచుండు మని హస్తంబెత్తి నకగూర్చి బల్
ప్రేమంజూపిరి స్వామివా రది భవత్ప్రేమంబుగా నెంతు నీ
నామంబున్ స్మరియించువారలకు విన్నాణంబులోనైన ను
క్షేమంబుల్ నమకూరునంచుఁ దుదకున్ సిద్ధంబు కామేశ్వరీ. 423

శా॥ అంబా! కాంచిపురాధిదేవతవు నీవా పీతమో? నిన్ను ని
త్యంబుం బూజులొనర్చ నేర్పడిన దే నాయీ నినున్ భక్తి భా
వం బొప్పన్ భజించుచుంటి నిచటం బ్రత్యక్షమై తింక ధ
న్యంబయ్యెన్ భవ మింత కెక్కుడగు భాగ్యం బేది? కామేశ్వరీ.

శా॥ మాయూరే దయచేతుమం చొకట శ్రీమత్స్వామివా ర్వాస్తవ
షాయత్తమ్ముగ నంపియుండి రది భాగ్యంబంచు నే నెంచ న
ట్లా యాద్యుల్ దయచేయ రిప్పు డెటులో అబ్బెన్ భవద్దర్శనం
బోయమ్మా ! కృతకృత్యమయ్యె భవమం చూహింతుఁ గామేశ్వరీ.

మ॥ జననీ! నిత్యము నిష్కతోడ నినుఁ బూజుదన్ను సన్నొనిప
ర్యని దర్శించి యనుగ్రహింపఁబడితిన్ రోగమ్ము దాడవ్వగాఁ
జన కింకేగతి నన్ను వేపఁగలుగున్ జన్మాంతరమృందుఁ జే
సినపుణ్యంబు ఫలించె నిక్క మిది తచ్చిహ్నంబు కామేశ్వరీ. 425

మ॥ కలికాలం బగుఁగాక ని న్నెఱిగి చక్కం బూజుగావించువా
రల కిందున్ మఱియెందు నే సిలుగులున్ రాఁబోవు ప్రారబ్ధమున్
ఁబలిమి న్నెట్టఁగవచ్చు నీదుకృపకుం బాత్రత్వ మాజించి; యే
కలుష మ్మంటదు నీదు భక్తులకు నిక్కం బింత కామేశ్వరీ. 426

శా॥ కాంచీపట్టణ మేగి త్వత్ప్రసంగకంజాతముల్ మొక్కి నే
వించంగాఁ దగుపాటి దార్ధ్య మది దేవీ! నాకు లేదంచు నీ
వెంచెంబోలు నతర్కితోపనతమై యీవీట నీనేవ లా
భించం గారణ మేమి లేకునిక నీవే చెప్పు కామేశ్వరీ. 427

మ॥ ఇలువేల్పించు భజింతునో? మఱియు ని న్నీ రేడులోకాలకున్
దలవేల్పించు భజింతునో? యెవరు నీ త త్వము బోధించువా
రలు నా కో జగదంబ? నీవ యెపుడో బ్రహ్మజ్ఞుఁ గావింపఁగా
వలె నేకఁడని నిరే భజించెదను లోపం బేమి? కామేశ్వరీ. 428

మ॥ తననన్తం బఖిలము నాధకముగాఁ ద్వత్పాదపద్మార్చనా
వినియక్తాత్మవివేకు విమ్మనిని నేవింపంగ నా కబ్బె నో
కనీ? యెంతటిస్థుణ్ణమో? యిదియు దా సామాన్యమే? దుష్టుడో
మనుజుఁ డేగతిఁ దీర్థయాత్ర లొనరింప న్నేర్పుఁ గామేశ్వరీ. 429

మ॥ *స్మృతిదర్పంబు తృణీకరించి భవదర్శన్ దీక్ష నాజ్ఞించి శా
స్త్రంఁ రహస్యము లెఱింగి జ్ఞానమున సాక్షాచ్ఛంకరుండోయనం
జిలుప్రాయముననుండి మోక్షపదనిశ్రేణీవిధానమునం
నిగిడె యోగిని గంటి నీచరణసాన్నిధ్యాన గామేశ్వరీ. 430

* టిప్పణి: శ్లో॥ “సమోనమః కామకోటి మహాపీఠాధివాసినే
స్వామినే వేదవేదాంతసారసర్వస్వగామినే.”

మ॥ జనయిత్రీ ! నిను స్వమంగళను విశ్వభూతచారిత్రీ భా
గ్యనిధి స్నమ్మివాడ సక సుఖువుగా గట్టెక్కగాఁ జేయు మెం
దును లోపం బగుపట్టకుండుగతి సంతోషమ్ముతో జీవితం
బును నెట్టింపుము నాదుదోషములు నిర్మూలించి కామేశ్వరీ. 431

మ॥ నినుఁ గాంచీపురిపీఠదేవతను సంతోషించు సుబ్బానధా
ని ననుక శ్రీకనకాంబనత్మచికిత్సై నేమించి రప్పించుటక
గనకాంబాకవయిత్రీ నిత్యముఁ ద్రిలింగశ్రీమహాపీఠవ
ర్ధనియై శ్రీధమయు బానర్చెడి పవ్యం గంటి గామేశ్వరీ. 432

మ॥ *అమృతానందగురుండు సల్పు నుపదేశాభిఖ్యపీయూష ము
త్తమురా లా కనకాంబ సుబ్బానయ విత్త స్వామియా రెడ్డి స
త్తముఁడుం గోలి తదర్థ మచ్యులకు నందంజేయఁ ద్రిలింగపీ
ఠమునంజేయు ప్రయత్న మిప్పటికిఁ జూడంగంటి గామేశ్వరీ. 433

మ॥ తనసౌధమ్మున బీఠమున్నిలిపి నిత్యం బేమసారుల్ కృపా
ఖని శ్రీవేంకటనాథు సర్పితునిగాఁ గావించుచుక శ్రీగిరిం
ద్రనివాసిక స్మరియింపజేసెడి కృతార్థజ్ఞాన సత్కావ్య వ
ర్ధని శ్రీమత్కనకాంబధ క్తి మిగుల ధన్యులు కామేశ్వరీ. 434

మ॥ గురువాక్యంబుల సారముక సకలముక గ్రోసికరించెక గవి
త్వరసం బొడొక తోడుచేసి; భగవద్దాస్యమ్ముతో విడ్వదా
దరముంబూని యొనర్చు సత్కృతులతో సంభాసపేతమ్ముగా
జరుపుక మా కనకాంబ జీవితము మెచ్చుండెల్లఁ గామేశ్వరీ. 435

* టిప్పణి: ఈ పద్యంలోవున్న వ్యవ్రలంపటికి ధానోపదేశ్య అమృతానంద స్వామి. త్రిలింగపీఠస్థాపకులు గూడ ఈయనయే.

శా॥ తాతా శాస్త్రియు, దెందుకూరికృతి విద్వన్మూళి శ్రీపాదవి
ఖ్యాతశ్రీనరసింహాశాస్త్రి, మణియన్ గవ్యగ్రాంథ్ పీఠవి
ఖ్యాతిన్ దెల్పును రీబుఢోత్తముల నాకారించి నూతనార్లచే
సీతస్వీమణి గారవించె వినియుంటే? తల్లి! కామేశ్వరీ. 436

మ॥ పలువు ర్పండితు లేగుదెంచి కనకాంబా సాధరాజమ్మునం
దలి శ్రీవేంకటనాథునన్నిధిని శాస్త్రంబుల్ ప్రసంగించున
య్యెలమిన్ గాంచిన “గద్దవాల” పురసాదృశ్యంబు నానెమ్మదిన్
గలయంబ్రాణి స్ఫురించె నింతకును భాగ్యంబేమి? కామేశ్వరీ 437

*మ॥ కలలెల్లన్ గలలౌట దర్శశశి నాఁగా నున్న యీదేశమం
దలి విజ్ఞానము భావికాలమున నాధారమ్ము చేకూరుచో
వెలయన్ విత్తనముల్ లభింపవని తద్బీజమ్ముల న్నిల్పి నీ
తెలుఁగునీరీతము యత్నమున్ సలిపెడిన్ దీవింపు కామేశ్వరీ. 438

మ॥ కవితల్ సెప్పెడి స్త్రీలు మన్ గలర,యక్కాంతల్ కవిత్వమ్మునన్
స్వవివేకమ్మున జూపి, రీకనకమాపాండిత్య మల్లంతఁ బో
క విశేషించి విచక్షణత్వమునకున్ గాణాచియై విశ్వమా
నవకళ్యాణము గోరి వర్తిలెడి ధన్యంబౌచుఁ గామేశ్వరీ. 439

శా॥ యావజ్జీవము విద్వదాదృతికి శ్రీహర్యఁఖింపదార్పకున్
దావై యీకనకాంబసాధము ప్రిసిద్ధం బొత” మం చే నిదే
దీవింతున్ జనసి? “తథా” స్తనుము నాదీవించుటల్ సార్థక
శ్రీ వాటించెడి, నింతమాత్ర మిడుమి?చేయూఁతకామేశ్వరీ. 440

మ॥ కనకాంబార్చితమకా బహుకృతికి స్వీక ర్తృత్వమున్ “గామకో
టిని దర్శించుట, పిమ్మటన్ “విజయవాటిన్” నీదు మేల్పొలియం
దున నెన్నో దినముల్ వసించుటయు, వృద్ధుండైన నా కబ్బుజే
సెను శ్రీదంటుకులుండు సుబ్బున మదాశీః కామి గామేశ్వరీ. 441

* భీష్మణి* కలఁగఁబెట్టెను, లేదా చతుష్టయకళలు, కలలు-స్వప్నములు,

మ॥ కలికాలం బిది భక్తి యన్నను విరాగంబన్న విజ్ఞానపుం
 గలనం బన్న నభస్సుమంబు లగుచుం గన్నట్టునిప్పట్టునన్
 గలిసంతారకుండైన వేంకటనగాగ్రస్థాయి సేవించు నీ
 “తెలుగుంబీర” మదృష్టవంత” మని నిర్దేశింతుఁ గామేశ్వరీ. 442

*మ॥ బెజవాడన్ వసియించు పెద్దల నిటుల్ ప్రేరేపి న నీగతిన్
 భజియింపించిన నీకు వారికి నమోవాకమ్ము లర్పింతు నీ
 రుజులై యీ బెజవాడపౌరులు యశోఽర్థుల్ సంపదృద్ధిన్ సదా
 భజియింపన్ గరుణింపు మమ్ము?యనినిన్ బ్రార్థింతుఁగామేశ్వరీ. 443

మ॥ తట చే నామయపీడ నాఁగుటకునై త్వన్నామమంత్రంపునం
 స్మరణంబుంబొనరించుచుందు, నిది నీసంస్థానమా పోలు, త్వ
 చ్చరణారాధనకున్ ఫలంబుగ నిటన్ సన్నానముంగూర్చి నీ
 బరుపున్ దింపింకొనం దలంచినయటుల్ భావింతుఁ గామేశ్వరీ. 444

మ॥ ఇదియే నిక్క మటందువేని నిను నే నీమాత్ర వీడన్, భవ
 త్వదపూజారతికిన్ ఫలం బిదియునొ, దత్వజ్ఞు లాసించున
 ప్పదవుల్ వే, అవి గోరి నేను దసియింపం బూనితిన్, దానికి
 య్యదియాసన్ గలిగించునట్టి యొకసూచ్యార్థంబు కామేశ్వరీ. 445

శా॥ “నేరంబుల్ పదివేలు గల్గిన నెదో? నేర్పున్న నద్దానినే
 ఆరాధించెద రుత్తమోత్తము” లటం చారోక్తు లాలింతు నీ
 పౌరుల్ నాయెడఁ జూపునాదృతియుఁ దద్భావంబె తెల్పున్ బుర
 స్కారమ్ముల్ ఘటియించు నీ కిదె నమస్కారమ్ము కామేశ్వరీ. 446

టీపుణి॥ చెన్నపురిలో త్రిలింగపీఠసన్మానం జరిగిన తర్వాత నెల్లూరులో
 శ్రీకామేశ్వరీ పీఠస్థులదర్శన మైనదనిన్నీ తరువాత బెజవాడలో పురపాలకసంఘం
 వారి పెద్దసమ్మానం జరిగిందనిన్నీ తెలుసుకోవలెను.

*మ॥ కనకమ్మన్ గురిపింతునంట! అదియుం గాదమ్మ; చోద్యమ్మ? మృ
త్కనకంబుల్ నమద్యుప్రిఁ గాంతురుగదా! ధన్యుల్ మహాభాగు లో
కనకాంబా? ఘను లీగతికై నలుపు నత్కారంబుకన్నన్ మతిన్
“గనక” మ్మంచొకఁ డుండునే? వినెద వక్కాణింపు కామేశ్వరీ. 447

మ॥ అసలే యి ల్గదలంగఁ జాల నను న న్నాయూరి కీయూరికిన్
వెన నేగించితి పెద్దపెద్దలకు నావేశంబు కల్పించి పె
ద్దసభల్ సత్కృతులున్ ఘటించితివి వృద్ధత్వమ్మునం దిట్టి మే
ల్కుసి గల్పించిన నీయుపాసనకు మొక్కుకూర్ పెక్కుకామేశ్వరీ. 448

*మ॥ ననుఁ గాపాడితిరుగ్గు వృద్ధుఁజ్వరితు న్నా కుట్టఁగాపాడి తి
న్నని యారోగ్యము నిచ్చి తైహికసుఖానందప్రదంబైన నీ
ఘనవీరమ్మున నున్నస్వామి నెలమిన్ గన్గొంట చేకూర్చి తెం
తని వణ్ణింతును? నీకృపాకలనమాహాత్మ్యంబు కామేశ్వరీ. 449

మ॥ భవితవ్యంబగు నైహికమ్ముకొఱకే బ్రహ్మాండమా యత్నమున్,
గవులుం బండితులు స్నృపాలు రొరులుం గావించు రేకొంచెమున్
శివ? యేమందును? బారమార్థికముపైఁ జిత్తమ్ము శిక్షింపఁ బో
రవివేకమ్మన? దీనికన్నఁ గలదే? అస్యమ్ము; కామేశ్వరీ. 450

మ॥ “తెఱవంబున్ల దివంపుద్వార” మని నిద్దేశించె నోయమ్మ? యీ
సరజన్మంబును వ్యాసమూని; అది సంధానించియున్ జ్ఞానపుం
దెరువుం జూప వడేమి? తల్లి! సకలార్తిధ్వంసకంబుల్ భవ
చ్చరణంబున్ “శర” ణంటిఁ బోకడపు మజ్జానంబు కామేశ్వరీ. 451

* టిప్పణి॥ కనకాంబా:-కనకదుర్గా

* టిప్పణి॥ ప్రోవలో చిన్నచిరంజీవికి అనారోగ్యం చెల్లగడి భగవదను
గృహముచే వివరించినదని కా॥

మ॥ తను పున్నంతకుఁ బ్రాణికోటి కెదియో తాపత్రయ మ్ముండు “న
త్తనుపున్ వీడి సుఖంపవచ్చు” ననుచోఁ దన్వంతరం బబ్బు న
న్మను లేమార్గము దోచకే నినుఁ బరమ్మ నైమ్మి ధ్యానింతు ర
ప్పని శ్రేయస్సులకెల్ల “మూల”మనుచుకా భావించుఁగామేశ్వరీ. 452

శా॥ “బంగాళీ” అల “రామకృష్ణుఁడు” తరింప నేరై నీయర్చక
త్వాంగీకారముచేతఁ, బిమ్మట “వివేకానందుఁ” జాయెజ్జిచే
తం గాదే? తరియించె, జ్ఞానమునకుం ద్వతేవయే ముఖ్య మె
బ్బంగిన్; ధీవరుఁ డాదిశంకరుఁడు నీభక్తుండు కామేశ్వరీ. 453

శా॥ సారం బించుకయేనిఁ గన్పడని సంసారమ్మునన్ భార్యయే
“సార” మ్మందుమొ? యెంతసార మది సత్సంతానమే సంసృతిన్
సార మ్మందుమొ? అట్టి సంతతి ప్రపంచమ్మందు మృగ్యంబు, ని
న్నారాధించు టాకంఁడె సంసృతిని సారాంశమ్ము కామేశ్వరీ. 454

మ॥ ఇది పాపం బడగించి పుణ్యకృతులందే యిచ్చు చొప్పించు, సం
పద కాసించిన లోప ముండదు, దురభ్యాసమ్ము లం బుట్టినీ
యదు జన్మాంతరమున్ ఘటించిన భవిష్యత్కాలమెల్లన్ శుభా
స్పదమా నట్లానరించు ముక్తియును సంపాదించుఁగామేశ్వరీ. 455

మ॥ ఒకఁడున్ పోయఁ డదేమి పాపమొ? మహాయోగమ్ము సంసారమం
దకలంకమ్ముగు నట్టిదున్న దని దివ్యజ్ఞాని; అల్లయ్య దీ
నికి నాలాయవడం గడంగుదురు మానిశ్రేష్ఠులెల్లన్ విరా
గికదా! మంచి యదృష్టశాలి; అతనిన్ గీర్తింతుఁ గామేశ్వరీ. 456

మ॥ ఉఱుకన్ బుద్ధి జనించు సంద్రీమున నొక్కొక్కప్పు సంసారపున్
సరణిన్ జూచిన; సంతలో నెటులొ వాత్సల్యమ్ము చూపించు నీ
చరణారాధన; అక్కతానఁజామి? యీసంసారమందుండి నీ
స్వరణన్ సల్పుచునుంటి నెట్లు నను సమ్మోనింతో? కామేశ్వరీ. 457

శా॥ భారంబున్ వహించునప్పుడె తృణప్రాయమ్ముగా నుండె సం
సారం; బిప్పుడు భార్య వోయినది, నే నన్నాసినై యుంటి సం
సారంపున్ భర మేను లోఁగుకొలఁదిన సాధించఁగాఁ జొచ్చె నే
నేరీతిన్ దరియింతు? సిద్దుచరణంబే దిక్కు కామేశ్వరీ. 458

శా॥ సంతోషంపడుచున్ గ్రహించుఁ గడు విశ్వాసమ్ము చూపించు నే
సుంతేనిన్ బెరవాని కిచ్చునెడలన్ స్తోత్రమ్ము గావించుఁ, దా
నెంతే నిచ్చుచుగాక సంసృతి, కొకండేనిన్ లవంబేనియున్
సంతోషింపఁడు తృప్తి జెందఁ డిది నైజం బంబ? కామేశ్వరీ. 459

మ॥ గతమందే గతియింపఁగాఁ దగిన నాకాయమ్ము దీర్ఘాయురు
న్నతికిం బాత్రముజేసి నిల్పితివి, దీన నేను నీనామస
న్నతి సేయంగలవాడ నైతి గడు ధన్యు జేసి తోతల్లి! యే
వెతుకొ సోకఁగ నీక చూడుమని ని స్వేధింతుఁ కామేశ్వరీ. 460

◆మ॥ ధనధాన్యమ్ములు చాలినంతవఱకే తల్లి! నినున్ గోరియుం
టి నటే యిచ్చితి వేను సంసృతి నకుంతభూతమా తీవి నె
వ్వనికిన్ లోఁగక నెట్టుచుంటి, నిపుడో? వార్ధక్య, మేలోపమున్,
నను బాధింపకయుండఁ జూడు మనియే నా మొత్త కామేశ్వరీ. 461

*మ॥ నలుబై యేండ్లకు మున్న నేను గలలోనం గామధేన్వాత్మతీన్
గలయం గన్గొని “కామధేను” పద మంకం బుంచి దారిద్ర్యమున్
దొలఁగఁ జేయు” మటంచు వేడితి, నటే దూరమ్ముగా నెట్టి ని
చ్చులు నా కిచ్చితి వెచ్చుగా నకల మైశ్వర్యంబు కామేశ్వరీ. 462

• టిప్పణి॥ మొట్టమొదటి కామేశ్వరీలో—అతిభుల్లవచ్చిన గారవించుటను॥
అనే పద్యంలో చూడఁదగు.

* టిప్పణి॥ కామధేనుపూరణ సిద్దుకరుణ నానచిని జెలుకవమ్ము॥ అనే సీస
పద్యం గోదేవి అనేపుస్తకంలో చూడఁదగు.

□ మ॥ శివసంధాయిని, వీ వానంగనివి యే శ్రేయస్కులున్ లేవు స
ర్వవిభాలం గనిపెట్టుచుంటి “సిరిసంపత్తుల్ గలార, డంచు ని
క్కవి కెందున్ యశ మబ్బు జేసితివి, మోక్షం బింత కేముండు? నా
కవనంబే యొకముక్తి, నాకవన మేగం జూడు కామేశ్వరీ. 463

మ॥ అది సాధించెడి దొక్కభక్తియె, త్వదంఘ్ర్యంభోజనంసక్తి నా
కొదవుంగాక, మఱొక్కజన్మముననో? ఒండాక్కజన్మాననో?
త్వదధీనంబగు నాదుకోర్కి యిది సిద్ధంబౌత, “మిడ్డే” యటం
చెద కేమాత్రము లేదు తొంద, రెపుడో? యీవమ్మ? కామేశ్వరీ.

మ॥ అయిదాటేడులనుండి జీవితము “కారాగార” మన్నట్టు లే
దియొ? మాదిగ్గిం గనుపట్టెడిన్, నభల కెందేనేగ నేమయ్యె? నీ
దయనీయంపుటవస్థ గణ్యమగునే? తల్లీ! దివారాత్రముల్
శయనాగారమునంద యేగు టదియున్ సౌఖ్యంబె? కామేశ్వరీ. 465

మ॥ జరుగున్ శిష్యులపాఠముల్ గవితయున్ సాంగున్ గవుల్ గౌరవ
స్ఫురణం బొప్పంగ విన్నుకబ్బములఁ దప్పల్ దిద్దునానేరుపున్
సురుంగన్ లేదిది యేటిరోగమొ? ధృతాసు న్నన్న శయ్యాగృహో
దరవాసిం బొనరించె నీ కిది యుపేక్ష్యంబయ్యె గామేశ్వరీ. 466

మ॥ “జరవోమ” బిది యునువేమొ? విను నిచ్చల్ వృద్ధులైహృద నీ
ధర నల్వంకలు “రైలు”పైఁ దిరుగు నానన్యాత్మకుల్ పల్కు రుం
డిరి, నాకంతటిపాటి యోపికయివన్ లేదయ్యె శయ్యాగృహో
దరమే స్వము నయ్యె నీ కిది యుపేక్ష్యంబయ్యె గామేశ్వరీ. 467

□ టిప్పణి: నాకవనము—వర్గవనము. సంవనోద్భవ మన్నది. నామకా
అవనంబు (రక్షణము) అనియును మొదట నాకవనవనమును విడచిపోవఁదగు,
అక్షంకో, నీవు రక్షింపఁడు ముక్తి అని తార్కర్యం, నే నెల్లప్పుడు నిట్లు కవిత్వము
చెప్పికొనుచుండుటయే ముక్తి అని ధ్వని—

శా॥ నీనేతృత్వమునన్ జగమ్ము నడుచు నీ భక్తుడ న్నేను నీ
 ధ్యానంబుం బొనరించు నాకెదియు దైన్యం బబ్బుగా రాద యె
 ట్లో నాదైన్యము “నీదుదైన్య” మని నీ పూహించి నాజన్మమున్
 మానార్హముగ నేగున ట్టొనరుపం బ్రార్థింతుఁ గామేశ్వరీ. 468

శా॥ అద్వైతం బది యెంత వల్లెయిడినన్ ద్వైతంబె పో! ముక్తికిన్
 సద్వైద్యంబగు, భక్తి ద్వైతముననే సర్వత్ర వర్తించు నే
 సద్వైతిన్ జని నయ్యు ద్వైతమునకే అర్పింతుఁ జిత్తమ్ము, భ
 క్తద్వారమ్మున మూఁఁడేనిఁ గను ముక్తిప్రాప్తి కామేశ్వరీ. 469

మ॥ “దినమున్ గండము” గాఁగ నిల్పితివి నాదేహమ్ము నానాట జీ
 వనశేషమ్ము గుణించి పెంచె దిదివో; “పాపీ చిరాయుష్కు” యం
 చనులోకోక్తికి లక్ష్య మాఁపునెడ దార్థ్యం బిమ్ము లేదేని చ
 య్యన నీనన్నిధి జేర్చుకొ మ్మితర మే నర్థింపఁ గామేశ్వరీ. 470

శా॥ ఆరోగ్య మ్మిడ నేర్తు వాయు విడ నే రైశ్వర్య మీనేర్తు వం
 బా? రాజ్య మ్మిడ నేర్తు, విన్నియుచు మిథ్యాభూతముల్ వీని నె
 వ్వారున్ జ్ఞానులు గోర రేనెఱిగి యప్రాజ్ఞుడ నౌచుండు సం
 సారం బితుకు మూల, మయ్యది కడుం జండాని కామేశ్వరీ. 471

శా॥ ఏనీచమ్ముచుగాని పాడుపనిగానీ లంచమేగాని యే
 దేనింగాని యొకర్పఁ జేయునది యీ ఘోయంపు సంసారమే
 మానుల్ సైతము దీనఁ జిక్కికొని యాహ్నాహ్నముల్ ద్రోసి య
 జ్ఞానానం బడువార, లెంతయది??? సంసారమ్ము కామేశ్వరీ. 472

మ॥ పడుచున్ లేచుచు దేహయాత్ర నెఱుఁగి పాటించు నిష్ఠేని ని
 న్నెడఁద నిల్పి భజింపఁగాఁ దగిన నేర్పినైతి, వేరేతి గా
 గడఁగు న్నే భవసాగరంబు; భగవత్త్రైకర్యమేతప్ప వే
 టుడుపం బిందుల కెందుల గలదేమో? తెల్పు కామేశ్వరీ. 473

మ॥ పరిశీలించితి నేను ద్వత్పదయుగీభక్తుల్ వరం బీయఁగా
 నరుదేరం గని మొక్కి- యెయితరమే నర్థింప కర్థింతు “భ
 క్తిరసం బి”మ్మని; జన్మజన్మములకున్ దేవీ? భవద్భక్తియే
 తరణోపాయము లేదు వేటొకఁ డిదే తధ్యమ్ము కామేశ్వరీ. 474

మ॥ “గురు”వంచుం బ్రతిదానికిన్ వలయు, నాకో? నీపదద్వంద్వమే
 గురు వన్నింటికి, మంత్రతంత్రములు నేఁ గోరంగ లే దేరి; ద
 కొరులంగోరుటకన్న నిన్నడుగులే యుక్తం” బటం చెంచి నీ
 చరణద్వంద్వమే పట్టుకొంటి నఘనిష్కాసంబు కామేశ్వరీ. 475

మ॥ కరముల్ గాలినమీఁద నాకులకునై కష్టించు చందముతనన్
 మొఱకుల్ వోలె బుధాగ్రగణ్యులును దుర్రోహమ్మునన్ బుంగి నీ
 చరణారాధన వీడి నీచచరణానక్తిన్ గడు నొచ్చి య
 జ్ఞప్తవం జొత్తురు భక్తియుష్ట లయి; వింతెఁగాదె? కామేశ్వరీ, 476

మ॥ నరజన్మంబు పరీక్షకై యొసఁగు నన్నాళీజన్మంబు, దేవ
 రహస్యం బిది, ఆర్యు లీవిషయమున్ వాక్కుచ్చి రందండు; ధీ
 వరు లీయంశ మెఱింగికూడఁ దరుణీవ్యామోహముం జెంది నీ
 చరణారాధన వీడి చచ్చి మరలన్ జన్మింతు కామేశ్వరీ. 477

మ॥ చదువుల్ నేర్చితి సశ్రమమ్ముగ, సృష్టాస్థానమ్ములన్ బూజ్యతా.
 స్పదమై మించితి సశ్రమమ్ముగనె, సంసారమ్మునన్ బేరుగా
 బ్రమకన్నేర్చితి సశ్రమమ్ముగనె, త్వత్పాదద్వయీభక్తి నా
 కొదవుం గావుత మశ్రమమ్ముగనె యి ధ్లోతల్లి; కామేశ్వరీ. 478

శా॥ దేవీభాగవతమ్ము నాంధ్రమున నీదివ్యాచుకం పామృత
 ప్రావిర్భావముకల్పి నే నొడివితిన్, బ్రాప్తించె వేదాంతపుం
 ద్రోవల్ గొండొక అక్కతాస; నది యేవో? కొంత వార్ధక్యముం
 దావేశించి మనఃప్రశాంతికి నుపాయం బయ్యెఁ గామేశ్వరీ. 479

మ॥ అది తెల్లించుటకేని కారణము నీయవ్యాజకారుణ్యమే
విదితం బిప్పటి కయ్యె, నేరికిని దేవీ? భావికాలంపుసం
ఁదకే కా కటువంటి సన్నతి జనింపం బోదు, నిక్కమ్ము, త్వ
త్పదముల్ వట్టివదానికిన్ ఫలము సంపాప్తించెఁ గామేశ్వరీ. 480

మ॥ గురువొ బ్రహ్మమనీషి వ్యాకృతిని వాకుం జెప్పుచోఁ గొంత యు
త్తరమిమాంస ప్రసక్తియున్ దొరలి తత్తన్నరసముల్ గొన్ని నా
కెఱుఁగంగాఁబడె, వేఱు దేశికులు లేనేలేరు, వేదాంతిన్లె,
తరియింపంగల జ్ఞాని నాదునొకా? యేతన్నాత్రఁగామేశ్వరీ. 481

శా॥ “భక్తుండై తరియించుటే సులభ” మన్ భావంబు వేదాంతపున్
సూక్తుల్ దెల్పెడి, మంత్రతంత్రజపముల్ మోగమ్ములున్మాదృశా
వ్యక్తుల్ నేరరు, మానులే తగుదు రప్పట్లన్, ననున్ భక్తిసం
పృక్తున్ జేసి యనుగ్రహింపు మిదియే వేవేలు కామేశ్వరీ. 482

శా. వ్రాయం దగ్గది యెంత యున్నదియొ? సర్వంబున్ ముసీంద్రుల్ జగ
ద్దేయుల్ వ్రాసియె యుంచి, రీతనువునన్ గించిత్తునన్ గౌరవం
బాయార్యుల్ గమనింపఁజై, రిది పరం బ్రార్థించుచోఁ బూర్తిగా
సాయఁ బొట “నహేయ” మంచు నొడివెన్ శాస్త్రంబు కామేశ్వరీ.

మ॥ “దినగండమ్మును దీగ్గమాయపు”గ నన్దీవించి యిట్లుంచి సం
దున కేముండె ఫల” మృటంచు నుదియందున్ జూడఁగా నొక్కటే
కనుపట్టెనే, శివనామసంస్కరణమున్ గావించుకో నిట్టిచి
క్కనుసంధించితి వింతకన్న మఱిభాగ్యంబేది? కామేశ్వరీ. 484

మ॥ గతకాల మృటులున్న దానికొఱ కొక్కండున్ విచారింపఁ డా
గతకాలమ్మునకే యతించు, నది యేకార్పణ్యముల్ లేక నన్
గృతకృత్యుం డనిపించున ట్లొనరుషన్ గేల్కొడు నోయమ్మ? సం
స్థితిమగ్నుండను గాన నట్లడిగితిన్ జే సాచి కామేశ్వరీ. 485

మ॥ గతమందుం బ్రతిజీవి గర్భసరకాగారమ్మునందుండి యే

క్షితి కేతెంచెడి గాని లేశమును దక్షేశమ్ముఁ జింతింపఁ, “జా
గతమా రే పొకపీడ” యంచుఁ దెలియన్ గంపించుఁ జింతన్, బరీ
క్షితుచారిత్మమే దీని నొజ్జయగుచున్ శిక్షించుఁ గామేశ్వరీ. 486

మ॥ “ప్రతివాఁడున్ మృతిఁ జెందు నేనొకఁడనేబ్రహ్మయ్యవైయుందు”నన్
మతితో నెల్లరు జీవితమ్మునెడలన్ మాంద్యమ్ము గైకొండు) వ్యా
ధితుఁడున్ వృద్ధుఁడు నయ్యు జాతకముపై దీర్ఘాయువే నమ్ము, నే
కృతకృత్యుండును “సిద్ధ” మంచుఁ బలుకం డేమమ్ము? కామేశ్వరీ. 487

మ॥ తినుటే కష్టము, తిన్నవస్తు వది సంధిగ్ధంబు జీర్ణించు, టే
పనికిం దాఁ గొఱ గాఁడు, మి న్నొరయు లౌభ్యం బెన్న, నీతుల్ కడున్
వినుచున్ గాని వినం డెవండు, నకటా? వృద్ధండు జీవించుని
చ్చను వర్తించు నటన్న నెంత యపహాస్యం బంబ? కామేశ్వరీ. 488

మ॥ మును తాఁ జేసినయట్టి యప్పనులనే ముమ్మాటికిన్ జేయుచు
దనువెల్లన్ వఱులై స్వరమ్మునెడ గాఢద్యంబు నర్తింప గ
వ్వను గన్గొన్నను చూపికన్ బలెనె లౌభ్యంబుం బ్రదర్శించు వృ
ద్ధుని కన్నం బసిబాలుఁడే మెఱుఁ గటందు న్నేను గామేశ్వరీ. 489

మ॥ మనుజుత్వమ్మును బ్రాహ్మణత్వమును సంపన్నంబుగాఁ బైని వి
ద్య నెటో కొండాక నేర్చిపూడఁ బరమాత్మన్ గూర్చి యత్నం బొన
ర్పనిచో మూర్ఖుఁడే వానికన్న మిగులన్ బ్రాజ్ఞుండు; యత్నంబొన
ర్చినచో దుర్లభమేని నీకరుణచే సిద్ధించుఁ గామేశ్వరీ. 490

మ॥ “అమనస్కత్వ” మటంచు గ్రంథములు వ్యాఖ్యానించు నద్దాని నే
సుమనస్కుల్ కొనఁగల్గిరో? తెలియ దీశుల్ గారు సామాన్య ల
య్యమనస్కత్వమువట్ల; భక్తిమెయి నిన్ భ్యానించుటతప్ప నిం
క మజేయోగము నే నెఱుంగ నెఱులో? కాఫాడుకామేశ్వరీ. 491

మ॥ కలఁడేమో? యొకఁడేని సంస్మృతిని సౌఖ్యం బందుచున్నట్టి వాఁ
డిలలో, లేఁడనియే యనన్ వలయు లేనేలేనిచో నేల? వి
జ్ఞులుగూడన్ బడి పొల్లఁగావలయు నీకు నీపతి నిన్ను న
ర్చిలి నేవించి సుఖమ్ములం బడయలేరే? తల్లి కామేశ్వరీ. 492

మ॥ అరయ నేన నొక చిల్లిగవ్వయును గా నాలాటి యీనన్ను ధీ
వరుఁగా మేటిగృహస్థుగా సలిపి పేర్వ్యాపింపఁగాఁజేసి తెం
దటో? నన్నున్ గన వత్తు రద్ధుఁయి యంచ్చాభంగదోషమ్మునొ
ప్పరికింపం జనునమ్మ నీ కిది కడుం బాపమ్ము కామేశ్వరీ. 493

మ॥ కఱ వేతెంచెడి యుద్ధహేతువున లోకంబెల్ల నల్లాడు “హి
ట్లరు” దుర్వారుఁడు రావణున్ బలెనె వాలాయమ్ముఁ గావించుము
మృతతల్ భీతిని గొల్పుచున్న యవి యాచ్చాభంగదోషమ్ము దు
ర్భర మెట్లో? “మరియాదనిల్పు”మనినిన్ బ్రార్థింతుఁగామేశ్వరీ. 494

మ॥ ధన మీకున్నను వచ్చు బ్రాహ్మణునకున్ దాహంపుఁదీర్థమ్ముతోఁ
దిన నన్నం బిడునట్టులైనను ననున్ దీవింపు మోయమ్మ? యీ
జని కీమాత్రము సాయమున్ సలిపి యాచ్చాభంగదోషమ్ము సోఁ
కనిఘక్కిన్ గరుణింపు నీ కిదె నమస్కారమ్ము కామేశ్వరీ. 495

శా॥ నాయధ్ధాంగి ననుగ్రహించితివి ధన్యం బయ్యెఁ దజ్జీవితం
బాయుర్దాయము నాకుఁ బెట్టిచనె నిల్లా లెన్నియో? చిక్కులే
నై యీఁడం గలవాఁడ నైతిఁ బొడుగొ నాయుర్బలం బుండెఁగా
కేయాధారము లేదు ని న్నడుగుటే యే నేర్తుఁ గామేశ్వరీ. 496

మ॥ మును పర్యాదవులట్లు “యూరపు” జనుల్ ముక్కాకలం దేటిదే
వుని లెక్కింపరు వేద మొప్పికొనరున్ భూమీసుకులనాఁ గనుం
గొనరున్ వారలలోన వారిలకె యంకూరించె బో రిప్పు డే
మననా, భూభరనూఁగనియ్యదియు పాము మొక్కొక్క! కామేశ్వరీ 497

మ॥ అవివేకమ్మున కున్నవ్యాప్తి జగమం దావంతయున్ గూడ లే
దు వివేకమ్మున కేమి హేతువొకదా? దుస్కార్యముల్ సేయువాఁ
డెవఁడో? వాఁడె యగున్ ధరాధిపతి; బోకై కేవలం డిట్టిఁడే
యవునో? లేక వివేకియానా? తెలుపంబౌగ్ధింతుఁ గామేశ్వరీ 498

మ॥ జనులన్ దోచియు నూళ్లు గాల్చియు జగత్సంహారమున్ జేసిరా
జను నుచ్చైర్బిరుదంబు గైకొని గజాద్యారోహణాదుల్ పొన
ర్చిన నేమాఁ గృతమా నఘమ్మది జనుశ్శేషమ్మునందో? పరం
బుననో? పట్టి పలార్చకుండునె? చలంబుం బట్టి కామేశ్వరీ. 499

శా॥ ఏజోలిన్ గలిగించుకోక మది నిన్నే నిల్చి పేర్చిన్ మహా
రాజంబోలెను నిర్విచారముగ వార్ధక్యమ్ముఁ బోనెట్టఁగా
నేఁ జాలం బ్రయతంతుఁ బుత్రీకులు నా కీ రింత విశ్రాంతియున్
నాజన్మర్థ మె కారణం బగునా? అన్యం బానా? కామేశ్వరీ. 500

శా॥ ఆయమ్ముం గనిపెట్టి చేయరు వ్యయం, బాఙ్గింప రేలేశమున్
శ్రీ యాఙ్గించిన దెన్నినాళ్ల కగు? నాశీర్వాద మిమ్మంచు ని
న్నే యాచించెద వట్టి సోమరుల నా కీ విచ్చి ఆశీస్సునే
సీయన్ మానితివేని నెగ్గు టెటు లీవే చెప్పు కామేశ్వరీ. 501

శా॥ పొచ్చినాచరణమ్ముల న్నడువ రభ్యస్తమ్ము లయ్యె న్నవీ
నాచారమ్ములు; వీనికిం దగిన ద్రవ్యం బేది? ఆఙ్గింప రే
కాచంబుక, దుదిరోజులందు రుజయే కాకీవిచారంబు న
న్నేచంబూనె విరక్తి నా కెటులా? నీ వీవమ్మ? కామేశ్వరీ. 502

మ॥ అరరే? భారతభూమిదుర్దశ? అరణ్యాన్యంతరంధ్రస్తద
ద్వరజాతిం బడి యుండ మన్న నటకుం దోడ్తో “సినీమాలు”నా
గరికాకారపుసారు “టీ” యు “నుపమా” “కాపీ” బిడీయున్ మొదల్
ఫరివంధివ్రజ ఘేగి సిల్చు నిది యేపాపంబా? కామేశ్వరీ. 503

మ॥ “భగవంతుం యోకఁ యన్నవాఁడనుచునే” స్రాబల్కులం దేలు లేఁ
డగుపట్టండె? నిజాన కున్నయెడఁ, నం చజ్జండు వాదించుచున్
దెగు దుష్కర్మము లాచరించుటకుఁ; దద్ధీరత్వమే నెగ్గిన
ట్లగునేమో కద? నీయుపేక్షయును దోడ్పానేని కామేశ్వరీ. 504

మ॥ భవదీయాలయముల్ చెడం గనియు స్వల్పంబేని గల్పించుకో
వెవరో? యూరపు ఖండమం దెవరినో? హింసించుచున్నారనన్
జెవికి స్నీ కెటులెక్కు? నీదునునికిన్ సిద్ధాంతమున్ జేయ న
త్కవు లేయాదరు వింకఁ జూపవలె వక్కాణింపు కామేశ్వరీ. 505

శా॥ నాదా నాల్క-“నమశ్శివాయ”యనుమంత్రం“బోం” సమేతమ్ముగా
సూదంబున్బలె నంటుకొన్నది, ననున్ శుద్ధం బానర్పంగ నీ
వోదేవీ? యిది నా కొసంగి తని నే నూహింతుఁ దన్మంత్ర మా
స్వాదింతున్, మదిమాత్ర మూరక యెటోపర్వెత్తుఁగామేశ్వరీ. 506

శా॥ వ్యాధిగ్రస్తతచేఁ బవిత్రీతకు నే నర్హుండఁ గానంబ? నన్
శోధింపం బని లే దెఱుంగుదు మనశ్శుద్ధండు వీడంచు; దు
స్సాధంబైన భవత్పదాశ్రయమునే సాధించితిన్ దాన న
దోష్భం బందితి దీని నిల్పు మనిశమ్మున్ దల్లి! కామేశ్వరీ. 507

మ॥ శివనామమ్ముజపించు హేతువున నీ “చెల్విళ్ళ” వెంకన్న తాఁ
“దెవులందుండి సుఖించుచుంటి” ననుచున్ దెల్పంగదా? “తద్వచ
స్సుప్తథా గానియటుల్ భవత్కృపనొగిన్ జూపింపుమోయమ్మ? న
న్నవని న్నిల్పినయంతకాల” మని నిన్నర్థింతుఁ గామేశ్వరీ. 508

మ॥ తెవులున్గొంటుగ నుండి కూడ సుజనభ్యేయమ్ముగా జీవితం
బెవరు న్నవ్యనీరీతిగాఁ గడపినాఁ డీవెంకఁ డిందాఁక; న
న్నవమానింపఁ దలంచె నీతెగులు సాయం బీగదమ్మా? మహా
కవినై యె ట్లవమానముం గుడుతు వక్కాణింపు కామేశ్వరీ. 509

మ॥ ఒక దీప్తింబగు వ్యాధి నన్ గుడుపు నెన్నో చిత్తు, లేమందు దీ
నికి లేదంబరా? నీదు పాదరజ మొండేయండె, నాయున్ను బా
ధకమై నన్నల యించుచున్నది భవద్భావంబు గుర్తింపరా
దకటా? దీని కుపాయమున్ సలుప లేవా? తల్లి? కామేశ్వరీ. 510

శా॥ నా కన్యం డుపచారమున్ సలుపకుండన్ దేహయాత్రావిధుల్
సీకారుణ్యముకల్గి నిందనుక నేనే నల్పికింటిన్, గృహ
న్నాకోర్కిన్ సఫలం బాసర్పి తుదిదన్నన్ చోవని మ్మిట్టులే
సీకారుణ్య మొసంగలేని దొడకున్నే? తల్లి! కామేశ్వరీ. 511

మ॥ సలుపుర్ శిష్యులు నేనకుల్ గలరు నాపై భక్తిచుంతుల్, పదం
బుల నొత్తంగఁ గుతూహలంపగు నెడం బోఁ ద్రోయఁగాలేక యం
కిలి నేఁజెప్పఁగ లేమి నీకెఱుకయే, కించిత్తునుంఁగూడ న
స్యలకు న్నేఁబని చెప్పకుండ వరమిమ్మోయమ్ము కామేశ్వరీ. 512

మ॥ పరమాసహ్యముగాఁ గనంబడెడి సంభా! చేతులుం గాఢులుం
బరమేశుం డిడియుండ నొండొకనిచేఁ బ్రాజ్ఞు డెవో గొప్పకై
పరిచర్యం గొనుదైన్యముం గనినఁ “నత్రావరణకర్మంబు నా
పరమున్ జేయకు” మంచు సారెకునినుం బ్రాప్తంతుఁగామేశ్వరీ 513

మ॥ అది “యైశ్వర్యపులక్షణ” మ్మనియె దేహకోగ్యసంపన్ను ల
భ్యుదయస్థుల్ తలపోయుచుందు రిది నా కొక్కింతయు న్నచ్చ దా
పదకున్ గుర్తది, మద్దురూత్తముఁడు శ్రీబ్రహ్మయ్యవిజ్ఞుఁడు నా
కిది నేర్పెన్ దనదాపివర్తనముచే నేనాఁడొ కామేశ్వరీ. 514

మ॥ బ్రతు కీనాయది నీకు నచ్చునెడలం బ్రస్థానముంఁగూడఁ బం
డితమాన్యంబగున ట్లొనర్పు మనియే నిన్నేను బ్రార్థింతు జీ
వితశేష మ్మఖిలంబు నిన్నొ! హరినో విశ్వేశు నీభర్తనో;
మతిలో నిల్పెడినే ర్పొనంగి నను సంబాళింపు కామేశ్వరీ. 515

మ॥ రుచరాకల్ మటి భస్మ మీద్వయము నోడుద్రాణి? నీభర్త కా
స్పదముల్; గావున నాకు వీనియెడలన్ భక్తిప్రపత్తుల్ పొరిం
గుదిరెన్ బాల్యమునంద; యీద్వితయమే “గొంపోవుగైలాస”మం
చెద నూహించెద నాత్య మున్నయది నాకిప్పట్లు గామేశ్వరీ. 516

మ॥ జననీస్వర్గతివేశ శామనభటుల్ సాక్షాత్కరింపంగ సూ
చన నా కయ్యను చేసె నే నిడితి మంచమ్మందు రుద్రాక్షమా
లను, మాయమృభయమ్మడిరె నిదివాలాయమ్మ సాక్ష్యమ్మ నా
కనుభూతంబగుట్లు కన్నడియె నే లా! వేటు కామేశ్వరీ. 517

*మ॥ అనదర్థమ్ముల నర్థవాదములు వ్యాఖ్యానించుటల్ గూడ ను
న్న సమాచారమె కాని కొన్నిటియెడన్ మాధార్థ్యమేయుండునా
రసి తన్నిర్ణయ మాచరింపంగల ధీరగ్రామఃఖల్ మృగ్యులా
రసికుల్ నమ్ములు వారిపాదముల నారాధింతుఁ గామేశ్వరీ. 518

మ॥ శ్రుతివాక్యమ్ములలోఁబురాణములలోఁ సూక్ష్మాంశమున్ దేహి ను
న్నతికిం దెచ్చెడి వుండవచ్చు, నవి విజ్ఞానుల్ గ్రహింపంగలా
ర్థతిమత్తన్ గడుఁ గల్గియుండియును దుర్మానుల్ గఱన్లేకు సూ
ప్యతమా మార్గము చిక్కుటన్నఁ బయిపై నే యున్నె? కామేశ్వరీ.

మ॥ శ్రుతి భిన్నంబు స్మృతుల్ విభిన్నము, లటంచుం బల్కుచోనేకవా
క్యత సిద్ధించుట యెట్లు? తావకకటాక్ష శ్రీనిధానుల్ మహా
మతులున్నారు మహానుభావులు; తనామూతంబు లర్థంబు ల
న్వితకిన్ వారికి లోఁగు సత్యమగుఁ దన్నిర్ణీతి కామేశ్వరీ. 520

మ॥ నదులెల్లన్ జలధిం జొరంబడువయి న్నానాప్రభేదమ్ములున్
వదలున్; గోచరమా సభేద మటులే ప్రజ్ఞాపితృ మృతం

* టిప్పణి॥ శామనభటుల్ = యమదూతలు, ఆయావద్యమునందలి విషయం
తత్కాలింపం దక్కడ మన్న బంధువులు వగైరా లందఱూ చూచి ఆశ్చర్యపడిరని
యెఱుంగునది. నానీనమ్మికకు కారణం దేవీభాగవతమే.

- డుదయింపం గనుపట్టుఁ దత్త్వ, మది యెన్నో! జన్మముల్ నేయుభా
గ్యదశంబట్టి లభించుఁ బైపయిని లే దాదృష్టి కామేశ్వరీ. 521
- మ॥ కవితల్ గట్టఁగవచ్చు తాలు గరఁగంగాఁ బాడఁగావచ్చు భూ
మి విభండై కడుఁ బొంగవచ్చు, నెలమి నింటన్ జరింపఁగవ
చ్చు “వివేకంబు గడింప నేరఁ”డనుటేచోద్యంబు, శోచ్యంబు మా
నవజన్మ మృది లేకయుండినయెడన్ వ్యర్థము కామేశ్వరీ. 522
- మ॥ తెగులుం “బూర్తిగ రూపు మాపు, మనివేధింపన్నినున్ గర్భపుం
దగులున్ మాపఁగ నేరికేని దరమే? తల్లి! యెటో కాలము
న్నగుఁబాటందకయుండ నెట్టునటులైనంజూచుచున్నావు, వృ
ద్ధగు నాకింతియ చాలు నింతకధిక మృద్ధింపఁ గామేశ్వరీ. 523
- మ॥ నవరాత్రిమ్ములు వచ్చెనేమనెదవో! నాశక్తి నానాటికిన్
జవితెన్ వ్యాధికి ముక్తి లేదెటులు నాచేఁ బూజ నెగ్గింతు నీ
శివతాతిత్వము సాయమైన యెడలకా సిద్ధించు నేలాటివై
భవమున్ దోమయు నేనుఁగైయెలమి విభ్రాజిల్లుఁ గామేశ్వరీ. 524
- మ॥ గతసంవత్సర మిట్టిశంకయె మదిన్ గప్పట్ట నిన్నేను గో
రితిఁ బూజించెడి శక్తి నిచ్చి వ్రతపూర్తిన్ జేయుటే కాక స
త్కృతికై పిల్చిన చెన్నపట్టణము సన్నేగించి తాచెది య .
దృఢత మెట్లేగితి? నెల్లు వచ్చితి? నదేదో? మాయ; కామేశ్వరీ 525
- * శా॥ నీతేజస్త్రిసరేణు వగ్ని నటు మండించున్ భవత్రేజ మ
వ్యాతూలు న్నెగడించు మేఘములచే వర్షంబు గల్పించు నో
మాతంగీ? అలకత్త్రుఁంపుఁ గత యీమర్కము వాక్రిచ్చు యా
భాతధ్యమ్ముగ నేరికిన్ దెలియు? నీతత్త్వమ్ము; కామేశ్వరీ. 526

*టిప్పణి॥ కత్త్రుఁంపుఁ గత=నీరసమైన గడ్డిపోచకు సంబంధించిన యితి
హాసము ఆయా యితిహాసం తృణమొక్కండఁబెట్టి అనే నాలుగవపద్యపుటిప్ప
ణిలో కొంచెం సూచింపబడింది అక్కడ చూచుకోండి=

మ॥ చెవికిన్ లేపుగదా? చెవుల్, కనులకున్ జెన్నారునే? కన్ను, లి
య్యవి యయ్యై పను “లెట్లు సల్పు” నన? నయ్యైచోట్ల నీతేజపున్
లవ మయ్యై పను లాచరించెడిని వాలాయమ్ము తా నుండి నా
కవితాకల్పన గాదు వేద మిటు వక్కాణించుఁ గామేశ్వరీ. 527

మ॥ చెవిలో నుండువు కంట నుండు హృదయక్షేత్రమ్ము నం దుందు వ
య్యవి నిన్నుంగన వీ “చిదంబరరహస్యం” బెట్టిదో? ఇంటిదొం
గవు నీ, వీశునకేనిఁ బట్టువడ వాఁగా? యీప్రపంచంబు పెం
తువు నీ కిచ్చజనింపఁ దుగ్గింతు విదియేదో; మాయ కామేశ్వరీ 528

మ॥ సృష్టింగూర్చి యొనర్చు ప్రశ్నకు జవాబేలేద యేపెద్దలున్
స్పష్టంబౌగతిఁ జెప్పలేరు త్వదభిప్రాయంబు; సాక్షాజ్ఞగ
త్రస్పష్టం బృచ్చ యొనర్చినట్లును సమాధానంబు శూన్యంబ యాఁ
గష్టింపం బని లేదు హేతు వెదియో? కావచ్చుఁగామేశ్వరీ. 529

శా॥ మాయన్ బుట్టుచుమాయనేపెరుఁగుచున్ మాయన్ దుదిన్ గిట్టుచున్
మాయాకార్య మెఱుంగ లేనిజడు బాహ్మయార్థముల్ నేర్తురే?
కాయంబే పరమాత్మగాఁ దలఁచు నజ్ఞశ్రేణి కే రెంతగా
నాయాసంపడిబోధ చేసిన వృథాయాసంబ కామేశ్వరీ. 530

మ॥ అమృతం బాగళ మాహరించినను “దేహం బెప్పుడోయూడు”నం
చమరేంద్రాదుల జీవితావధులు వ్యాఖ్యానించు నట్లాటచే
నమరత్వ మ్మది “నేతిబీట” వృధగా నద్దాని కై చాల య
త్నము గావించుటకూడఁ గూడ దనె విజ్ఞశ్రేణి కామేశ్వరీ. 531

శా॥ స్వఃపూఁప్రాప్తికి యజ్ఞయాగము లొనర్పం బోవువారెల్ల “నా
స్వః పంథా” యని వేద ముంఁటెఱుంగకే యత్నించువార్గారు ఘం
దఃపాతానకు సార్థకత్వ మటు సఁధానింతు రద్దానఁ జే
తఃపాథోజము శుద్ధిఁ గాంచు నని తాత్పర్యంబు కామేశ్వరీ. 532

మ॥ ♦కృతువుల్ “చిత్తవిశుద్ధిహేతువు” లనన్ “గా” వన్నవాదున్ శత
క్రతువుల్ చేసిన యిందున్ చైదములు నిష్కర్షించి పోషించు నీ
శ్రుతిమార్గమున శ్రోత్రియుల్ చనెద, శేషుంతాత్ములుంగూడ స
ద్గతికింబోదురు ని న్నెద నిలిపి: నిక్కం బింత కామేశ్వరీ. 533

మ॥ తిని యింటన్ గలవారి నెల్లరను సంతృప్తాత్ములన్ జేయనో
పిన కాలమున నేరు జీవితసమాప్తిం గాంతురో? వారిజీ
వనమే జీవన, మట్లుగాక యెటులో? వార్ధక్యమందుండి జీ
వనము న్నెట్టుట యన్నఁ గేవలరసాభాసంబు కామేశ్వరీ. 534

మ॥ మతి కెట్టేనియు “విశ్రామం” బనుచు నేమాత్రంబు సంసార సం
గతులౌ వారల కుండఁబోదరసి నే గాలించితిన్ దాదృశుల్
కృతకృత్యుల్ గన రార, ఉన్న పనులం దిద్దాని నొక్కండు గా
మతిమంతుల్ గని నిన్నెద నిలిపి యామూయింతు కామేశ్వరీ 535

శా॥ స్నా నాదుల్ పొనరించి ఆననవిధానజ్ఞుండనై నీపద
ధ్యానంబున్ బచరింప లే నెటులౌ; శయ్యాశాయినై నీపద
ధ్యానంబుం బొనరింతు నాదుసపరాధం బోర్చి నాకున్ మహా
మానుల్ సేయతపాన కిచ్చు ఫల మిమ్మాతల్లి? కామేశ్వరీ. 536

శా॥ నా కేమాత్రము శక్తి యుండినను సన్న్యాసంబు నీపాటికే
కైకొందున్ గురురాహుయోగమున నాకైకొంట సిద్ధింప దె
ట్లో కైకోకయె సన్న్యసించిన మహాయోగీంద్రులొసించు నీ
దాకై వల్యము గోరునజ్ఞ సయిపం బొర్ధింతుఁ గామేశ్వరీ. 537

మ॥ ధనలోభం బెప్పుడే నెఱుంగ నతినిండ్యం బైన యీదుర్గణం
బున “కౌ రా! తుద కబ్బెఁ బో? తురక” మనపూజ్యోక్తి పా లాచునె
మ్మనమున్ ద్రిప్పుట తప్పుగాదె? యెటు సంబాళించెదో? నన్ జగ
జ్జననీ? సంస్మృతి యెల్లదోషముల కాస్థానంబు కామేశ్వరీ. 538

! టిప్పణి యజ్ఞ మౌగములు ఇట లోకవ్యవహార మనుసరిణీయము,

ము॥ కొడుకుల్ మూగురలోన నొక్కఁడు కడుం గుఱ్ఱుండు జ్యేష్ఠుండువీ
 టిఁడి గాఁ డుత్తయమాయకుం డెదియు దారిం దెన్ను లేకుండనుం
 డెడి సవ్వోప్రవృత్తి; మధ్యముఁ డెటేనిన్ బ్రాజ్ఞుఁడే గాని చి
 క్కఁడునాయాజ్ఞకు నున్నప్రాజ్ఞత యెటోకన్పట్టుఁ గామేశ్వరీ. 539

ము॥ ధనమాణ్డించిన దుండుఁగాక అది యెందాఁకన్ మముం బ్రోచు నం
 దను లార్జింపరు నేను వృద్ధుఁడను సత్రం బట్టు లుండున్ భవ
 ధ్వనకారుణ్యముకిల్చి మద్గ్రహము, వెన్నన్ గాశి ని న్నన్నపూ
 ర్ణను బ్రార్థించితి నాదు ప్రార్థన యథార్థంబయ్యెఁగామేశ్వరీ. 540

ము॥ “పదివే ల్యచ్చుచు నాకుసాలు కనుచున్ భావించువార్కొంద టేఁ
 బదివేల్ రొక్కమునిల్వయున్న”దని యాపాదించువార్కొంద టి
 య్యది సీచిత్త మెఱుంగుఁగా! జనని సత్యంబో! అసత్యంబో? త్వ
 త్పదఘాతున్ గలిగించు నెంతటి యశోభాగ్యంబుకామేశ్వరీ. 541

ము॥ “ధనలోభం బాకఁ డంకురించినది వార్ధక్యస్మృతం”దంచు ము
 న్ననినాఁడన్ మఱియారహస్య మది సీయాంతర్యమే తక్కు నే
 మనుజున్ముండు నెఱుంగఁ డేధనికునిం బ్రార్థింపలే దిట్లు జీ
 వన మాశ్వాసనివృత్తి నేగఁగ నినుంబ్రార్థింతుఁ గామేశ్వరీ. 542

*ము॥ “భవితవ్యం బెటు” లన్న శంకయె ననున్ బాధించెడిన్ బ్రాస్తకా
 లవి శేషజ్ఞానిభంగి వర్తిలితి వాలాయమ్ము నే; నిష్పణ్డో
 తెవులున్ వార్ధక మేకమయ్యె నెటులో దీవించి నాకున్న గౌ
 రవము న్నిల్పు”మటంచు సారెకునినున్ బ్రార్థింతుఁగామేశ్వరీ. 543

ము॥ అనుకూలమ్ముగ గాలమేగెనది నాకావంతయున్ లోటులే
 దెన్నుజెకిం బది లోపు ప్రాయమున నే నిట్లంటి నాయంత నిం

* టిప్పణి—ప్రాస్తకాలజ్ఞానికర. భారతమునఁబాఠ్యాచారాసానిక వర్ణములలోఁ గలదు.

దనుక స్నేఁ జరియించుచుంటి నిటులే తక్కున్ శరత్తుల్ దొలం

X నొసర్చు న్నిను వేడికొందు జననీ? కైమాడ్చి కామేశ్వరీ. 544

*మ॥ తనయ్యాగించినయార్జనన్ దినునరున్ ధన్యుఁడుగాఁ బెద్ద లెం

చిన డే “గా దనఁగాని పుత్రకృత సుశ్రీభోగియౌ తండ్రి నా

తనికన్నన్” ఘనుఁ డందు, నేమనిన? వార్ధక్యమ్ముఁం దత్త్వచిం

తనుదక్కం గొనఁ డాతఁ డేయితరచింతన్ సుఖ కామేశ్వరీ. 545

శా॥ యైశ్వర్యము నందె మజ్జనకుఁ, డాయీ భాగ్యమున్ గాంచలే

డాయె న్నాదు పితామహుం; డతనిపేరై నట్టి నేమాత్ర మా

యైశ్వర్యము గాంతునే? సుతుల నే “నింగ్గీషు”లో దింప లే

దా “యింగ్గీషు” కుమాత్ర మిప్పు గలదే? అర్ధాస్తి కామేశ్వరీ. 546

మ॥ పన్నికై వారిని వీరిఁ గాళ్లఁ బడుచుం బ్రార్థించు నైచ్చంబు న

న్నును వేధింపద హూఁభాష సుతులందున్ లేమి, సంతోషమే

యను కొన్నన్ బ్రకృతప్రపంచగతియో? యావత్తు “నింగ్గీషు”తోఁ

జనుచుండెన్ జనుఁగాక నాకు నిదియే సంతృప్తి కామేశ్వరీ. 547

మ॥ సుతులన్ విద్యకునొప్పఁజెప్పఁడట; సంస్తుత్యుండుమాతాత, త

న్ని తడుల్ పుచ్చయొనర్ప “మత్సుతుల కాయీవిద్యలేమిచ్చు”మ

చ్చతురత్వమ్మును నేర్వరాదె! అది నిచ్చల్ పేరుచేకూర్చు నం

చతఁడన్నట్టులు వింటిఁ దండ్రియిటు వ్యాఖ్యానించెఁ గామేశ్వరీ 548

♦మ. సరివారందఱుఁ బుత్రులందు బహుశైశ్వర్యంబు గల్పించుభూ

వరవిద్యల్ చదివింప నేను నిను మత్స్వంతమ్మున న్నమ్మి డే

*టిప్పణి శ్లో. ఉత్తమం స్వార్జితం విత్తం మవ్యమం పితరార్జితం.

, టిప్పణి “శ్లో॥ ఆయు రన్నం ప్రయచ్చతి” శ్లో॥ యో మే గర్భగతస్యాఽ
వివృత్తిం కర్ణితవాః పృథుః, శేషవృత్తివిధానాయ సుప్తః కింను మృతోఽథవా

- వరహస్యమ్ము లెఱుంగఁ జేయు మనగీర్వాణులబె శిష్యులచిత్రన్
ధర నన్నం బిడుసట్టి వాయువులె విద్యల్ గావు కామేశ్వరీ. 549
- శా॥ మాతా తెంతయు యుక్తిసంగతముగా మాధుర్యసమ్యక్ముగాఁ
జేతోమోదకరమ్ముగాఁ బలుకు వాన్నిపండు; నాకేమొ “ఆ
చాతుర్య మ్మొకకొంత వచ్చె” నని విజ్ఞశ్రేణి వాక్కుచ్చు నే
నోతల్లి! యెదియేని నీదయయె యం చూహింతుఁ కామేశ్వరీ. 550
- మ॥ పొగరుంబోతును గాను గాని పొగరుంబోతున్ బలెన్ చుమ్మర
మ్ముగ వర్తించితి “ముష్టియే”యను మజేమో “ముష్టి” “దన్నరీ
తిగ నే నెత్తితి, సర్వ మీవెఱుఁగు దోదేపి! నిను నన్నమ్మ పి
నగుఁ బొట్టున్ గనకుండ న స్మరిచె నానందింతుఁ కామేశ్వరీ. 551
- శా॥ నూఱుల్ దెచ్చిన వేలు దెచ్చినను నేచుగున నుగోర్ పుట్టి
లారోహించిన నేరివో? యగుటచే నాసర్వమున్ ముట్టలొఁ
జేకున్ “జిన్నయఁ బెద్ద” యంచు నలమఃప్సన్ ‘రెండు ప్లాసు’ కవి
స్వారాట్టుల్ తుది ‘క్లాసు’ వారనుచు నే భావించుఁ కామేశ్వరీ 552
- మ॥ ఒకవ ట్లున్నది నాకు, విఘ్నపతివో? ఒక్కండె కన్నుండె నా
కకవీంద్రుండనో? తెల్పు మమ్మరొ? భనత్కూరుణ్య మీనాకుఁ ద
క్కక దేవత్వము నిప్పుడే యిడినటున్ గాఁదోఁచుఁ బ్రగ్రహం వా
ర్థకదోషాలకుఁగూడ నబ్బె నిటు సార్థక్యంబు కామేశ్వరీ. 553
- మ॥ ఎవుడున్ వ్యాధికి నర్హ్యపాద్యములుగా నెన్నెన్నో మంఠం నమీ
పపుసూటం బదిలమ్మఁ జేసికొని నిన్ ధ్యానించుచున పి రు
డ్డపుడెల్లన్ భగవద్చరిత్రములు వ్యాఖ్యానించుచునే పుట్టె నుఁ
గృహత్య మ్మొఁగఁ జరింతు నిది నీదే చల్వ కామేశ్వరీ. 554
- మ॥ ధరణిం బూర్తిగ నేలుఁగాక ఘనవిద్వాంసుండె నొకఁడె
ర్తిమన్ దిక్కుల నించుఁగాక నిను భక్తిన్ గొల్పుభావ్యులు చె

కుఱకున్నట్టి భవమ్ము వ్యర్థ మది చేకూరన్ భవద్దాస్యమే
పరమోపాయము దానికోసమె నినుం బ్రార్థింతుఁ గామేశ్వరీ. 555

మ॥ అది జన్మాంతరపుణ్యలేశము సహాయంబైననే గాని పు
ట్టదు కాని మ్మిప్పుడే “యొసంగు” మని వేడంబోను నీచిత్త! మె
ప్పుడయోద్రేకము గల్గు నప్పుడె వెనంబూరింపుమీకోరిక, యె
య్యదియున్ దీనికి సాటి రా దెఱిగియే ప్రార్థింతుఁ గామేశ్వరీ. 556

మ॥ దయ నీ కున్ జనియించు లోపుర నినున్ భ్యానింపఁగాఁ దగ్గ వి
ద్యయు సత్త్వమ్మునుమాత్రమి మ్మివియె యాధారమ్ముగా నీదయో
దయసంపాదనకై యతించెదఁ గృతార్థత్వమ్ము చే కూరదే!
అయసంధాతిని నిన్ను నమ్మి చెనువాఁడంచున్నె? కామేశ్వరీ. 557

మ॥ కొడుకుల్ గూఁతులుమన్నరాండుమనుచుల్ గొండంతబల్లమ్ము చే
సెడి శుశ్రూషకు నెన్నిరెట్టులూ భవచ్ఛింతంపుమెత్తందన
మ్మిడఁగానేర్పు సుఖంబు; దీని కొక హద్దేలేద యేలోకమం
దడుగుం బెట్టిన వెంబడించి చనుభాగ్యం బిద్ది కామేశ్వరీ. 558

మ॥ చదువున్ సంబెయు సుంత సాఁగ నెటులో సామర్థ్యమున్నంతలో
గదిలో శయ్యఁబరుండి నిన్ను మదిలో గానంబు గావించుచు
న్నది నాబొంది, భవత్ప్రసాద మిటులున్నం జాలు సాధింతు నీ
పదసాన్నిధ్య, మనుగ్రహింపుము ననున్ భక్తుండఁ గామేశ్వరీ. 559

శా॥ దేవీ! నీవరాత్రపూజలని యెంతేబేర్ని నన్నున్ దెనా
ల్యావాసుల్ వణిజల్ సభార్థ మట కాహ్వానించినా ర్నేడు, నా
చేవన్ బాయుట వారెఱుంగరు, భవత్సేవార్థ మవ్వారల
న్నీవే ప్రేరణ నేసితేము! యిదియేనిక్కమ్ము కామేశ్వరీ. 560

మ॥ పరిశీలించితి నేటిప్రొద్దుటను మద్యాధిస్వరూపంబు పెం
పఱినట్టుల్ పొడకట్టె వచ్చినది యాహ్వానంబు మధ్యాహ్న మీ

సరసత్వమ్ము గణించి యేగుటకు నుత్సాహంబు జన్మించె నీ
చరణా లాధనమందుఁ బాల్గొనినదే జన్మంబు కామేశ్వరీ. 561

మ॥ ధనలోభం బొకఁడంకురించినది వార్ధక్యమ్మునం దంచు నే
మునుపేచెప్పితి దానికై యెటకు నేఁబోనేర్తు రుగ్గుండ నా
జనిసాశల్యము నీయధీన మనుచున్ జర్చింతు నెల్లప్పు డీ
ఘనకార్యమ్మున స్వార్థతీర్థముల కైక్యం బబ్బెఁ గామేశ్వరీ. 562

*శా॥ రూపం బెక్కుడు గల్గు భార్య నొకశత్రుంగా బుధుల్ సెప్పి లే
నావద్యమ్మునఁ జేర్తు రమృతవనం బాలాటిదే యంచు నా
కీపట్లన్ బరమానుభూతి గల దాయీ నన్ వృధా ద్వేషియై
రేపున్మాపును దిట్టు మేటి యిది నేర్చెన్నాకుఁ గామేశ్వరీ. 563

మ॥ చనియెన్ గీర్తియొ; లేకకీర్తియొ! జగత్సంచారమున్ జేయ; దా
ని నిటుల్ రమ్మని మాటుపుంత నడుప న్నేర్చుండునే? లోక మొ
ప్పినవానిన్ బరమేశ్వరుండయిన దేబెంగాఁ బ్రసంగించి నె
గ్గున! తల్లీ! కడు సిగ్గుచేటుగద! యీకోపంబు కామేశ్వరీ. 564

శా॥ వెంకం డిప్పుడె పుట్టఁగా వలెనె? మద్విఖ్యాతి కష్టంకి ఆ
పొంకం బీయనకైతలే, దనుచు సభ్యుల్ పల్కువా, రంచు లో
నికన్ జాలని యీసు పెట్టుకొని యేయేపుంతలో ద్రొక్కునీ
హంకారమ్మును నీవు మెత్తు వని నే ననోను గామేశ్వరీ. 565

మ॥ అనిమర్శమ్ముగ వచ్చి మీఁదఁబడి న న్నాలమ్మున న్నెట్టలే
క వృథా దూటులు దూటుపూనిగ్గనినే దుఃఖింతునారార? యే
కవి యిద్దానికి నమ్మతించు నని, లోకం బుండె నీ వుంటి వి
ట్టి విరోధ మ్ముచితం బటం చెవఁడు పాటింపండు కామేశ్వరీ. 566

శా॥ నీకున్ బిల్లలు జెల్లలుం గలరు వర్ణింపంగ బల్మేటి ను
శ్లోకుం డావతి పుట్టినల్ సకలమున్ లోకంబుతోపాటుగా

- సే కన్పట్టెడి, నత్తమామ లెటనేని గల్గుచో జెప్పనే
మో? కాంతుం డెపుడేని నీవడుగుచో యోజింపు కామేశ్వరీ. 567
- శా॥ నీపెండ్లెన్ జరిగించు మాతృకలతో నీకట్టి బంధవ్యమో?
ఆపుణ్యాంగనలందు నొక్కటి నీ కౌ నత్తగా రన్నచో
నాపక్షమ్మన మామగారెవరు? నీవాత్మేశుఁ బ్రీతైనవే
నీ పేర్తో గలఁడేమొ? కన్నుము నీవిద్దానిఁ గామేశ్వరీ. 568
- మ॥ జననీ! నీదుప్పిసాదమే సకలమున్ సాధించి నన్ మన్మథం
దను లారోగ్యము గొంటకేమి, మఱియు న్నాజీవితం బెప్పుడున్
ధనధాన్యాదులలోటులేక యెలమిన్ ధన్యంబుగా నుంటకే
మి నినుం గొల్పుటె హేతు, వన్యఁ మిడిలేనే లేరుకామేశ్వరీ. 569
- మ॥ తమకున్ దగ్గని దానిఁ గోరుదురు సంతాన మృతం చొక్కవ
ద్యము మున్ చెప్పితి దానికిన్ ఫలము సఁపాప్తించె శ్లేషించున
ర్థము నీనెమ్మది కెక్కెనంచుఁ దలఁతున్ దల్లి! మఱింకెల్లఁ దో
కముదగ్గన్ వినకండ జీవితము నెగ్గన్ జూడు కామేశ్వరీ. 570
- మ॥ పెదకుట్టన్ గడుఁ బీడితుం బొనరించెం బిన్నిష్ఠు డీదగ్గు, ని
న్నెదలో నిల్పి భజింప నేటి కది తా హెచ్చుంతయున్ దగ్గి యు
న్నది, యిష్టయ్యది మధ్యమున్ గలఁచెడి న్నాతల్లి! యేమందు నీ
పదభక్తుండను వేంక టేశ్వరుఁడ నన్ బాధితె కామేశ్వరీ. 571
- మ॥ కవి వాఁ డయ్యు నిను న్నుతించి యడుగంగా నేరఁ డీరోగమున్
దవు దవ్వో గతిఁ జేసి పోవు మని; నీదాస్యాసకేగాని లోఁ
గవు దూరోగము లే నెఱుంగుదును నిక్కం బిత నాకుట్టై
స్తవమన్ జేసెద వాని కామయము నిష్కాసింపు కామేశ్వరీ. 572
- మ॥ పితృవిత్తం బగుకైత యీకొమరునే ప్రేమించె దీర్ఘాయుగు
న్నతికిం బాత్రము చేసి యామయ మొగిన్ జాదవ్యుగాఁ ద్రోసి నన్

గృతకృత్యం బొసరింపు మన్నిటికి నిన్నే దిక్కు గా నమ్మి జీ
వితము న్నెట్టుచునుంటి నీ కివె నతుల్ వేవేలు కామేశ్వరీ. 573

శా॥ అంబా నిన్నిపు డొండు గోరెవను నే నాజన్మమున్ బ్రహ్మచ
ర్యం బూసం బ్రయతించియున్ దుదకు గార్హస్థ్యమునన్ బుంగి సం
ద్రంబం దీతకుఁ బడ్డపోల్కి మిగులన్ దంటాకు లోనైతి న
న్నుం బాలింపు మరుగ్గతాగరిమ సంతంఘూర్చి కామేశ్వరీ. 574

మ॥ కొడుకుల్ గూఁతులుమనస్కరాండుమనుమల్ గోడండునింకేరొ నన్
జడిపింపన్ దొరకొండు రుగ్గులయి నీసాహాయ్యమున్ జేసి యీ
బెడద న్నేఁ దరియించుచుంటి, మఱి నాపెంపెల్ల నీచల్వయే
“అడియన్ దాసుఁడ” నంటి సంతనకు సౌఖ్యంబిమ్ము కామేశ్వరీ.

శా॥ చీకున్ జింఱయు లేని జీవితము నాశింతున్, దదర్శమ్ము మ
త్తొకమ్మున్ సుఖవంతమున్ సలిపి యప్తకాయురారోగ్యసు
శ్రీకమ్ముం బొసరించి ప్రోవు మని ప్రార్థింతు నినున్, వైశమే
యీకుఱ్ఱన్ బ్రదికించి సాకుము మహేశీ! తల్లి కామేశ్వరీ. 576

శా॥ నాకున్ సంస్కృతిభీతి హెచ్చుదొడఁగె న్నానావిధాలన్, బహు
శ్రీకుల్ గూడఁ దరింపనేరనిది యీచి, క్కేను సామాన్యఁడ
న్నీకారుణ్యముకల్కి వార్ధక మెటో నే నెట్టుచున్నాఁడ నీ
పాకంబున్ జెడకుండఁ బ్రోవుమనుచుం బ్రార్థింతుఁ కామేశ్వరీ 577

శా॥ నాకున్ గల్గిన శ్రేయ మేది యయినన్ నాశక్తిచేఁ గాదు నీ
దాకారుణ్యముచేతనే; యిదియు నేఁ బ్రాణాలతోనుండునం
దాఁక నిల్చి యనుగ్రహించి యెటులో “ధన్యుఁడు పీఁడన్యశ
శ్రీకిన్నన్ గుఱి నేయు మంచును నినున్ నేవీంతుఁగామేశ్వరీ. 578

మ॥ బెదరుం తెందుకొలంది వ్రేఁగయి యెదో పెన్నూత మన్నట్లుగా
బెదరింపంగఁ దొడంగె సంస్కృతి ననున్, వృద్ధుండఁ రుగ్గుండఁ ద్స

- త్వదభక్తుండఁ గదమ్మ; నాయెడల నిర్దాక్షిణ్యముం జూప కా
పద దాఁటించి యనుగ్రహింపు మనుచుంబ్రాధ్ధింతుఁగామేశ్వరీ 579
- శా॥ బుడల్ దప్ప పృదుస్వభావు లెవ రీపాఠిష్ఠసంసారము
దుండ న్నేర గటంచుఁ దోఁచెడిని నాశోయమ్మ “ఆ”లన్నయా
దండాగొండియె దీని నంతటిని సంధానించు, సంసారి కీ
గండంబుల్ భవదీచుమైన దయచే గట్టెక్కుఁ గామేశ్వరీ. 580
- మ॥ తఱచే, “గాంతెమనోరికల్” నిను నెడందన్నమ్ముటన్ గోరుదున్
విరస మ్మిప్పని యం చెఱింగి, యిటులో విశ్వేశి? నేఁ గోరుటల్
తరణోపాయము వేఱు లేకయనుమీ తల్లీ; కటాక్షించి దు
స్తరసంసారము దాఁటఁజేయుము భవదృక్తుండఁగామేశ్వరీ. 581
- శా॥ ఏ రాజన్యని నేను యాచకుఁడనై యారీతి దీనమ్ముగాఁ
గోరన్లేదు తమంతఁ దా మిడుటె నాకున్ జేకుటె న్నేఁడు సం
సారం బీదృశమైన యాచకత నాసాదించె నా క్షేట్రలో
పారంబున్ గనఁజేయు మింతియ నినున్ బ్రాధ్ధింతుఁగామేశ్వరీ. 582
- మ॥ భరియింప న్యశమైసపట్టిన నినుం బ్రాధ్ధింప నోయమ్మ? దు
ర్భరమై యున్నది వ్యాధి, యిప్పు డెటులో బాధాపనోదమ్ము నీ
కరుణన్ గల్గవలెం గ్రీమకృమముగాఁ గట్టమ్ము హెచ్చె న్ననున్
దఱితో నాదుకొనన్వలెం గరిక్రియన్ రక్షింపఁ గామేశ్వరీ. 583
- శా॥ నిండన్ దాపగుచుండె డెబ్బదియు నీ చేర్చెట్టిదో? యెట్టులో
గండంబుల్ తొలగించి ప్రోచితివి నీకారుణ్య సంపత్తి సన
బండం జేసి రుజావిపాకము భరింపన్ జేసె నాశ్చర్య మా
చుండు న్నేఁటిచునీయశీవిత, మిదే యోగంబో? కామేశ్వరీ. 584
- మ॥ ఎనుబై దాఁటు మదీయ మాయు వనుమాటె సత్యమై యున్నచోఁ
గను మేదో సదుపాయ మామయము నిష్కాసించునదాని; ని

న్ననిశంబు న్నుతియించుకొంచు నుఖునై యదాని బోసేతుడు .

ర్వినియోగం బొనరింప నమ్ము శరణార్థి న్నన్నఁ గామేశ్వరీ. 585

మ॥ చిర మాయుష్యము నిల్చు సంద్రు తనుపుష్టిం బట్టి; అట్లేని ము
ష్కర లుండవ్వలె దీర్ఘకాల మదియున్ గన్నట్ట, ద స్మాదృశుల్
వఱడుల్ వోలఁ జరంబు వధిలుట నీవాత్మల్యమో? యేమొ? యీ
శ్వరి! నీమాయ నెఱుంగ మాదృశులకున్ శక్యంబె? కామేశ్వరీ. 586

మ॥ కలలోఁ జూచితి విష్ణుదేవత, మటన్ గళ్యాణ మద్దాన భ
క్తులు శ్రావ్యమ్ముగఁ బాడుకీర్తనలు, తద్గోష్ఠ్యర్థమై ధర్మక
ర్తలు నన్ బిల్చి బహూకరించి, రిది సర్వంబున్ శుభోదర్శనమా
కలయై నీదయకల్పి వ్యాధి సురుంగంగాఁ జొచ్చెఁ గామేశ్వరీ. 587

మ॥ సుతుని స్మన్చితి నన్ను మన్చితివి నీస్తోత్రమ్ము న న్నేచుదు
ర్గతి దూరస్థముగాఁగ నెట్టె, నిటులే గండమ్ము లెన్నేసి దాఁ
టితి నీయాశ్రయణమ్ము కల్పి, రుజ వీశింపంగ నేమయ్యె న
ద్గతికి న్నార్గముఁ జూపె దీనికి నమస్కారమ్ము కామేశ్వరీ. 588

శా॥ అపాజ్యోస్యల కృష్ణశాస్త్రీ కృతికై యర్థించె నీమీఁద నేఁ
జెప్పంగా దొరతొన్న యీకవనమే శేషించి యున్నట్లు నేఁ
జెప్పన్ సంతసమంది యిమ్ముని వెనన్ జే సాచె నారోగ్యమున్
దప్పం జేయవయేనిఁ గల్గెడిఁ గృతార్థత్వమ్ము కామేశ్వరీ. 589

మ॥ పగ్గనైన్ పగ్గనైన్ నీనుతిని సల్పం బూనువాఁడేకదా?
జగదీశాని; కృతార్థుఁ, డింకొకరుఁడో? సర్వంసహచక్రముం
దెగి పాలించునుగాక తుట్టతుదకున్ దీనుండె, కాఁబట్టి నిన్
బొగడంగాఁ బురికొల్పెనేని రుజయున్ బూజ్యంబ కామేశ్వరీ. 590

మ॥ దసరాపండుగునాటిపూజ లవిగో! దాదాపుగా వచ్చె నా
దుసమర్థత్వము గాఁడునాఁటి కది ఘోరో మాదిరిగా నుండె నే

ప్రసవంబో? దశమో? భవత్పదయుగిన్ వైవన్ గటాక్షించి మా
ససత్పత్తిన్ ఘటియింపు మింతవఱకే నాకోర్కి కామేశ్వరీ. 591

మ॥ జననీ? చిక్కులమీదఁ జిక్కులుగ నన్ సాధింప నుంకించుచో
మను పీలాగు? భవత్కృపారసమున న్మంతించి ప్రేమించి నం
దను లారోగ్యమునందున ట్లానరుపన్ బ్రాధింతు నీకన్న నెం
దును నాకున్ గసరాదుదిక్కు, శరణందు నిన్నెన్నె కామేశ్వరీ. 592

మ॥ ఇదియే సంస్మృతిన్ జ మేమొ? యొకస్థేనిన్ మదిన్ భీతి తా
మదయం బందక యంట చొప్పడదు నీయూతమ్మునం జేసి యా
పదలెల్లన్ దరియించుచుంటిని, భవద్భక్తుండ నా కెందు నుం
డదు లో” టంచు నెఱింగియున్ బడదు నజ్ఞానాఁ గామేశ్వరీ. 593

మ॥ అపసానమ్ము సమీపమైనటులు నా కష్టపు దోషించి త
ద్వ్యవసాయమ్ము ముగింపు చేసెదవు నాయం దున్న వాత్సల్యమే
యవుఁగా కియ్యది వార్ధకం బగుట నీయవ్యాఙ్కారుణ్యమై
భవ మేరీతి భుజింతు? నావెరవెదో పాల్పొదు కామేశ్వరీ. 594

మ॥ బ్రదుకంగావలె సంచరించుచుఁ గవిత్వం బల్లుచున్ జక్కఁగా
నది కాదేని శృధా ధరాభరముగా నాసాయ మాప్రాతర
భ్యుదయమ్మున్ బడకింటనే గడపుటే యోగంబు నీతోడ నే
నిది మున్నే మొఱఁ బెట్టికొంటి వినినట్లే లేదు కామేశ్వరీ. 595

మ॥ కనుఁగొంటిన్ గలలోఁగ గళిపురి గంగాతీరమున్; దానిదా
పుననే యుండిన మేడమీద నెదియో పాత్రమ్ము నాచే వినన్
ఘనులెల్లన్ గుమిగూడి చేసినసభన్ గన్గొంటి గంగాజలం
బున నొకం బయనంబొనర్చితి నిదే పున్నెంబా? కామేశ్వరీ. 596

మ॥ కరుణాభుత్వముగూడ బాధకముగాఁ గన్పట్టెడి న్నాకు నె
న్నరు న్నేశ్వరభక్తులగున్న నెమ్మదిని గంపం బుద్భవిల్లున్ 718

స్వరసంబంధము గల్గుపట్ల నిరకఁ జెప్పన్ శక్యమే? యెల్లరున్
జరసాఖ్యమ్ముగ నుండునట్టులుగ నాశీ స్పిమ్ము కామేశ్వరీ. 597

శా॥ యానజ్జీవము సంసరించు టొకటే చ్యాపారమై యున్నచో
నేవెంటన్ సుఖ మంద నేర్పు నగుఁ డంచ్ఱింది యీక్షించి కా
దే? విజ్ఞానులు సన్నసింపఁ దగు నంచేర్పాటు గావించి రే
నావెంటన్ జన కల్లవారిసుఖమున్ యాచింతుఁ గామేశ్వరీ. 598

మ॥ ఎలమిన్ వడ్డన నేయువాఁడు తనవాఁడే యైసచో దాను ప
వ్వలఁగూర్చుండియు భక్త్యభోజ్యములు సంపూర్ణమ్ముగా మెఱుగ న
ర్మిలి నీ కున్నపు డేనెవండయిన నేమీ? నాకు నన్నాస్యసికిరే
బలె నుచ్చైస్థితి కల్గఁ జేతువనుచున్ భావించుఁ గామేశ్వరీ. 599

శా॥ “నీ” యస్పించి వచించె ధూర్జటి కవిశ్రేష్ఠుండు “నూసార మేఁ
జేయంజాల విరక్తుఁ జేయు” మనుచున్ “జగుండు నంచాచియం
దాయాయ్యం డెఱుఁ గండా? తుట్టతుద కిట్లనొక్కచో నాభ మే
మీ? యంబా? యిది “సిగ్గుసిగ్గుచు లో నే నెఱుఁగామేశ్వరీ 600

మ॥ కడుఁ జక్కుల్ వడుచుంటి నాయెడల నీకారుణ్యము న్నింది నా
పడుకస్తిన దొలగించి ప్రోవుచునుచున్ బ్రాప్తింతు నావంత యీ
యెడ నావంత యెడంద నిల్పికొని న న్నిజేర్పు మోయవచ్చు? నా
బుడుతన్ మన్నగదమ్మ! దగ్గు త్వరలోఁ బోనెట్టి కామేశ్వరీ. 601

మ॥ కొడుకుల్ గూఁతులు మన్నరాండ్రు మనుమల్ గోడండ్రునల్లులఁబు న
ల్లడలన్ బంధులు గల్గువాఁడు సుఖయై కాలమ్ము వోనెట్టి నీ
యడుగుల్ దక్క శరణ్య మొందు గలదే! అంబా? కటాక్షించి నా
బుడుతన్ దగ్గడఁ జేసి, ప్రోవుము నినుం బూజింతుఁ గామేశ్వరీ 602

మ॥ ఎవరే దగ్గినఁ దుమ్మిఁగన్ వెఱుతు నే, నేనంవిధంబైన భీ
లవివేకం బగ్గుఁగాక నా కిది యెటో అభ్యర్తుచుయ్యెన్ దనూ

భవుఁ డాద్యుం డుపదేష్ట దీనికి, నినుం బ్రార్థింతు నీధ్వానమున్
జెవికిన్ సోఁకఁగ నీకు మమ్ము? యెపుడున్ జేమోస్తుఁగామేశ్వరీ 603

మ॥ గురుఁడున్ మందుఁడుఁ గూడి యప్టమమునన్, గోచారరీతిన్ బూరిన్
బూరిఁ బీడించుచునుండి, రిట్టిదురితమ్ము న్నీకటాక్షమ్ముచే
నరికట్టన్వలెఁ బెదకుఱ్ఱ కిటులే ప్పార్థించితిన్ బ్రోచి తి
త్తటి నల్లఁ దయఁ జూపు మంబరొ? భవద్దాసుండఁ గామేశ్వరీ 604

శా॥ యుక్తాహారవిహారముల్ సురిఁగె నాయుష్యంబు లాదేవతా
భక్తిజ్ఞానము లేడకో జరిగె నే ప్పాచీనలో దేవతా
భక్తిన్ రోగములన్ గలంచెరని చెప్ప న్నమ్మరెవ్వారు నీ
భక్తిస్ఫూర్తిని సర్వరోగములు పాప స్వచ్ఛుఁ గామేశ్వరీ. 605

మ॥ తనయుండే యననే? యెవ్వఁ డయినన్ దగ్గన్ మొదల్ వెట్ట ఏ
తనయుండో నరియేని నాకు మదిలోఁ దాపంబు రెట్టించు నీ
గొన మెట్టో పెదకుఱ్ఱ బాల్యమున సంకూరించె న న్నీరుజా
ధ్వనికిన్ దూరగుఁ జేసి ప్రోవుమని నిక బ్రార్థింతుఁ గామేశ్వరీ 606

మ॥ బెజవాడన్ గిరి నున్న నిన్ గొలుచుపై వీడుదభవంబందె నీ
నిజనామమృగు దుర్గయన్ననుడి వీనిం బిల్చెదన్ వీనిపై
స్వజనుం డం చభిమానముంచి కృపతో సాకన్వలెన్ వేగ నీ
రుజుఁ గావింపు మనుగ్రహింపుము రుగార్తుం బుత్రుఁ గామేశ్వరీ 607

మ॥ తెలిసెన్ జాతకమందు నిట్టిరుజు కేదే యోగమున్నట్లు నీ
బలిమిన్ బట్టి జయింపవచ్చునని సంబాళించుకొన్నాడ నే
కలుషంబేనియు నీజపమ్ముకతనన్ గంగారుగాఁ బాటు ని
క్కలిలో నింతకు మించి సాధనము నే గన్గోను గామేశ్వరీ. 608

శా॥ సంతం గోరనివాండు పైతమును సంసారప్రధానంబు త
త్కాంతాసఖ్యము నేవగించు తెచటన్ గన్నట్ట దేలాటి వి

భ్రాంతిన్ గల్గున చేసితో? యెఱుగగా రాదంబ? నాకుట్ట ధీ
మంతున్ బ్రోచితి దగ్గుఁ బోనడఁని నేమంబయ్యె గామేశ్వరీ. 609

శా॥ సంతానమ్మును గాంచు తండ్రు లెటులో సంతాపమున్ బొంద శీ
మంతుల్ గొందఱు సంత గల్గఱు నొరుం బార్ధించి కై కొండుత
త్పంతానమ్మును దత్తు గా, నెవనికో తక్కున్ విచారింపఁ ద
త్సంతానమ్ము సుఖద్రదంబగుటఁ గాంచంబోము కామేశ్వరీ. 610

మ॥ తనసంతానమునందు నాత్మగుణసందర్భంబు చూపట్టుట
ప్పునుగా కెవ్వని కుట్టనో గొనినఁ దత్పుత్రుండు తా నత్తకుం
డినఁ జింతించుటఁగిన్న వెట్టి యొకఁడున్నే? వీరలంగూర్చి యే
మనవచ్చున్ సుఖలెవ్వరో? తెలుప శక్యఁబానె? కామేశ్వరీ. 611

శా॥ సంతానమ్మునకే వివాహ మనుచున్ శాస్త్రంబు వాక్కుచ్చు నే
ప్రాంతంబందును సట్టి విష్ణుడు గనన్ రావంబ? పెండ్లిండ్లు, దు
ర్దాంతాభీలవయోంధకారమునకే దాంపత్య మాపై నెటో
సంతున్ గల్గు నినున్ భజింపఁ గలుగుక సౌఖ్యంబు గామేశ్వరీ 612

(సశేషము)

ఇది శ్రీ తిరువతి వెంకటేశము సౌభాగ్యకామేశ్వరీస్తవము—

సమస్తనన్మంగళావిధనంతు.



శ్రీమత్పరదేవతామైనమః
శుభమస్తు — అవిఘ్నమస్తు

కృతినందరభవ-

ఉ॥ ఈగతి నింటివేల్చు పరమేశ్వరి శ్రీజగదంబఁ గూర్చి సౌ
ఖ్యాగతి యాయిహానఁ బరమందు గడించుతలంపుతోడ “సే
వే గతియంబ? పోవు”మని యేనియో? వెట్టిగఁ బద్యముల్ కవి
త్వాగమవేది వెంకటమహాకవి తా రచియించుచుండఁగన్. 1

క॥ అప్పజ్యోస్సుల వంశ్యుఁడు, విప్రాగ్రిణి సాహితీవికేకి కవనపుం
గొప్ప నెఱింగినయోగ్యుండవ్వుడు ననుజూడవచ్చె నత్యాదృతితో.
క॥ తనతోఁ బ్రతాపకృష్ణుం, డనుమామకశిష్యుఁగూడననుగ్రహింపఁగఁ
గనువెంటంగొనివచ్చెన్ ఘనుఁడగునాకృష్ణ శాస్త్రి కడియమ్మనకున్. 2

ప॥ గుంటూరుడిస్ట్రిక్టు చీరాలగ్రామమునుండి సప్రయత్నమ్ముగా
వచ్చిన యావృద్ధపండితుంఁగాంచి గారవించి యాతండుసభక్తికమ్ముగా
నిడిన ఫలపుష్పానికమ్ములను సాదరమ్ముగఁ గైకొని యుచితానందస్థునఁ
గూర్చుండ నియమించి యథావైభవమ్ముగ నతిధిసత్కారం బొన
రించి స్నానసంధ్యాద్యనుష్ఠానంబులొనర్చి భుజించి విశ్రమించి గత
ప్రయాణపరిశ్రమఁ డయిన యయ్యతిధికే నిట్లంటి. 4

తే॥గీ॥ చాల దూరమ్మునుండి యిచ్చటికి మీరు

వచ్చితిరి పెద్దపనియుండవలయు మిమ్ము,

నలప్రజోత్సత్తివత్సరమందుఁ గంటి

జ్ఞప్తిలో నుండె మీచేయు గౌరవంబు. 5

ప॥ నేను నూజివీటిసంస్థానమ్మున సపుత్రాచ్ఛాత్రమ్ముగా నున్న
సమయమ్మున మీరు మాయూరు నానిమిత్తము వచ్చుటయుఁ బిమ్మట

నేనున్నచోటు వెదకి కొనుచు నూజివీటికే తాము వచ్చుటయుఁ
బిదప నక్కాలఁజున్న మీగ్రామమ్మున జరుగుచున్న శ్రీకూర్మదాసు
గారి సప్తాహమహోత్సవమునకు మీచే నాహూతుండనై నేను సపుత్ర
చ్ఛాత్రముగా నూజివీటినుండియే వచ్చుటయు నన్న మీరు రైలుప్రేష
నునుండి మేళతాళములతో గజారోహణాది సమ్మానములతో భవద్గృ
హమ్మునకుఁ దీసికొని యేగుటయు నయ్యెడ జరిగిన నాయుపన్యాసనభ
లును అది యిది యననేల? అప్పటి సర్వంబును నాకు జ్ఞప్తియందున్న
యది—అది యటులుండె.

6

తే॥గీ॥ మొన్న వేసవిలో మీరు నన్ను సబహు

మానముగఁ బిల్వనంపినమాట శిష్యు

డీతఁ డేఱెంచి చెప్పె నే నెండకాల

మగుటచే రామిఁ దెల్పితి నది యటుండె.

7

క॥ మీదత్తపుత్రీకుం డా, మోదమ్మున నున్నవాఁడే? ముఖ్యమ్ముగ వి
ద్యాదృతివానికిగల దే?, యేదియిచటికీరువచ్చు హేతువు చెప్పుడి. 8

క॥ “ఊరకరారు మహాత్ములు”కారణమేదేని యున్నఁగాని యనుచునే
నారంగ నడుగుట యునల, ధీరాగ్రణినాదుశిష్యుఁడెలుపుమనవుడున్.

వ॥ ప్రతాపకృష్ణమూర్తిశాస్త్రియు సవినయమ్ముగ నిట్లని
చెప్పం దొడంగె, మహాశయా! యీయలఘుండు చీరాలపురమ్మున
నుండు బ్రాహ్మణ సంపన్నగృహస్థులలో నొక్కండు విద్యావినయధురీ
ణుండు, ఆపట్టణమ్మునందలి సంపన్నులగు నైశ్యాగ్రణులకెల్ల నీయన
యం దవరిమితగౌరవము, వేరికవ్యారల కీతఁడు పురోహితుడయ్య
నయ్యది పూర్వకాలమర్యాదలు గలనిగాని “చక్కే ధాతా పురోహి
తమ్” అను శ్లోకార్థమునకు గుఱి కాదగినది కాదు. ఇమ్ముహితుని
మొడ మాప్రాంతవాసులెల్లరకును బేరిమి మెండు. మఱియు నియ్యల
ఘనకు సుబ్రహ్మణ్యభిధానుండు కడుంగడు బ్రాహ్మణుం డుండియు.

దుదకు దైవదుర్విలసితమ్ముకతన లేనివాడె యయ్యె నేమి సెప్పుదు
నప్పటినుండియు సప్తసంతానములలో “ఖలము గాకుండునది ధాత్రిఁ
గృతియె” యను మనుచరిత్రపద్యము స్మృతికిఁ దగిలెం గాని మనబోట్ల
కంతటిభాగ్య మెట్లు చేకూరునని యెంచి తత్ప్రయత్నమునకుఁ గడం
గఁడయ్యె, అదియునుంగాక యీయనకు శేషమయను నొకపుణ్య స్త్రీ
కొమార్తగలదు. ఆపెకుఁ బుత్రుఁడు కలిగినచో—

“విద్యతే యది సుతాపుత్ర స్స పాత్రంభవే న్దుక్తేః పుత్రిణివమ్॥”

అను న్యాయానుసారమునఁ దరింపవచ్చు ననియు నెంచెంగాని
ఆపె కింతవఱ కొక్కపుత్రికతక్కఁ బుత్రభాగ్యము లభింపదయ్యె. ఆపె
భర్త మీకుఁ బరమాపులు శ్రీ శిష్టా హనుమచ్ఛాస్త్రిగారి స్వాల్
కులు పాతూరిరోశయ్యగారిని దామెటిగియో యందురనుకొందును.
అక్కతన నీయాద్యునకుఁ బున్నామనరకోత్తరఁ మున్నకై దత్తపుత్ర
స్వీకారం బనివార్యంబయ్యె, నానమయమ్మునఁ దమ్ము రప్పించి తమ
వలన నేదేని కృత్తిగైకొని సమ్మానించి భవదాశీర్వచనము నందవలె
నని నన్నుఁ దమనన్నిధి కంపుట తమ రెఱిగినదియే కాన విస్తరింపను.
ఈయనకు దత్తపుత్రస్వీకారమాత్రమున మనము శాంతాకాంక్షమ్ము
గాదయ్యె.

చ॥ పితరుల సద్గతిన్ గుఱించి పెంచుకొనందగు నెవ్వరేని నేఁ

టితులువబాలకుల్ వలుపుతీవుల కేడుతరమ్ము లిట్టముల్

గతిచెడి ఘోరమైన నరకమ్మునఁ గూలుట నిక్కవమ్ము సం

తతికి ఫలమ్ము వోవుతటి దాపరమయ్యె నికేటిదత్తతల్.

ఈపద్యము తమదియే కాన నిందలికష్టసుఖమ్ములు వివరించుట
పునరుక్తప్రాయంబ యగు, నాద్వారమ్మునఁ దమకుఁ దనమనోరథమ్ము
నివేదించుకోఁ దలచి నాతో నిఖలమ్ము వాకుచ్చి వెంటఁజేర్చుకొని

యరుగుదెంచె. పిమ్మట సర్వమునకును దేవరయే ప్రమాణము అని
మఱియును 10

క॥ కని పెంచి పెద్దఁ జేసిన

తనయులె యిక్కలమందుఁ దమకు

విహితమా పనియెడ విముఖత చూపుట

యనుభూతమ తడవనేల యావిషయమిక్కన్.

11

చ॥ బెడఁడకె గాని వీండ్రఁగని పెంచుటయున్ గొని పెంచుకొంటయున్

గొడుకులవల్ల నద్గతులు గొన్నగృహస్థులు చాలఁ దక్కు, వి

య్యెడఁ దమ లేదొ పాత్రమున నించుక చర్చ యొనర్చి “ప్రాజ్ఞు లీ
గొడవకు సమ్మతంప”రని కూడ లిఖించుట నే నెఱుంగుదున్. 12

వ॥ నేనకాదిమృహితుండును దమపాత్రమునందలియావిష
యంబు సమగ్రముగఁ బరియించిననాఁడే యని వెండియు. 13

క॥ ఈవిబుధుభార్య మిగుల ద

యావతి సుగుణాలవాల యభ్యాగతపూజా

వేళిని పున్నమ శ్రీ)

దేవికి సాటి యగుఁ గడుఁ బతివ్రతయనఘా?

14

క॥ పళికిన్ బలె నాయమకున్

గతీయెడఁ గౌతుకము కలదు కృతకృత్యత మీ

కతనం గలుగవలయు నని

మతిమంతుం డతఁడు వల్కి మఱి యిట్లనియెన్.

15

వ॥ ఈ కృష్ణశాస్త్రిగారికిఁ దామొసర్చినగ్రంథములన్నియుఁ
గంత పాఠము, ఈయన పాండిత్యము శ్రుతమాత్ర పాండిత్యము గాదు.
గురుశుశ్రూషాపూర్వకముగ నాయాయీ విద్యల సభ్యునిచె, జ్యోతిష
ము స్కంధత్రయమును శ్రీ కుప్పా నాగేశ్వరశాస్త్రిలవారియొద్దను,
స్వార్థము లోనై నవి శ్రీమల్లాది హనుమగవధానులవారి యొద్దను

బండ్లమూడి రామశాస్త్రిల వారియొద్దను, బండ్లమూడి గురుమూర్తి శాస్త్రిలవారియొద్దను సుగృహీతనామధేయులు శ్రీచల్లాది రామకృష్ణ చయనులవారియొద్దను నభ్యసించె, మొదటిగురువు తండ్రి గుండయ్య గారే చాలవఱకు విద్య నుపదేశించిరి. పిమ్మట నేలపట్ల శేషయ్య జ్యోస్యులు కొంతకాల మొజ్జటిక మొనర్చిరి. 16

*క॥ పలుమంది గురూత్తములం గొలిచి

యనుగ్రహము వడసి కోవిదుడై యీ

యలఘుడు ధనఘాన్యాదులఁ

దులఁదూఁగెడి నితనిఁ బోలుదురె సామాన్యుల్.

17

క॥ ఈతని వంశం బెంతయుఁ బూతము శ్రోత్రియతచేఁ బ్రభూతము విద్యా స్వీతుండుగానిపూరుషుఁడీతఁజ్ఞనివంగడమున నేలేఁడెందున్. 18

*ఏకత్కృతిభర్తృకృతకాశయక్తి సంవత్సరపంచాంగసంకనుండి

అధగురునమస్కారః.

శ్లో॥ శ్రీమచ్ఛ్రీరామచంద్రామణిముఖ కృతికృష్ణండ్లమూడ్యన్వయ శ్రీరామ స్వామిశాస్త్రి ప్రధమగురురభూన్మామకేకావ్యబోధే । వ్యాఖ్యాతాతక్కృతీనాం తదనుజ తనుజస్తర్క-వేదాంతదక్షః । వశ్పాదాసీద్గుర్యే గురువదనహతోమూర్తిశాస్త్రికృతీంద్రః॥ శ్లో॥ మల్లాద్యన్వయరామకృష్ణవిబుధో మంజూక్తిపుంజాకరః । శ్వాస్త్రాఽవ్యాహతకౌశ లఃఖలమతప్రధ్వంసమధ్యప్రియః । యజ్ఞావిద్యదుదారభూవతి నభోవన్యసధన్యా త్మక । స్తార్తీయకగురుర్పభూవమమసత్సాహిత్యశేషోదయే॥ శ్లో॥ స్మార్తకర్మప్రబో ధేమాత్ । గురుర్మమగిరాంసిధిః । చల్లాది వంశ్యహనుమద్వధానీబుధపుంగవః॥ శ్లో॥ జ్యా తివశాప్రేధాగత్రయమాస్తే తత్రమత్పితైవాదా । గురురభవచ్ఛేషాంశే గురురభవ న్నేలపట్ల శేషజ్ఞః॥ శ్లో॥ ప్రధ్యాతశాస్త్రసృతిభాస్వతఃత్ర కుష్మాన్వయో మేగురురం తిమోఽభూత్ । నాగేశశాస్త్రిసిఖితేఽవశిష్టే । సిద్ధాంతభాగేశవతాతిమూర్తిః॥ శ్లో॥ దివ్యా శీఘ్రనిరదాననాన్నిలత శిష్యప్రతిష్ఠేన్వదా । దీప్యద్దైరమునీబ్బమాసవిమలబ్రాహ్మీప్ర సన్నాత్మనః । శ్శ్రౌవాపిభుభసృశంసనసరాన్ షేషుంకరశ్శేదరా । నేతాన్నిత్యమహం బ్రజేద్బధతరం । శ్రీమాల్మధివాన్ గుహాన్॥

*సీ॥ తండ్రి గుండయ స్సార్తధర్మమున నేటి

తల్లి నరసిమ అన్న దాసరక్త

తాత నీతయ ధర్మశ్శ్రద్ధా డాయన

భార్య వెంకమ యొచ్చబంతి సతుఁ

కెల్ల బుస్సంభట్టుఁ డెల్లవివ్యుకు ని

మలఘునిముత్తాత యతనిపత్ని

అయ్యగుంధతియె మణమ్మ యాయమ పేన

బుస్సమభొట్టుకుఁ బూర్వఁడైన

18

తే॥గీ॥ అల్లకృష్ణమభట్టు బ్రహ్మనతార

మయ్యనఘుశండ్రి నరసభట్టాహ్వాయుండు

పేరుభట్టతనికిఁ దండ్రి వేదవేశ

అన్యయంబెల్ల భట్టమయంబ కనుఁడు.

19

తే॥గీ॥ కృష్ణభట్టుచిభార్య యత్రకృష్ణచరిత

శేషమనుసాధ్య నరసమనీషి భార్య

పేరు కామేశ్వరీదేవి మీరలాపె

పేరి కనువగు కృతి సిండు దారహృదయ.

20

దైవజ్ఞవంశావళి.

శ్లో॥ బ్రహ్మశ్రీలలితాంకురే శృతిగృహే శ్రీపత్నగోతేరీమహా, త్యప్నాప్త్యశ్శ్రమ
హాన్వయే సమజనిశ్రీబుస్సభట్టచున్నదిః । మజ్జంబావతిరన్యసీకయబుస్స శ్రీవేంకమాం
బాప్రియో । జాతస్తన్యసుతఃపితామమబభౌగుండయ్యారాంతికః । శ్లో॥ సవర్మతం
త్రమర్కజ్ఞఃకర్మతఃకులదీపకః । దేశికేంద్రపదాంభోజమరందరినబంధుః । శ్లో॥ యన్మా
తానరసాంబితా, పతిపదస్యసక్తచిత్తాంబుజా । యత్పత్నీ గిరిజాపద్మాపరతా పూర్ణాం
వికాఖ్యాయుతా । విద్యాసంగ్రహణోత్సుక స్సహనుమాన్యత్రానరస్సాన్యుధి । స్మృతాం
కృష్ణమనామకో గురువరాశీర్వాదకాంజెమతిః ।

క॥ మాతామహాదో? సుగుణ

ఖ్యాతుడు వెంకన్నభట్టు

కడు యోగ్యుడికన్ మాతామహాయు మహాల

క్షీతస్వినామధేయ చెయ్యలు సవియో.

21

క॥ కృతకతన వీరి నెల్లరఁ

బ్రతిష్ఠితులఁ జేయనెంచి భవదీయగృహం

బితఁ డరుడెంచెం దమ రీ

కుతూహలము దీర్చవలయు గురునాథమణి.

22

తే॥గీ॥ ఎవరినో? గోరఁ గృతినెత్తు రీకపోరు

విజ్ఞఁ డీయన కొకపాటి వేత్త నచ్చఁ

శెట్టులో మిమ్ము యాచించి కృతినె గొనుట

కే కుతూహల మీయన కెంతొ కలదు.

23

క॥ తనకున్ దానయివచ్చినఁ

గొనసాఁగునో? లేదో? తనదుకోర్కెయచుచు న

న్ననుగూడ రమ్మనియె నో

యనఘా? యీయన కృతార్థుఁ డగుఁగా కనుడున్.

24

వ॥ ఏమియున్ దోపక శిష్యునితో నే నిట్లంటి.

25

అ॥వె॥ కృష్ణశాస్త్రిగారు కీర్తికాములు వారి

వాంఛ యెంతయేని వర్ణనీయ

మిపుడు నేఁ బ్రబంధ మేమి చెప్పఁగనేర్తు?

నిపుడుకొద వయసునెడనె యనుము.

26

క॥ ఒకజన్మమునకు నొకకవి

కొకఁడె ప్రబంధమ్ము చెప్పు టొప్పెడి మఱి వే

టొకటి రచించిన నయ్యది

సుకవిహితం బగుట యెపుడు జొప్పడ దనఘా?

27

ప. భట్టుమూర్తిజన్మమునకెల్ల నొక్కవసుచరిత్రమునకే పేరు
 వచ్చినది. ఆంధ్రకవితాపితామహునికి మనుచరిత్రమే చేమకూరకు విజ
 యవీలాసమే ఆ యీ కవులు మఱియుం గొన్ని ప్రబంధములు రచించి
 యున్నను, అయ్యవికూడ రసవంతమృతై యయ్యు వానికి సంతగా
 లోకమున గణ్యత కనుపట్టదు, నాటకములు రచించుట కన్నఁ బ్రబంధ
 రచనలోఁ గొంత చిక్కు కలదు. అది యనుభవైక వేద్యము—
 “నాటకాంతం కవిత్వమ్” అని యున్నను, అయ్యదికవి
 తాచమత్కృతితో సంబంధించిన యభియుక్తిగ్రాహి ప్రస్తు
 తమునకు సంబంధించునట్టిది కాదు. ప్రబంధమనునది మన
 పూర్వులశాసనములంబట్టి చూచిననప్తాదశవర్ణనలతోనుండవలసియుం
 డునుగదా? ఒకపరినగ రాదివర్ణనలొసర్చినకవి మరలచాలినే వర్ణింపవలసి
 వచ్చినయెడల నెటులుండునో? విజ్ఞుఁగుమచక్రవర్తి శాస్త్రిగారికినేమవివరింప
 వలసి యుండదు. వసుమనుచరిత్రలయనంతరమున నెందఱో మహాకవు
 లెన్నియో మహాప్రబంధముల రచించియున్నను అందేయొకటి
 రెండో తప్పఁ దక్కినవి లోకాదరణపాత్రములు కాకపోవుటకుఁ గార
 ణము వానియందు నూతన విషయము లేకుండుటయే యని పలువురు
 విమర్శకు లభిప్రాయపడుటలో సత్యము లేకపోలేదు; బాగుగనున్నను
 నుండకున్నను నాటకమైనచో నెట్లో రచన సాగింప వచ్చును. ప్రబం
 ధమునకో మొదట రచనకే అడ్డు తగిలినట్లగును. శ్రవణానందరచన
 నాటికి మా కిట్టి చిక్కు లేకపోయునది. ఇతరకవుల ప్రబంధములు
 బోలెఁ డున్నను మేము వాని ననుసరింపకయే దాని రచన కొనసా
 గింప వలయునని యెంచికొని సాధ్యమైనంతవఱకువారు విస్తరించిన
 వర్ణనలను మేము క్రోడీకరించియుఁ గొన్నిటి నసలే వదలుకొనియు
 నెట్లెట్లో కొత్త ప్రోకడగాఁ దుదముట్టింపవలయునని ప్రయత్నించితిమి.
 కొంతవఱకు గృత్యాశ్శ్రమ కలిగియున్న దానివ్యాప్తివలన మారుఁ

గూడ గోచరించెడిని, తదనంతరము మఱికొన్ని ప్రబంధములు లక్షణా పరిణయాదులు మేము రచించక పోలేదు. అయ్యది వారివాణికోరికం బట్టి రచించినవి. ఆగ్రంథములకు దీనివంటి పేరుప్రశస్తిలు లేవు. కలుగునని మే ముకొనను లేదు. ఆ యీవిషయముంగూర్చి తెలుపవలసి వచ్చుచో నెంతేని యుపన్యసింపవలయును. ప్రకృత మనుసరింపుదము. మీ రేదియేని కథచూచు కొని రచింపుచున్న నెట్లోరచించి యీగలనేమో! కాని అరుగణయశిశ్రాసాదులుదక్క మీవంటి రసజ్ఞుల కానందమ్ము గలిగించు నంశముండుటనంగయూర్పుకము. అది యునుగాక వేటొక్కటి నాయుచుధవము పకు సుబుధించిరది వచింతు. క॥ తనకుం దోచినయంశ

మ్మునఁ గవనము నడచెనేని ముద మది యిడుఁగా

ధనమున కని యెవరో కో

రినదానింగూర్చి చెప్ప కృతి హిత మగునే.

28

ప॥ “మాఘే మేఘే గతం వయః” అను వాక్యము మీరు విననిది కాదు గదా! యనియేమేమో! నాకుంగలనందియములు వెలిబుచ్చునెడ నాయన యిట్లనియె.

29

క॥ నాకున్న వాంఛితం బది మీకతను దీరు సనియె మిక్కిలి పేర్కొన్

మీకడ కే నే తెంచితె నాకోరిక దీర్చుటయు నావును నేచున్. 30

ప. అయ్యా! అశక్యంబగు మీకోరికం దీర్చుటకు నేచును బరిపరివిధముల నాలోచించుచుంటిఁ గాని నా కింతవఱకు నుచాయంబు పొడకట్టదయ్యె. నేనప్పుడప్పుడు కంఠేర్పరిపై నాయూరోగ్యమునకయి యేవో స్తుతిప్రయుక్తంబులగు పద్యమ్ములు వ్రాయుచుండును. నేటికి రెండేండ్లనాఁడు మొదలిడిన ఆపద్యంబు లిప్పటికి సుచూరు వేయికి దాదాపుగా నున్నయని. ఇవి యావజ్జీవమును సహృదృషు డిట్లు సడచుచునే యుండు గావున జీవితకాంక్షున నీరవన సశ్చేదావస్థలో నే

యుండెడిది. ఇది తమకు నచ్చినయెడల నెట్లో వీరికవ్రాసి యిత్తునని
యందలి పద్యములు గొన్ని వినిచితిని. ఆరసజ్జం డవి విసి వరమా
నంద భరితుండయ్యె. నవల నీయాశీఃపద్యములు చేరిచి కృతి యిచ్చు
నాచారము నిర్వర్తించితిని అవి యుదాహరించెద. 31

శా॥ అప్పజ్యోస్యుల వంశదీపకు నసర్వాచారునిన్ సాహితిన్
మెప్పుదం దగువానిఁ బుత్రసహితున్ మేలైన సంపత్తి నే
కప్పన్ లేక సుఖించువాని నసఘున్ జ్ఞానిన్ సదారున్ యశం
బొప్పారన్ భగవంతుఁ డేలుతఁ జిరాయస్సద్యశోదాయయై. 32

తే॥గీ॥ వృద్ధుఁ డగునప్పజ్యోస్యుల కృష్ణశాస్త్రి
కేవిషయమున లో టించుకేని లేని
ఫక్కి జగదీశ్వరుండు కృపాభుండగుచు
మనుచుఁగాక యితోఁగిధిక ఘనత నొనఁగి. 33

మ॥ తనకైకొన్న సుతుం డుదారగుఁడై ధర్మిస్తుడై గోత్రవ
ర్ధనుడై దీర్ఘతరాయుడై యనఘుడై తల్లిన్ గడున్ దండ్రునిన్
వినయానక గనువాఁడునై నెగడ నావిశ్వేశ్వరుం డెప్పుడున్
చునుచుంఁగావుత విద్వదీడ్యమగు సంపన్నత్వ మింపొందఁగన్. 34

మ॥ పలుకుందొయ్యలి తోడు నీడ యయి యప్పజ్యోసి గేహమ్మున
న్నిలుచుంఁగావుత మప్పజ్యోసి కిమత నీ రేజగర్భండు పు
ష్కల మాయుష్యము, సంపదృద్ధినిరమాకాంతుండుమాయప్ప జ్యో
స్యుల కిచ్చున్, యశమిచ్చు జ్యోసికి మహేశుండర్పితారోగ్యుడై. 35

క॥ తాతా! యని షిలిచెడి పృ
ఖ్యాతులు మనుమలును మనుమరాండును జేతః
ప్రీతి నెగడింప నప్ప
జ్యోతిష్కొత్తులుండు సిగుల నొందుఁగాతన్ 36

ఉ॥ వైదికధర్మగర్వకు వన్నియ వెట్టినభాగ్యశాలి సం
 పాదితవిహృది మద్యదనపాయ యశోజ్ఞున బర్హ బుద్ధి నిః
 శ్రేయః మహావర్తసుండు గేయగుణాకరుఁ డప్పజోసిదా
 గూడఁడు పద్మిలం జితరామువుతో సిద్ధిలో యశస్యుతో. 37

క॥ వృశ్చికలగ్నోద్భవుఁడు విపశ్చిత్కులపాదధూని పావితగేహుం
 శాశ్వర్యకృద్వివేకఁడునిశ్చింతుఁడు కృష్ణశాస్త్రి నెగఁడుంగతన్. 38

మ॥ “ఇలువే” ల్పించును నే నదా కొలుచు కామేశీమహామాత ని
 ర్మలు శ్రీవత్సనగోత్రి సంచితగుణున్ మాన్యోత్తమాచారు శ్రీ
 వెలనాట్యన్వయశోభి నిశ్చలయశోవిత్తానానక్తు న
 ర్మిలి రక్షించుత మప్పజోస్యలకులున్ గృష్ణాభిధానున్ ఘనున్. 39

క॥ సామాన్యగృహస్థులలో
 నేమాత్రమె? మేటి యితఁడు కృతి గొనుటో? ను
 శ్రీమంతులపని దానికి
 నీమహితుం డిచ్చనేసె నిడుకొప్పుగదా. 40

చ॥ కృతి యిడె నంట కర్థమునె యిప్పు డెఱుంగు చాలనుంది; పం
 డితులయవస్థ యిట్లు లగునేనియుఁ బామరు లై నవారిఁ గూ
 ర్చి తడవనేల? అంకితము చేసెడివారికి సోమయాజి ప
 డ్ధతి యొకటే శరణ్యముగనై నడిపించినయట్లు తోఁచెడిన్. 41

వ॥ అమృది యాదికవి నన్నయ మార్గమున కొక్కింత భిన్న
 మే యైనను నాదరణీయంబు గాదని పొజ్జు లెవ్వరుగాని పలుక సాహ
 సింపరు. ఇటీవలి కవులలో నాయెఱిగినంతలోఁ బిల్లలమఱ్ఱి వీర
 భద్రుఁడుతప్పఁ దక్కినయావదాస్థిమహాకవులును నదే మార్గమునఁ
 దమతమ కృత్యార్థంభములను జిత్రించు నట్లగుపట్టెడి, ఈయను కర్త
 లలో నేకొందఱో తప్పఁ బలువురు సోమయాజులమార్గమున కర్థము

చేసికొనినట్లు గూడఁ గనుపడదు. ఆయన “షష్ఠ్యంతములు రచించెఁ గాన మనమును షష్ఠ్యంతములు రచింపవలయును మఱియు నాయన కృత్యాదిని స్వప్నమును వర్ణించెను గావున మనముగూడఁ గృత్యాదిని స్వప్నమును వర్ణించియే తీరవలయునని స్వప్నవర్ణనము చేసిన కవులును గొందఱు లేకపోలేదు. వెండియు షష్ఠ్యంతములకును “అభ్యుదయపరంపరాభివృద్ధికిని దఱచు సమన్వయ మగుట కలదు. కాని సమన్వయింపనిపట్టునఁ గూడ “గతాను గతికము”గాఁ జెల్పించినకవులును లేకపోలేరు—తా నెవరికిఁ గృతి నిచ్చునో? ఆయనకు నభ్యుదయపరంపరాభివృద్ధి యగునట్లు” అనెడి తాత్పర్యముతో షష్ఠీవిభక్తితో నొక మాట వ్రాయుచు నాషష్ఠ్యంతమునకు విశేషణములుగా నుండుపదములు గొన్నిటిని జేర్చుచు గ్రంథకర్తలు తమకుఁ గల సంస్కృతపాండిత్యమును విశేషించి ప్రదర్శించుకొనుటకూడఁ దుదకుఁ గవుల కొక కృత్యాద్యనర్థగనే పరిణమించినది. అచ్చతెలుఁగుకబ్బములవారికి కుతూహలము నెఱవేఱక పోవలసివచ్చివారుకూడ మానక ఆయచ్చ తెలుఁగుమాటలలోనే కొన్ని కఠినములగు మాటల నేరి కృతకృత్యులగుచు వచ్చిరి. ఆయా సందర్భములతత్త్వ మెఱుంగని జ్ఞానలనదుర్విదగులు కొందఱు కృతియిడుటకు నాయించిహ్నము లుండితీరవలయునని వాదించుట కలదు. కృతిపతిని స్తుతించుటయే ప్రతిగ్రంథాదియందును గనుపట్టును. అందుచే నిందించు తాత్పర్యముతో రచించిన చంద్రరేఖావిలాపాదులు సరాంకితములు గాకపోవలసివచ్చును. జగ్గకవిగారు సీపద్యము నొకదాని నెత్తుకొని దానిగీతిలో—

తే॥గీ॥ “బోయగొల్లాము”లోఁ గాను పోకయుండ

వేంకటమనీషిచేత నిరంకుశముగఁ

గ్రతువు చేయించితివి నీకుఁ గృతి యొసంగ

నర్హముగు నట్లు చేతు నీలాద్రరాజు.

అని నోడివియున్నారు. దీనివలన భూషణాత్మకమే కానక్కఱ లేదనియును నూషణాత్మకముగూడఁ గృతియే యగుననియును స్పష్టపడుచున్నది. పనిలోఁ బనిగా నింకొకటి తెలుపవలసియున్నది. పలువురుకవులు స్వకృతకావ్యమును బుత్రికగాఁబఱచియున్నారు. అట్టి రూపణమూ కవిబ్రహ్మసోమయాజికి నభిమతము కావుననే—

క॥ ఏ నిన్ను “మామ యనియెడ దానికేగాఁ గావ్యకన్య”

అని మనుమసిద్ధి తన్నుఁ గోరినట్లాయన చిత్రించెను. ఈరూపణము పురుషునకుఁ గృతి యిచ్చినపుడే సమన్వయించును. గాని స్త్రీలకుఁగాని స్త్రీదేవతలకుఁగాని గృతి యిచ్చినపుడు సమన్వయించదు. మూకపఁచితె లక్ష్మీసహస్రము లోనగు సుప్రసిద్ధసంస్కృతగ్రంథములు స్త్రీదేవతల నుద్దేశించి రచింపఁబడినవి. ఆ స్త్రీదేవతలుగూడ గ్రంథకర్తల కల్లుండే! యగుదురా! యని ప్రశ్నించునంతటి ప్రబుద్ధులిక్కాలమ్మనఁ గలరు కావునఁ బ్రకృత మిక్కిలిప్రదానవిషయమునఁ గూడ నేనో చొప్పదంటుశంకలు బయలుదేఱకపో వని యీవిషయమిటుఁ గొండొక ప్రస్తావింపవలసివచ్చినది. ఏదో తెఱఁగునఁ దనగ్రంథమునఁ జోటిచ్చుటయే తుట్టదకుఁ గృతి యిచ్చుట యని యనేక గ్రంథకర్తల ప్రవృత్తివలనఁ దేలుచున్నయది. ఆశీర్వాచనాదికము గ్రంథాదియందే యుండవలయు నను నియమమును నక్కఱ లేదు. ఆశీర్వాచనమనఁగా మంగళమేకదా?

“మంగళాదీని మంగళమధ్యాని మంగళాంతాని”

అను సుహాభాష్యోక్తి నెఱిగినవా రీయూహచోటులం గాని యిందొక్కచోఁ గాని వీలు ననుసరించి యామంగళము ననుసంధింతురు. ప్రస్తుతము దేవతాసనుస్కారరూప మంగళముతో నారంభింపఁబడిన యీశబ్దము కృతిపతి నాశీర్వాదింపమంగళముతో నుగింపఁబడిన దని నిజము గుఱియింపడు. కాన,

క॥ కృతియిడుట పాతకమృనిమతిమంతుఁడఁబోత రాడమాఘ్యంబునలొకన్
విత గాదుగాని యది మమ్మత మనుటకుఁ దగిన హేతు చేసె దీనన్

ఉ॥ అప్పటికాలపున్నంపతి కాయన కేడియొ స్పర్ధ కల్గి యా
చొప్పున నాతఁ జాడె నది చోదకమై కవులెల్ల రన్నుజిన్
జెప్పి కొనంగ సాగిరి ప్రిసిద్ధుఁడు వోయింపూర్ణ ముద్రాన్
నొప్పుదు రెల్ల రీవిషయ మున్నదియే జగమం ననాదిగన్. 44

మ॥ తన పే రెందనుకన్ భువి న్నిలుచు నందఁజెన్ బరమ్యంబు విని
న్నన చేకూరుట కొప్పు భారతము, దానందేసి యీసూది న
న్ననుగో లెన్ గృతి, “పున్నెమబ్బు”సని, నేనున్ సమస్తాఁ జూపితిన్
బ్రతుతింపబడుఁగాక యీతఁడు యశోభారప్రభారముగ్గె. 45

ఆ ॥ వె॥ మంచి పేరు వచ్చి మహి నది చిరకాల
ముండుకొటకుఁ జేయు సొండుపనుల
కెల్ల నొజ్జబంతి కృతి యని శృష్టావ్యుఁ
డెఱిగియడిగె నితని కీయఁదగడ? 46

ఉ॥ కీరితికన్న మానవునికిన్ బరమందిహమంబు శ్రేయముం
గూరుచువస్తు వెంచుఁ గనుఁగొన్నఁ గనంబడ నప్రశ్న మునున్
గోరెడివారికిం గృతియొ కొండొక మాన్దము, శృష్టశాస్త్ర యీ
సార మెఱింగి శోరెఁ గృతి, సత్తముఁ జీయన కిచ్చుట యిచ్చదే. 47

చ॥ అరయ నిహంబుకన్నఁ బర మాఁగద? శాశ్వత మప్పుడు చే
కుటవలె నన్నఁ బున్నెములు గొన్ని యొచ్చి యెంబు చాల సు
స్థిర మొనరింపఁగావలయు దీనికి నెన్నియొ త్రోవ లుండె మును
గఱువలు నిర్ణయించినవి, కాని కృతిన్ మఱి పోల వేరె యు. 48

స॥ ఉదాహరణమ్మునకుఁ గాఁ గొన్నిటి నింపు ముచ్చించి
చూపెదను. పూర్వము ధర్మాత్ములు గొందఱు తాళి గా పుష్పలాది

తీర్థయాత్రకుఁగొఱుకును దదన్యులకొఱుకును నన్నమిడు పొంట నాయూ
యూమార్గంబుల ధర్మసత్యములు నెలకొల్పిరి. ఆయీ సత్యములెల్ల
నిపుడు పూర్తిగా నశించినవిగదా? అవి నశించుటకుఁగారణములు
పెక్కులున్నను, అందు ముఖ్యకారణము బ్రాహ్మణేతరుల యాజ
మాన్య మనక తప్పదు. ఆయా సత్రాది శాశ్వతధర్మదాతలలోఁ
గొందఱుమాత్రము కాదు నూటఁ దొంబదులు బ్రాహ్మణసేతరులు
లేదా? కొందఱు ద్విజేతరులు నుండు రనుట సత్యమారము కాదు గాని
ఆయాదాత లుద్దేశించినది ముఖ్యముగా బ్రాహ్మణులనే కాని తదిత
రులను గాదు. తదితరవర్ణస్థులు సత్రాన్నము సభిలపించుటకూడఁ
బూర్వకాలమున నేవికలాంగులో తప్ప నున్నట్లును లేదు. ప్రస్తుత
మట్టిసత్రములు చాలవఱకుఁ బూర్తిగా లోపించినవి. కొన్ని నామ
మాత్రావశిష్టములుగా నుండి యెట్లో ఐగురుచున్నను దాతలయట్టే
శానుసారము జరుగుట లేదు. పూర్వ మొక దేవాలయపు ధర్మకర్త
ఆదేవాదాయద్రవ్యమునుండి కొంతభాగమును వేదశాస్త్రపాఠశాల
కని యేర్పఱచె. దాత ద్విజేతరుఁడు, పిదపఁ బాఠశాలానిర్మాతయును
ద్విజేతరుఁడే, అట్లయ్యునాకాలమునకుఁ జతుర్థులకు వేదాధ్యయనాదర
మున్నట్లులేమిం జేసి బ్రాహ్మణుల నుద్దేశించియే అది నెలకొల్పఁబడి
నది. ప్రస్తుత మాపాఠశాల చతుర్థజాతివారి యాజమాన్యముక్రిందికి
వచ్చినది. చతుర్థులకుఁగూడ వేదము చెప్పవలయునని శాసించిరి.
ఛాందసు లందులకు సుఖసుఖాలనొడంబడుదురా? తుద కాపాఠ
శాలగతి—

“మూలచ్ఛేదీ తవపాండిత్యప్రకర్షః”

అను నభియుక్తిక్రికే బ్రథమోదాహరణముగా మోక్షింపిది.
ఇట్లధోగతికి వచ్చినధర్మసంస్థ లెన్నో ప్రత్యక్షముగా నేటికాలప్రవ
ర్తిత్యమునకు గుఱి యగుచున్నవి. అది యటు లుండె.

క॥ సం తాసహీచుడును శ్రీ

మంతుడు బ్రాహ్మణుడు డొకండు మాగ్రామమునం

గొంతతనధనము శుద్ధ

స్వాంతుడు సత్రమున కిచ్చె జగమెఱుంగంగన్.

51

ఆ॥ వె॥ మరణశాసనమున మాన్యులా

“ట్రీస్టీల” పేల్లు చేర్చి చేసె బద్దయత్న

మదియు దుదకు నేడు పదటనే కలసె నే

మనగవచ్చు గాలమహిమ మకట?

52

తే॥ గీ॥ అన్న మిడచ “నవావర్తి” అనలె నున్న

అందుకు విచారపడను నే నెందు కిక వి

చార మన్నను నో రెండి జలమటన్న

గూడ నిడుపాటి వీ లొనగూడ దచట.

53

ఉ. ఎన్నియొ యున్న విట్టి వాకఁ డెన్నిచిలక్షలధర్మదాత లో

కోన్నతుఁ డుండె శూద్రుఁడుమహోత్తముఁ డాయసఘాత్తుద్రవ్యమే

చిన్నమొ? తప్ప సర్వమును జేరిన దేడకొ? నేడొ? శేపా? ఆ

పున్నెపుఁగార్యముల్ సమసి పోయెడి దుర్దశ వచ్చె నక్కటా? 54

క॥ తనకుం బున్నెమ్మున కని, ధనవంతుఁడు దాతచేయుధర్మముశుదకున్

ఘనులగువారలనరక, మ్మునకని చెడినకట? యెట్టిమోసమొ? యిదియన్.

క॥ శ్రీమంతుడు లోసగు ను, ద్రామయశులు కాశీయందు ధర్మార్థముగా

నేమించిన సత్రమ్ముల, కేమియు దిక్కిపుడు లేమియే వినఁబడెడిన్.

సీ. అల్ల యసంతతయనమహారాజు, పెట్టించిన సత్ర మిట్లేమియయ్యె?

తంజాపురీధరాతల నేతవేర్చి, బెట్టించినసత్ర మిట్లేమి యయ్యె?

ఆయీ మహారాజు నర్థాంగి యచట, బెట్టించినసత్ర మిట్లేమియయ్యె

సింధ్యమహారాజు శ్రీచైత్యపుండు, పెట్టించినసత్ర మిట్లేమియయ్యె.

తే॥ గీ॥ నక్కటా? కాశీఁ జదువువిద్యార్థి కిప్పు

డన్నమే లేదటని వినసయ్యె నెట్టి

కాలవైపరీత్యంబబ్బెఁ గాశివంటి

క్షేత్రమున కన్యములమాట చెప్పనేల.

57

తే॥ గీ॥ పగటనే కాక రాతిరిభాగమందు

నన్న సదుపాయముండె విద్యార్థి కప్పు

డది సచుస్తము చెడె నని యాలకింప

నయ్యె నీకాలమహిమ నేమనఁగ వలయు.

58

న॥ ఈవిషయము నుద్దేశించి వ్రాయునెంచినచో నందఱు
పుణ్యాత్ములను మఱెందఱో పరమపాపాత్ములనుగూడ నెఱ్ఱకొని
వ్రాయవలసివచ్చును దానంజేసి కబ్బ మ్మిబ్బడిగాఁ బెరుఁగు నని యిం
తతో దీనిని వదలి పుస్తత ముక్తకృమింతు.

59

ఉ॥ ఈవిషయంబు సర్వ మొరు లెవ్వరు చెప్పుకమున్న తొన స

ద్ధీవరుఁ డప్పజోసి తనతెల్వికతాన నెఱింగి “యంకితం

బీవిపదంబురాశిఁ దరియించి మచుష్యు నెవశ్యమున యిహ

భావుఁడగా నొనర్చు ననుభావముతో ననుఁ గో నీవృత్తి (60)

అ॥ వె॥ అప్పజోసికోర్కి అభ్యర్థి తంబని తోచెనాకునెంబఱోడు పడియె
నిట్లానర్చియతనిఁగృతకృత్యుఁడేయుమం, చాత్మకామతెల్నిసట్లయ్యె.

క॥ నాయారోగ్యమ్మునకని, ఆయంబన్ గుఱించి యేమ? అల్లితిఁబద్యాల్
వేయికి దాదా పగునం, చాయీవిషయం బెఱుంగ నాది నేనునె.

క॥ అది యట్టులుండ నెవరో? మరెవ్వరిగా నెఱుంగు మిగిలినవలె
“గుదురుదు”రనియనుకొంటినె? నదనమ్ముకేగు దెంచి; సకలము వల్లనె.

తే॥ గీ॥ ఇంటివేల్పు కామేశ్వరియే ఘటించె

నంతియే కాకయున్న నే నపుడ యేగ

వలసి యున్నను నేగక నిలుచు పెట్టు

నిలుచుటయుఁ గూడ నంబయే నిర్వహించె.

64

ము॥ భగవద్భక్తుఁడు కృష్ణశాస్త్రి కెవరో బాలున్ సమర్పించి సాం

పుగ నింటి నిలఁబెట్టి, లేను గవితాపుష్పావహరముచేఁ

దగ నప్పండితు నప్పయంబు ననవద్యశ్రీకమున్ జేయఁగాఁ

దగఁదే? పున్నెముఁ బూరుషార్థమును నేతత్కృత్యమం వొప్పటన్.

ఉ॥ ఊతము గాఁగ నేచరితమో? గొని యేడైఱఁ గొన్ని పద్యముల్

చాతుర్విమై రచించిన రసం బట నుండిన నుండుఁగాక పు

ణ్యాతిశయము నెల్లెడల నందముఁ జందము గల్గుఁఫక్కిమైఁ

జేతమునన్ వెలార్పు కృతి చేకుఁను నే? నుకృతంబు లేనిచో. 66

అ॥ వె॥ అతని కీచ్చునూహ యాత్మలో నుదయించి

నేను జేయలేదు దీని, నింటి

వేల్పు తుదికు నిట్లు విధియించె నాతని

యందుఁ గల్గుపేర్ని కంతు గలదె.

67

తే॥ గీ॥ కృతికి “సాభాగ్యకామేశ్వరి” యనుపేరు

మున్నె నేఁ బెట్టితిని దీని మొదలువెట్టు

పిదప నాకబ్బె నెంతయో ముదము సౌఖ్య

మిది కృతీశ్వరునకును దానిచ్చు శుభము.

68

క॥ ఎందుకుఁ గొఱగాని ననున్, నందర్పింపఁగఁజేసె నభ లెన్నెన్నో

వందలు వేరు ఒకొక్కతొ లందంగాఁ జేసె దీనియర్హత అనదే.

క॥ ఇంచేమిగలదో? తన్నహి

మం దెలియఁగఁ జాల నేను మాఱికి నిది న

న్నుం దేల్చె మోదవాఁని

యం గని మాఱిమునచింతి ననుభవగరిమాన్,

70

ఉ॥ ఇట్టికృతిన్ గ్రహించుటకు “సీతఁడు చేసినపున్నె మెట్టివో?
 నెట్టినఁ జెప్ప” మన్న నది నే వచియింపఁగఁ జాల, శాస్త్రీ చే
 పట్టిన బాలకుండు గుణవత్తుముఁడై కులముద్ధరించున
 పుట్టున దీని కున్నగుణవత్తు ఓయల్పడు నంచుఁ దోచెడిన్. 71

చ॥ ధనికులయం దొకానొకఁడు తత్త్వవిదుండును నుండు నంకితం
 బున కని వాఁడు యత్నమును బూని యొనర్చుడు గాని ప్రోత్సహిం
 చినయెడ నెట్టకేల కది స్వీకృతి నేయఁగ నమ్మకించు నీ
 యఁఘునిబోలెఁ గోరుసుకృతాత్ములు మృగ్యులు నాఁగఁ జెల్లజే.

తే॥ గీ॥ అడిగినం గృతి నిచ్చిన యట్టివారు
 నడుగకున్నను గృతి నిచ్చినట్టివారు
 కలరు మాకృతి నాయక గణమునందు
 నిట్టివిద్వాంసుఁ డందొక్కఁడేని లేడు.

73

క॥ సుతను వరున కిడుపట్టినఁ
 “బితా శుత” మృదుచుఁ బల్కు పెద్దల యాన
 మృతి కీకృతిప్రదానము
 కుతుకం బిడులత్య మగుచుఁ గొమరారుఁగదా?

74

చ॥ గురుఁ డలబ్రహ్మవండితుఁడు కోరఁడుగాక శృశ్శతాపరి
 స్ఫురణకునై యొసంగితిమి పూర్వము భాగవతంబు; కృష్ణగీ
 వరుఁ డితఁ డంతవాఁ డనఁ బ్రపంచక మొప్పుదు గాని పాండితీ
 పరిణతధీవిశారదుఁడు భవ్యగుణాకరుఁ డంట కొప్పజే.

75

తే॥ గీ॥ అడుగుటయె కష్ట మడిగినయపుడు “లేదు
 పా” మృదుట అంతకన్నఁ గష్ట మృటంచు
 నష్టకష్టమ్ము లెఱిగిన శిష్టు లందు
 రట్టికష్టమ్ము తప్పించె నంబ నాకు.

76

మ॥ తనపైఁ బద్యములన్ రచింపఁగ నిమిత్త మొందు గల్పించి యీ
ఘనుఁజేరేపి “కృతీన్ గ్రహింపు”మని; “సత్కార్యమృతుల్ నేయు”మం
చును నన్నుం బుకొల్పి సర్వము నిటుల్ శోభాయమానంబుగా
ననుసంధించిన యింటివేల్పుకృప నా కాశ్చార్యమున్ గొల్పెడిన్.

ఉ॥ కూతులఁ గంటి నిర్వుర నొకొండును నల్లుఁడు పండితుండు నా
చేతము వచ్చినట్టిఁడు ప్రిసిద్ధుఁడు రాఁగల నోము నోఁచఁగా
నైతి” నటంచు చింతిలెడి యస్తదదృష్టము పండి దేశికుం
డీతఁడు నిర్వు రల్లురయి యిచ్చ వరించిరి కావ్యకస్యలన్. 78

క॥ కృతి గావలె నని కోరెడి
స్థితిమంతులుగలరు వారు చెప్పి యెదో మా
కుతుకమ్మ దీర్పు మందురు
చతురుడితఁడు గొని యె సర్వ సంసిద్ధంబున్

ఉ॥ అంతియకాని “క్రాంత దొక టల్లి యొసంగుఁ” డటన్న నీయఁగా
సెంతునో? వార్ధకం బగుట “నీయఁగ లే” ననియే వచింతునో?
సంతస మయ్యె నీయలఘుజాగ్రిదుదారమనీష, కీతఁ డ
త్యంతము వృద్ధు నే నటులె యైతి నెవం డిది నమ్మఁ జాలెడిన్ 80.

ఉ॥ జాతకచక్రవర్తి గృహచారము లెప్పది వత్సరమ్ము లం
చే తగ నాయువున్ దెలుపు నిర్వుర; కయ్యది నమ్మి యూరకే
యీతకుఁ బడ్డ నేమగునో? “యెప్పటి దప్పుడె యాటకే”య మం
ఛాతఁడు నేనునం దలఁచి యైతిమి ధన్యుల మంచికాకృపన్. 81

ప॥ ఇట్లమందంబగు నానందమ్మునం బొదలఁచు నీకృతి నిచ్చుట
కృతీశ్వరుని గేహమ్మునంద జరుగుట నుకవిసమయస్థం బైనను నందు
లకు నాశక్తి యనుకూలింపమిఁ జేసియుఁ దిక్కనాదులు కావ్యంబును

గన్ధకగా రూపించి యుంటచే దత్తత్రయప్రాయంబగు సీయుల్నిపండు
కన్ధకపుట్టినింటఁ జరుగుటయే శిష్టాచారప్రాప్తం బగుటండేసియు
నయ్యప్పజోసిని మన్మథామ్మనకే రప్పించి ఆచారంబు నిర్వహించితి.

తే॥ గీ॥ ఆయురారోగ్య భాగ్యభోగ్యాదికంబు

లప్పజోసికులీనున కిబ్బుఁగాక

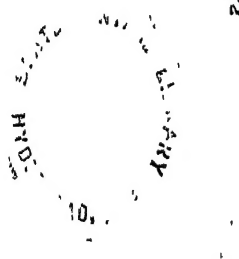
ఇహపర శ్రేయములకెల్ల నెల్లయునుచు

నంబికాస్తవ మిచ్చుచి యిలయగాక.

83

‘నర్వే జనా స్ఫునినో భవంతు’

వెం॥ శా॥ శత్రుపథాని.



త ప్ప పు ల ప ట్టి క



పుట	పంక్తి	తప్ప	ఒప్పు
4	8	కాతాఘ	కాత్మాఘ
,,	11	దను	దము
10	1	రరితంపాబుల్	రరితంబుల్ పాన
19	12	నుండెందల్లి	కుంబాలయ్యె
29	19	రైర్వర్య	రైశ్వర్య
40	5	నలఁత	నలఁక
66	20	దత్తజ్ఞతన్	దత్తజ్ఞతల్
69	9	చెదిరింపన్	బెదిరింపన్
74	8	స్థాపించుగా	స్థాపింపుగా
89	7	యంచ్చా	యాచ్చా
96	12	మ్మా	మ్నా
113	18	గతి	గృతి

(షరా) 111 వ పుటలో, తుట్టతుదిపంక్తిలో, 'ప్రాజ్ఞం డుండియు' అనునది 'ప్రాజ్ఞండు సుతుండుండియు,' అని చదివికొదగు, మరియు నింకను ద్విత్వవ్యత్యాసములు, న, స, ప, వ, లోనగు వ్యత్యాసములు, పెక్కులుగలవు. వానిని సవరించుకొనుటకు సహృదయుల సభ్యర్థింతును.

వెం॥ శా॥ శతావధాని.